

Treball de Fi de Grau

Títol

Autoria

Professorat tutor

Grau

Tipus de TFG

Data

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

Castellà:

Anglès:

Autoria:

**Professorat
tutor:**

Curs:

Grau:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès:

*He anat callant
i ara
hi ha mitja vida en els silencis*

Estel Solé, poema inèdit

A l'Ares, la Laura, l'Aina, la Maria i l'Andrea,
per posar paraules als nostres silencis.

A la Catalina, la Mireia, l'Elisenda i l'Estefania,
per ser llumeners que mostren allò invisible als ulls.

A les dones, per ser-hi.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. MARC TEÒRIC	8
2.1. LA MIRADA NARRATIVA	8
2.2. PATRIARCAT I CONFLICTE: COMES NARRA	10
2.2.1. <i>L'home com a mesura de tot</i>	12
2.2.2. <i>El conflicte</i>	15
2.2.3. <i>Les regles del camp</i>	17
2.2.4. <i>El contracte</i>	18
2.3. EL CONFLICTE I EL CONTRA DISCURS FEMINISTA	20
2.3.1. <i>El discurs feminista</i>	20
2.3.2. <i>Allò que no s'anomena, no existeix</i>	23
2.3.3. <i>Narrar en clau de dona</i>	24
2.4. BARCELONA, ROSA DE FOC	27
3. METODOLOGIA	29
3.1. OBJECTIUS I PREGUNTES DE RECERCA	29
3.2. LA PROPOSTA METODOLÒGICA	30
3.2.1. <i>Grup de discussió de dones manifestants</i>	30
3.2.2. <i>Entrevistes</i>	34
3.2.3. <i>Conversa amb professionals</i>	35
4. EL RELAT	37
4.1. CAPÍTOL I. VENIM D'UN SILENCI	37
4.1.1. <i>Fills i filles de l'1 d'octubre</i>	39
4.1.2. <i>Els carrers (no) són feministes</i>	42
4.1.3. <i>Totes hem estat Atena</i>	43
4.1.4. <i>(Dones) manifestants</i>	46
4.1.5. <i>Construir (i destruir) el relat</i>	49
4.2. CAPÍTOL II. LA NIT	52
4.2.1. <i>Allò femení com a camp de disputa</i>	56

4.2.2. <i>Reivindicar-se</i>	58
4.3. CAPÍTOL III - MÉS TOT QUE ELS HOMES	62
4.3.1. <i>Les nostres eines</i>	64
4.3.2. <i>Escoltar-nos</i>	67
4.4. CAPÍTOL IV. CUIDAR S'ESCRIU EN FEMENÍ	70
4.4.1. <i>Feminitzar el conflicte</i>	72
4.5. CAPÍTOL V. TRENCAR EL RELAT	77
5. PER CONCLOURE	89
6. BIBLIOGRAFIA	94
7. ANNEXOS	97
7.1. GRUP DE DISCUSSIÓ DE DONES MANIFESTANTS	97
7.2. ENTREVISTES	106
7.3. GRUP DE DISCUSSIÓ AMB PROFESSIONALS	123

1. INTRODUCCIÓ

Trencar

1. v. tr. [LC] *Fer trossos o fragments (alguna cosa dura) colpint-la, prement-la.*

Relegades a una posició secundària, les dones han estat un de tants col·lectius silenciats per les veus hegemòniques de la societat patriarcal: els homes rics, blancs, cisgènere i heterossexuals. Malgrat històricament hagi estat una veu invisibilitzada, la veu femenina també té molt per explicar de la seva guerra, i així ho reclama el moviment feminista, que posa èmfasi en la presència de la dona i d'altres identitats dissidents en el discurs públic i en els espais social i tradicionalment masculinitzats per tal de trencar amb la visió dels relats històrics i presents. Les dones són als conflictes, i és necessari retornar-los-hi la veu i l'espai que mereixen per poder entendre quina és la seva presència i el relat que fan d'un camp que obeeix a la manca de voluntat per a incloure-les-hi.

Si bé actualment existeixen autores que generen noves preguntes i, sobretot, noves respostes sobre els conflictes socials, històricament les dones hem ocupat en la narrativa un rol secundari o gairebé invisible, reduint-nos a rols de víctimes, vídues, germanes i companyes d'un protagonista principal: l'home.

Trencar el relat neix de la necessitat de crear un relat col·lectiu de dones que generi noves narratives del conflicte social viscut a la ciutat de Barcelona posteriorment a la sentència dels presos i preses polítiques del procés independentista català. Neix, també, de l'admiració cap a moltes altres autores, com Txell Feixas, Mireia Boya Busquet, Silvia Federici, o Chimamanda Ngozi Adichie, que han decidit trencar el relat i crear-ne un de nou, un relat que defuig de la lògica patriarcal i reflexiona entorn les mirades polièdriques que ofereixen les històries que mai ens han explicat.

Trencar el relat és un assaig periodístic construït sobre les veus d'un grup de dones entrevistades a través de grups de discussió i d'entrevistes personals, una metodologia qualitativa que ens permet mostrar l'experiència individual i alhora la col·lectiva a partir dels diferents consensos i discordances que s'estableixen, a més a més d'apropar-nos a un periodisme més real i més a prop de les persones. Un assaig que respon a una pregunta clara: quina és la presència de les dones en el conflicte social de la post-sentència? Pregunta que es nodreix d'altres com: se senten les dones representades en el discurs hegemònic dels conflictes

socials? Com narren elles el conflicte? Què succeeix quan les dones participen del conflicte? Preguntes que es materialitzen en 5 capítols: *Venim d'un silenci*, *La nit*, *Més tot que els homes*, *Cuidar s'escriu en femení* i *Trencar el relat*. Sempre tenint consciència que l'assaig té un objectiu clar, travessat per la perspectiva de gènere: generar una reflexió en discòrdia amb el discurs hegemònic i donar visibilitat a la veu femenina en la narrativa de conflictes socials (concretament a les protestes post-sentència a la ciutat de Barcelona).

Així, aquest relat es construeix – i es constitueix – a través de la mirada. La mirada com a eina per poder defugir de la narrativa hegemònica i entendre les històries com figures polièdriques, que fluctuen, dialoguen i es formen a través de les múltiples cares d'una mateixa moneda. El relat per recordar, narrar i narrar-se, passant del *jo* al *nosaltres* en què allò transita cap a nous paràmetres per fer-se i refer-se dins i fora del conflicte.

És per aquesta transició del *jo* al *nosaltres* que aquest relat s'emparaula en primera persona, perquè escriure també és triar i posicionar-se, i en el meu cas no puc deslligar la vivència pròpia com a dona manifestant de la resta de dones. Parlar en primera persona fa por perquè és arriscar-se, exposar-se i formar part d'un engranatge de veus; perquè pot ser interpretat com una falta d'objectivitat, però també cal fer palesa en què cap relat no és objectiu, perquè té la mirada de qui l'emparaula i alhora de qui viu la realitat que s'emparaula. Així, parlo en primera persona per prendre una postura de consciència activa, de lluita i de veu que no tindria sentit sense la resta de veus que l'acompanyen.

Marina Garcés descriu de forma precisa a *Un mundo entre nosotros* de quina manera el *jo* no és anònim sinó que és particip d'un tot: “*No se trata de borrar la singularidad de cada existencia sino de abrirla a su propio anonimato. Porque estamos abiertos al mundo, es decir implicados en él, siempre hay algo en nosotros que no es del todo nuestro, que no cabe en nuestro yo*” (Garcés, 2009: 3). D'aquesta manera, s'esborra la singularitat de l'experiència i es converteix en un relat de veus corals, en què es dilueix el *jo* – alhora que es construeix – per descobrir-se a través del relat. D'anada i de tornada, traient el *jo* cap enfora i alhora cap endins. Implicar-se i descobrir-se significa fer cabre la part del món que està en tu i, alhora, incloure el *jo* en el món. I així, “*circular en una doble direcció: hacia uno mismo y hacia lo real. Hacia uno mismo, porque implica dejarse afectar y hacia lo real porque implica entrar en escena.*” (Garcés, 2011: 205). Aquesta és la doble direcció: en un mateix i en la resta, de la resta i d'un.

No es pot aïllar el que passa a dins de l'habitació, del que passa a dins de la casa, situada en un barri, i en una ciutat.

És per això que des d'un primer moment s'ha considerat les veus de les dones com un eix vertebrador del discurs: les seves vivències, sensacions i pensaments entorn el conflicte post-sentència han estat generadores de nous relats, entenent des d'un inici que sense el *jo* no hi ha *nosaltres* i a la inversa i que aquest *nosaltres* es desenvolupa en un entorn determinat (Barcelona i Catalunya), ja que el relat hagués dialogat d'una forma significativament diferent si fos en qualsevol altre part del món. Així, s'ha comptat amb 5 veus de dones joves, d'entre 18 i 25 anys, que van participar activament de les protestes, i també amb les veus de 3 narradores, professionals de la comunicació i d'àmbits humanístics, que tenen la voluntat i la pràctica de generar discursos en discòrdia amb l'hegemònic, discursos travessats per la perspectiva de gènere. És precisament aquesta eina, la perspectiva de gènere, la que permet crear i configurar el relat defugint de les lògiques patriarcals, un relat que ajudi a mirar (i narrar) el conflicte d'una forma justa, igualitària i real.

2. MARC TEÒRIC

2.1. La mirada narrativa

La nostra comprensió del món i de la vida es configura, en gran mesura, des de les paraules i la pluralitat d'interpretacions de la realitat que s'expressen a partir de formes narratives. “Per fer intel·ligible la realitat, els éssers humans necessitem recórrer a una narració de la mateixa, però és alhora la interrelació de les narracions i narratives les que atorguen realitat al món en el qual vivim” (Cabruja, Íñiguez y Vásquez, 2000: 64). Així, a més a més de ser una condició *sine qua non* de l'existència humana, el fet de narrar es configura com una opció política, al mateix temps que prenen importància les narratives com a vehicles de la memòria.

La narrativa fa referència al procés o processos pels quals es crea una història, proposa relats individuals i col·lectius, de forma que comprèn, o hauria de comprendre, una mirada conjunta. Les milers de pàgines de textos de la història han estat escrites i protagonitzades pels homes: magnànims, conqueridors, guerrers, reis, governants... La humanitat ha escoltat, cregut i crescut amb l'enteniment de l'existència a través de relats construïts per veus i perspectives masculines dels guanyadors i els perdedors, una mirada dicotòmica que ens ha impedit contemplar els matisos subjacents més enllà de personatges bons – homes, blancs, occidentals i heterosexuels – i dolents – la resta de la humanitat –. En aquest sentit, la història ha estat tradicionalment escrita sense contemplar moltes veus i memòries esborrades.

Amagades en una posició secundària, les veus de les dones han sofert la invisibilitat en la construcció del discurs històric oficial, és per això que cal fer palesa en la inclusió polièdrica de les diferents veus en els relats de conflictes; generar un relat, una veu i una mirada entorn els conflictes en clau de dona.

Què implica narrar des d'una mirada feminista? Narrar amb mirada feminista es basa en repensar la narració, fer-se noves preguntes entorn la temàtica i obrir la mirada cap a nous camps. A través de les veus corals de les dones, es genera un discurs nou, amb narratives reescrites i la incorporació de la perspectiva de gènere en la construcció dels relats, en aquest cas, de conflictes.

La perspectiva de gènere es basa en considerar sistemàticament les diferents condicions, situacions i necessitats de les dones i els homes que actuen com a obstacles per a les participació d'uns i altres en termes d'igualtat (Ballarín, 2017). Més concretament, suposa:

- a) Fer ús d'una eina analítica, la mirada, que presta atenció al teixit polièdric de relacions de desigualtat entre gèneres, que adquireixen expressions concretes en tots els àmbits de la societat (a la política, l'economia, el treball, la sexualitat, la família, la història...).
- b) Adquirir una responsabilitat i compromís polític per i amb el gènere femení, reconeixent les relacions de poder entre gèneres i fixant la mirada en els processos i rols de discriminació en la organització social històrica (Chacón, 2002).
- c) Apostar per situar les vides als centres dels conflictes socials, defugint de els imperatius i arquetips tradicionals de la narració de conflictes.
- d) Desenfocar el relat col·lectiu actual i generar noves mirades, narratives i enfocaments, tot revisant i denunciant aquest mateix relat, quelcom que passa per qüestionar la ideologia i la visió fonamentada en el patriarcat dels autors clàssics de la teoria de conflictes.
- e) Canviar les perspectives i percepcions dels conflictes socials tal i com els ens han estat transmesos històricament.

A través de la deconstrucció de l'escenari i el relat, posar en el centre la perspectiva de gènere implica, en resum, una opció política i un motor del canvi social, essent alhora un model d'intervenció d'aquest canvi. Opció política en tant que es manté la història viva, trobant les fuites d'aquesta mateixa història i fent palesa en l'emergència de crear noves mirades narratives.

Aquesta narrativa, però, té una mirada polièdrica i pot ser explicada de moltes maneres diferents. La problemàtica sorgeix quan, en un relat hegemònic, s'exclou part d'aquest poliedre per una raó o altre. És aquest el cas de milers de dones participants – directes o indirectes – de conflictes armats, polítics, bèl·lics, socials, entre d'altres. La clau rau en no aplicar tan sols la perspectiva feminista en una part del poliedre sinó que el travessi tot, transformant-lo en una figura nova.

Així, desemascarant la genealogia que hi ha darrere els tòpics més solidificats de la nostra cultura, exposant les relacions de poder que s'hi amaguen, i posant l'atenció necessària a l'etimologia de les paraules – fins i tot les més inofensives – generem un nou relat: just, equitatiu

i, sobretot, real. Així doncs, aquest treball neix de la necessitat de crear una aposta per fer parlar i escoltar la veu femenina, posant així la vida al centre de les narracions de conflictes socials.

2.2. Patriarcat i conflicte: com es narra?

*Els homes m'expliquen coses*¹

El patriarcat va néixer quan l'home va sentir-se una peça clau del poder de creació. Gerda Lerner, a *La creació del patriarcat* (2017), va denominar el patriarcat com una creació històrica que s'ha anat ampliant al llarg del temps, amb una organització i funcions concretes per a cada sexe, expressades en valors, costums, lleis i valors socials dominants, de tal manera que l'esclavatge de les dones va lligat a racisme, al sexisme i precedeix a l'opressió de classe².

El patriarcat ha mantingut a les dones apartades del poder, i aquest poder no es té, s'exerceix. El poder no és mai dels individus, sinó dels grups, i, des d'aquesta perspectiva, el patriarcat podria arribar a definir-se com un sistema de pactes interclassistes entre els homes. El secret de la importància i preservació del patriarcat es basa en la seva universalitat i longevitat, es tracta d'una ideologia, un sistema, un tot que es troba fortament arrelat i educa segons la seva lògica (Lerner, 2017).

Un dels aspectes fonamentals per entendre el patriarcat i les seves formes de violència passa per fer palesa en la vida en comunitat i l'educació, en tant que l'home pot exercir la violència perquè ha estat educat en la legitimació d'aquesta; una violència que poden escollir no exercir, però poden escollir també exercir-la (Puleo, 1995).

Dins la col·lectivitat, tots els éssers humans hem estat educats en base a uns determinats pressupostos i rols, de forma que, a diferència de la legitimació de la violència que se'ls ensenya als homes, les dones no han estat educades per ser violentes, o, si més no, creixen sense aquesta idea de legitimació, ans al contrari, han estat educades per defensar-se de la violència i/o per evitar-la (Lerner, 2017). Així doncs, no es tracta d'una idea biològica o natural, sinó que es

¹ Solnit, Rebecca (2016). *Els homes m'expliquen coses*. Barcelona: Angle Editorial.

² Lerner, Gerda. (2017). *La creació del patriarcat*. Barcelona: Editorial Katakak.

tracta de referents, idees i rols que adquirim a través de la vida en societat, una societat de base patriarcal.

En els estudis de gènere, Raewyn Connell va proposar el concepte de “masculinitat hegemònica” com a forma d’expressar el gènere masculí, per tal d’explicar com i perquè els homes mantenen rols socials dominants sobre les dones i d’altres identitats de gènere dissidents. Connell va incidir en la idea que les masculinitats són configuracions de pràctiques de gènere que s’ubiquen en múltiples estructures de relació dins el sistema de sexe-gènere. Les masculinitats estan marcades per diferents trajectòries històriques i socials, de forma que la seva configuració respon simultàniament a lògiques de poder i subordinació (de classe, de raça, d’opció sexual), al mateix temps que a la de gènere.³

Des d’aquest enfocament, Connell defineix la masculinitat hegemònica com la configuració de pràctica genèrica que encarna la resposta correntment acceptada al problema de la legitimitat del patriarcat, la que garanteix (o es pren per a garantir) la posició dominant dels homes i la subordinació de les dones⁴.

Aquesta configuració de gènere encarna la resposta convencional respecte de la legitimitat del patriarcat, pel que pot estar recolzada explícita o de forma subjacent per la violència masculina, que segueix dos patrons (Connell, 2003):

- 1) La violència que exerceixen alguns homes per sostenir la seva dominació concreta sobre les dones.
- 2) La violència entre homes com a política de confirmació de la masculinitat.

Malgrat la violència s’exerceix també entre els homes com una manifestació de les seves relacions jeràrquiques de dominació, simultàniament es construeix tot un circuit fonamentat en la pràctica de identificació masculina enfront les dones. D’aquesta forma, les diferents

³ Valdes, Teresa; José Olavarría (1997). *Masculinidad/es: poder y crisis*. Ediciones de las Mujeres. núm. 24, pp. 31-48. Recurs en línia [http://fhu.unse.edu.ar/carreras/micro_indes/Connell_la_organizacion_social_de_la_masculinidad.pdf] consultat el 22/01/2020.

⁴ Connell, Raewyn. (2003). *La organización social de la masculinidad. ¿Todos los hombres son iguales?: identidades masculinas y cambios sociales*. Coordinat per Carlos Lomas. pp. 31-54.

masculinitats jerarquitzades assumeixen la seva complicitat comú en el sistema de dominació de les dones (Gilman, 2017).

Com diu Juana Gallego, directora de l'Observatori per a la Igualtat de la Universitat Autònoma de Barcelona, “no hi ha conflictes que no siguin en un sistema social patriarcal, perquè és el sistema en què vivim”. Per tant, el concepte de conflicte no existeix sense el concepte de patriarcat, de forma que en major o menor mesura, es podrà observar en els rols, formes de fer, accions o circuits en els quals es desenvolupi el conflicte. La narració masculina – l’hegemònica – disposa de diversos indicadors que desemboquen en una mateixa idea: la discriminació.

Per altra banda, hem de tenir en compte també que les violències patriarcals no es donen tan sols en el sí de la societat i en la narració de conflictes sinó que també es produeixen en els conflictes en sí; per exemple, amb la sistemàtica violació de les dones, que esdevé una de les armes de guerra més utilitzades pels combatents d’un bàndol i altre per imposar-se al seu enemic (Butler, 2010). És a dir, la violació i el maltracte de les dones de l’enemic són algunes de les formes supremes de victòria militar, ja que les dones són enteses com símbols de propietat i honor de l’enemic, pel que la seva violació és un motiu d’ocupació i derrota.

Així doncs, cal fer palesa en que l’home narra des de la visió d’home, una visió nodrida del concepte interpretat per Connell com a masculinitat hegemònica, quelcom que marca els rols i pressupostos assumits en la vida en societat, així com en el discurs que es construeix entorn conflictes socials.

2.2.1. L’home com a mesura de tot

*Tots els ideòlegs que estan en posició de fer efectives les seves idees són homes. Aquest és un pensament que ofega la reflexió, i encoratja la irresponsabilitat. Per què no enfonsar el cap en el coixí, entre les llàgrimes, i acabar amb aquesta activitat fútil de pensar? Perquè hi ha altres taules a part de les taules oficials i de les taules de conferències. No estem privant el jove anglès d’una arma que li pot ser de gran valor si abandonem el pensament privat, el pensament al voltant de la taula de te, només perquè sembla inútil?*⁵

⁵ Grau, Elena. (2000). *Sentada en mi lado del abismo. Sobre Tres Guineas de Virginia Wolf*. Revista En pie de paz. núm. 52. pp.40-47

L'androcentrisme és un punt de vista orientat pel conjunt de valors dominants en el patriarcat o, dit d'una altra manera, per una percepció centrada i basada en normes masculines, agafant l'home com a mesura de totes les coses, i, per contra, a la dona se la situa en una posició d'alteritat, o fins i tot d'inexistència en la majoria de casos.⁶

En aquesta concepció del món s'interpreta que allò que han fet els homes és allò que ha fet la humanitat, és a dir, que tot allò que ha aconseguit l'espècie humana ho han aconseguit només els homes. Quelcom és bo per als homes, *ergo* és bo per a la humanitat, creient, doncs, que les experiències masculines inclouen i són la mesura de les experiències humanes, valorant només allò masculí i masculinitzat.

Aquest punt de vista silencia i invisibilitza el pensament, l'experiència i les representacions que no han estat elaborades per l'home, per tant, invisibilitza la dona, que existeix únicament en relació a l'home. Segons Charlotte Perkins, defensora activa dels drets civils de les dones a principis del segle XX, tant les actituds com els models vitals masculins s'afirmen com a universals, pel que les de les dones es consideren complementàries⁷, és a dir, una classe de segona que al llarg de la història no s'ha inclòs a l'entorn públic.

Entendre l'home com a humanitat és acceptar la universalitat de la figura de l'home, universalitat que és, a la societat occidental, quelcom que engloba no només l'home, sinó l'home heterosexual, ric, blanc i occidental, és a dir, que la visió de l'universalisme masculí és un punt de vista masclista, homòfob, classista i racista. L'androcentrisme, però, no només s'expressa en formes que van des de la total exclusió de les dones sinó també fins una inclusió biogràfica inexistente, amb estratègies discursives que privilegien la perspectiva masculina.

Així, el discurs androcèntric, reforçat pels estereotips, la misogínia, el sexisme, i les expressions d'exclusió, violència física i simbòlica cap a les dones, es constitueix en un factor de manutenció de l'asimetria entre homes i dones.

⁶ Lledó Cunill, Eulàlia. (2005). *De llengua, diferència i context*. Barcelona: Institut Català de les Dones. Recurs en línia [http://dones.gencat.cat/web/.content/03_ambits/docs/publicacions_quaderns03.pdf]. Consultat el 21/01/2020.

⁷ Perkins, Charlotte. (2017) *El món de l'home o la nostra cultura androcèntrica*. Traducció de Maite Coll Mariné. Maçanet de la Selva: Editorial Gregal. pp. 13.

Excloent la dona d'aquest àmbit públic, no tenint en compte els seus rols i aportacions a la vida pública, se la relega exclusivament a l'àmbit privat, i aquest fet no passa només per les estructures generals de la societat, les formes i rols que es desenvolupen sinó també pels relats escrits i els relats orals, en la imatge, l'ensenyament, la distribució dels espais, i, tot plegat, en l'imaginari col·lectiu.

Pel que fa a la narrativa de conflictes, el discurs hegemònic que ens arriba a dia d'avui es considera una visió objectiva i parcial del conflicte, tot i que en una guerra, prenent aquest exemple com a expressió màxima de conflicte, no hi ha tan sols aquelles persones que es veuen a la lluita (els homes) sinó un conjunt d'històries i experiències que també participen de la lluita activa i del teixit que requereix aquesta lluita per poder mantenir-se. Aquest conjunt es troba format per veus que aporten una visió diferent d'un mateix fet, i, tot i que actualment hi hagi dissidències de les narracions tradicionals, se segueix interpretant el conflicte com un cos únic, i aquest cos – en tant que home – té satèl·lits complementaris al seu voltant.

No hi ha una única visió del conflicte, sinó que aquesta visió única – la masculina – és també parcial. Com diu Juana Gallego, el discurs genèric no contempla la pluralitat de veus sinó que “narra en condició d'home, i el que succeeix és que la condició d'home ha estat considerada la condició universal. La globalitat està formada per dones i per homes, i la visió masculina ha estat representada com *la visió*, com una visió neutral, però és una visió fonamentalment masculina del conflicte. L'altra part ha quedat enfosquida, no ha estat en el conflicte.”⁸

Les dones han estat sempre satèl·lits, actrius secundàries o col·laboradores del conflicte, però mai han estat elements centrals, a no ser que hi hagi conflictes que pertanyin exclusivament a les dones, com són els conflictes que deriven de la lluita feminista. El fet que l'home hagi estat interpretat històricament com la mesura de tot provoca que assumim que és ell l'únic que participa de la guerra, apartant tot un circuit de xarxes entre dones i de les dones respecte el conflicte. Així doncs, si parlem del conflicte de forma general, no d'aquells conflictes que interpel·len la dona pel seu gènere, ha hagut una visió segons els paràmetres masculins, en aquest cas, els universals.

⁸ Gallego, Joana. (2020). Entrevista personal, Facultat de Ciències de la Comunicació (Universitat Autònoma de Barcelona).

2.2.2. *El conflicte*

El llenguatge no es limita a expressar allò que ja sabem, també ens obre i ens tanca les vies d'accés al saber. No és tan sols una eina per a explicar allò que apareix a la realitat sinó també en el seu revers, un medi a través del qual vivim, com l'aigua en què viu un peix. L'animal no existeix sense llenguatge, que és el lloc del saber, i dins aquest saber descobrim i ignorem a través de diferents llenguatges (Cabruja, Íñiguez i Vásquez, 2000).

“Naixem sense paraules i a través de les paraules ens ubiquem al món i comprenem la realitat. És a través de les paraules que construïm el món i ens hi relacionem; només amb la paraula podem deconstruir com volem el món del que participem”.⁹ Recupero aquesta cita del projecte de recerca *Dona'm la Mar* perquè precisament per deconstruir cal implantar noves narratives que configurin un relat fet per les dones, i és per això que també cal trobar noves formes de mirar, noves metodologies i nous cànons per tal de reformular la col·lectivitat, fins ara masculina.

El conflicte, en tant que nascut d'una societat patriarcal, i, en moltes ocasions, sense que neixi d'un motiu patriarcal però amb pràctiques masclistes en ell, s'articula en masculí, per als homes i entre els homes. Però, què entenem per conflicte? La vida en societat genera una àmplia gamma de conflictes de tot tipus, situacions en què unes persones i altres persegueixen fites diferents, defensen valors contradictoris, tenen interessos oposats o diferents entre sí, o pretenen aconseguir simultàniament el mateix objectiu (Dahrendorf, 1996). És a dir, el conflicte és un estat de disharmonia.

Què fa que el conflicte sigui conflicte? A *La relació social com a categoria de les ciències socials* Max Weber defineix la relació social com el comportament recíproc de dues o més persones que orienten, comprenen i resolen les seves conductes tenint en compte les dels altres¹⁰.

⁹ Gayà, Catalina; Seró, Laia. (2019). *Dona'm la Mar. Una altra manera de mirar. La incorporació de la perspectiva de gènere al relat del Museu Marítim de Barcelona*. Mnemòsine: revista catalana de la museologia. núm. 9. pp.5

¹⁰ Herrera Gómez, Manuel. (2017). *La relación social como categoría de las ciencias sociales*. Universitat de Granada. Granada: Editorial Reis. pp. 37-40.

Els conflictes socials s'han definit al llarg de la història de diferents formes pels filòsofs i sociòlegs, doncs la reflexió entorn els conceptes de guerra i pau han estat una preocupació intrínseca del pensament humà. És a partir de 1950 que apareixen els primers estudis i teories específiques del conflicte com un fenomen genèric més enllà de les situacions específiques. Si bé abans de la formulació d'aquestes teories autors com Hobbes, Locke i Marx havien reflexionat entorn l'ésser humà com a actiu en potència del conflicte o la interpretació que el conflicte neix de la diferència de classes, els autors contemporanis han posat de relleu que el conflicte no deixa de ser una relació social amb funcions positives per a la societat humana, sempre que es puguin mantenir sota control les seves potencialitats destructives (Weber, 1996). El sorgiment de moviments socials com el feminisme, l'ecologisme i el moviment estudiantil, entre d'altres, ha dut als diferents pensadors a reformular la Teoria del conflicte i, sobretot, el concepte de conflicte. Ralf Dahrendorf ho reformula basant-se en l'existència de conflictes no reductibles a la lluita de classes, considerant que entendre la revolució com a única forma d'aconseguir un canvi en el sistema social és oblidar les formes d'evolució social, és a dir, les transformacions del sistema¹¹. La font dels conflictes, doncs, es troba en els sistemes de poder i en els rols de poder, atorgat sota una desigual distribució de l'autoritat, autoritat que existeix en tota col·lectivitat.

Aquest és el relat oficial, el que ens arriba, el clàssic. Què succeeix quan el relat hegemònic entra en conflicte amb els relats emergents? Què fa que el conflicte s'articuli en masculí? Aquest espai, com la majoria d'espais que corresponen a l'esfera pública, han estat interpretats com espais masculins, de forma que tot conflicte que neixi en un escenari d'homes, serà un conflicte relatiu als homes. A través de el desafiament del sistema establert, les noves narratives feministes marquen una empremta en un món dominat per homes, un canvi de mirada que defuig dels autors clàssics, tenint-los presents però revisant el seu pensament crític entorn el que ha suposat el relat hegemònic mundial, que fa que entenguem els conceptes de conflicte i contracte.

Avui dia ens emmarquem en un context de demanda global d'igualtat, sorgint d'aquesta forma moviments que denuncien la violència envers les dones. En els darrers anys s'ha pres

¹¹ Dahrendorf, Ralf (1996). *Elementos para una teoría del conflicto social*. Madrid: Tecnos. pp. 128.

consciència que cal retornar la visibilitat que se'ls va negar a les dones, i aquestes han pres, alhora, consciència, de que han de reprendre aquest poder assumit tradicionalment com a masculí.

El conflicte, inherent en tota societat, ha de ser vist com una oportunitat per a la transformació de les condicions que l'han fet possible, de forma que la visió tradicional dels actors (homes) es descentri i parem atenció en els – tradicionalment – entesos com actors secundaris (dones). Els conflictes s'articulen en masculí perquè la història és masculina, i al llarg d'aquesta mateixa història s'han generat un conjunt de relats dissidents, que se sortien de la norma, però són pocs els que ens han arribat.

2.2.3. Les regles del camp

El patriarcat, com els partits de futbol, té les seves pròpies regles del joc, codis i formes de fer. Els espais on es desenvolupen els conflictes socials i la seva organització, són espais masculinitzats, és a dir, espais per a homes i/o ocupats majoritàriament per homes, de forma que les dones no són reconegudes en el camp, i sense el reconeixement, no hi ha sentiment de pertinença. Han d'adaptar-se les dones a aquestes regles del joc? I, sobretot, perquè existeixen aquestes regles del joc?

Per entendre les regles del joc hem de definir dos conceptes clau proposats per Pierre Bourdieu, el camp i l'*habitus*. El camp és un espai de joc que disposa de les seves pròpies regles i els seus propis jugadors: "los jugadores son admitidos en el juego, se oponen unos a otros, algunas veces con ferocidad, sólo en la medida en que coinciden en su creencia (*doxa*) en el juego y en lo que se juega, a lo que atribuyen un reconocimiento fuera de todo cuestionamiento. Los jugadores acuerdan que el juego merece ser jugado, que vale la pena jugarlo, y esta cohesión es la base misma de su competencia" (Bourdieu i Wacquant, 1992: 21). És a dir, trobem un coneixement social compartit, una *doxa* dins el camp, que tots els agents incorporen i fan seu: "la realidad del orden del mundo, con sus sentidos únicos y sus direcciones prohibidas, en el sentido literal o metafórico" (Bourdieu, 1986: 11).

Les regles existeixen com existeix el patriarcat, des dels inicis de la humanitat. Quines són les vies per les quals s'incorpora aquest coneixement social compartit? És allò que el sociòleg anomena *habitus*, que defineix com un conjunt d'esquemes generatius a partir dels quals els

subjectes perceben el món i actuen en aquest: "El habitus se define como un sistema de disposiciones durables y transferibles -estructuras estructuradas predispuestas a funcionar como estructuras estructurantes- que integran todas las experiencias pasadas y funciona en cada momento como matriz estructurante de las percepciones, las apreciaciones y las acciones de los agentes cara a una coyuntura o acontecimiento y que él contribuye a producir". (Bourdieu, 1972: 178)

Aquests esquemes generatius d'*estructures estructurants estructurades* (Bourdieu, 1972) són socialment "estructurades" perquè han estat conformades al llarg de la història de cada agent i suposen la incorporació de l'estructura social, del camp concret de relacions socials en què l'agent social s'ha conformat com a tal; però al mateix temps són "estructurants" perquè són les estructures a partir de les quals es produeixen els pensaments, percepcions i accions de l'agent. Les pràctiques socials derivades de l'*habitus* mantenen una relació estructural entre elles, establint-se com un mecanisme contra el canvi.

Les regles, doncs, són canviades -i han de ser canviades- per les dones tan bon punt s'incorporen a un escenari que no s'ha estrenat mai per a elles. "Para cambiar el mundo, es necesario cambiar las maneras de hacer mundo, es decir la visión del mundo, y las operaciones prácticas por la cuales los grupos son producidos y reproducidos" (Bourdieu, 1986: 40).

Assumim doncs, que els conflictes socials són un camp propi, amb unes regles, costums i formes de fer masculines, per tant, en contraposició i discriminació de les femenines: com dialoga el gènere femení amb aquests camp? Com entra i per què? Incorpora noves regles del joc, i, per tant, canvia el joc?

2.2.4. El contracte

El gènere com a terme va néixer per fer palesa en el fet que les desigualtats existents entre els homes i les dones són una construcció d'arrel social, i no un resultat de la natura, posava en qüestió, doncs, que l'individu s'articulés exclusivament en masculí. Analitzar els conflictes socials sense tenir en compte la dimensió de gènere implica deixar les causes i les conseqüències de banda, i prendre l'experiència de només una part de la població i universalitzar-la.

A la història de la filosofia molts homes han definit què entenem per societat, la seva formació i els conflictes que es conformen. Segons els autors clàssics – homes, per suposat – trobem les primeres diferències entre aquells que postulen que la societat es troba organitzada de forma jeràrquica i harmònicament, i aquells qui sostenen l'existència de conflictes es troben intrínsecs en tota realitat, reconeixent en ells una decisiva influència en el canvi social. Existeixen tres perspectives de filosofia moderna entorn els conceptes de societat i conflicte social: la de Thomas Hobbes, la de John Locke i la de Jean-Jacques Rousseau.

El pas a la filosofia moderna ens va aportar el concepte del contracte social, un acord real o hipotètic realitzat en un grup social pels seus membres, que s'adquireix en un Estat en relació als drets i deures que aquest comporta pels seus ciutadans/es. Es parteix de la idea que tots els membres del grup estan d'acord per voluntat pròpia amb l'acord social, en virtut del qual accepten unes lleis a les quals se sotmeten. La dissidència – les dones – no estan contemplades en aquest acord, pel fet que històricament els tractats, acords i contractes els feien els homes.

Ens hi veiem representades les dones en els contractes clàssics? El fet que la violència hagi estat un dels pilars perpetuadors del patriarcat al llarg de la història, provoca una necessitat de canvi en els contractes socials, quelcom que en els processos de conflictivitat social s'anomena com a processos de pau. Com defensa Cynthia Cockburn, “les relacions de gènere són, de fet, una part significativa de la gran fotografia del militarisme i de la guerra” i no només és que l'estructura patriarcal es reforci amb el militarisme, sinó que el militarisme necessita el patriarcat. Donar visibilitat a aquests vincles és imprescindible per a qualsevol anàlisi feminista de la guerra i la pau”¹².

Les dones no participen del contracte social, les perspectives sobre el contracte social no posen de relleu la crítica feminista ni tenen tampoc en compte la dependència entre l'esfera pública i la privada, o, el que és el mateix, com la possibilitat de creació d'una societat civil i política no descansa sobre l'existència d'una esfera privada, lloc de les dones i hereva de l'estat de naturalesa previ a la formació de l'Estat i la societat civil.

Fins i tot en contextos i èpoques en què les dones entren de forma activa a la societat civil i són considerades individus, no són considerades individus de ple dret, apareixent la dicotomia

¹² Cockburn, Cynthia. (2007). *From where we stand: war, women's activism and feminist analysis*. Londres: Zed Books, pp. 286.

d'esfera pública/privada i la conceptualització d'allò que és polític (esfera pública) enfront d'allò que no ho és (esfera privada). Cal tenir en compte la concepció històrica d'aquestes dues esferes, quelcom que explica la poca representativitat de les dones en la formulació del contracte social, entenent que només la participació femenina capgirarà els acords que es formen en els conflictes.

2.3. El conflicte i el contra discurs feminista

2.3.1. *El discurs feminista*

Des dels seus inicis, el feminisme es configura com un moviment de transformació social i de les relacions humanes. A mitjan del segle XVIII neix el que coneixem com a feminisme modern, amb la primera onada feminista, en què sorgeix la polèmica sobre la naturalesa de la dona i la jerarquia dels sexes, rescatant el pensament filosòfic de Rousseau sobre el gènere femení, relegat pel filòsof a un paper d'acompanyant de l'ésser humà de ple dret: l'home. Per altra banda, en aquesta primera onada trobem l'inici del moviment sufragista, desenvolupat a EUA i el Regne Unit.

L'obra considerada germen de la primera onada del feminisme és la del filòsof François Poullain de la Barre, autor de l'assaig *De l'égalité des deux sexes, discours physique et moral où l'on voit l'importance de se défaire des préjugés* (1673), traduït al castellà com *De la igualdad de los dos sexos*. La seva idea central mostrava que la desigualtat social entre dones i homes no és conseqüència d'una desigualtat natural, ans al contrari, aquesta desigualtat procedia d'un prejudici cultural basat en l'autoritat, els costums i la tradició¹³. Posteriorment, amb *De l'excellence des homes contre l'égalité des sexes*, ironitzava amb el punt de vista misogin i sexista que prevalia durant aquella època.¹⁴

Amb l'arribada de la socialdemocràcia el feminisme va promoure l'anomenat "feminisme d'Estat"¹⁵, que promou polítiques d'acció positiva vers les dones, entenent el col·lectiu femení

¹³ León, Stella. (2010). *François Poullain de la Barre: Feminismo y Modernidad*. Astrolabio. Revista internacional de filosofía. núm. 11. pp. 257-270

¹⁴ Amorós, Celia. (1990). *El feminismo: senda no transitada en la Ilustración*. Madrid: Isegoría, Universidad Complutense. pp. 139-148.

¹⁵ Puleo, Alicia. (1995). *Igualdad y androcentrismo*. Departament de Filosofia de la Universitat de Valladolid. pp. 76. Recurs en línia [<https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/2244110.pdf>]. Consultat el 23/01/2020

com a minoria en el sentit sociològic (grup de menor poder). Aquestes polítiques es donen a través de la propaganda per la igualtat, campanyes televisives, participació de congressos nacionals i internacionals, reformulacions legals i incorporació de la dona en la vida pública. Arran d'aquesta aparició de la dona en l'esfera pública, es comença a reivindicar també l'existència de veus dissidents de la masculina.¹⁶

Ja al segle XX es produeixen moments clau a la història del moviment feminista i s'avança cap a postures teòriques i metodològiques més complexes. Autores d'arreu deixen marca a la historiografia feminista, entre les quals destaca Simone de Beauvoir, que l'any 1949 publica *El segon sexe*, llibre del qual extraiem la famosa frase “No es neix, sinó que s'esdevé dona. Cap destí biològic, psíquic o econòmic defineix la figura que revesteix en el sí de la societat la femella humana; és el conjunt de la civilització qui elabora aquest producte al que se'l qualifica de femení” (Beauvoir, 2017: 14 i 15).

Beauvoir contribueix d'aquesta forma a assenyalar la importància de la construcció social i cultural, donant poca o gairebé nul·la al fet biològic. Al llarg de la història, la dona ha estat construïda com el “segon sexe”, l'alteritat i el satèl·lit de l'home. En els conflictes els homes són els amos de la guerra, les dones i els nens, les principals víctimes. És la dona vídua, mare, soltera, òrfena, violada, desplaçada, segrestada, desapareguda i assassinada; sempre representada com a víctima i tan sols anomenada en la narrativa històrica, sense protagonisme, sense testimoni, i, sobretot, sense veu.

Aquesta ordenació jeràrquica és un invent patriarcal per a legitimar l'autoritat masculina. L'home és entès com la mesura de totes les coses, fent així que la humanitat sigui masculina i sigui, també l'home, qui defineix a la dona no en si mateixa sinó en relació a ell. Ell és el subjecte, l'absolut, i ella és allò altre.

L'arribada de la tercera onada del feminisme es remunta a l'aparició del moviment *Riot Grrrl* a principis dels 90, moviment que feia referència a que no existeix un únic model de dona, sinó que existeix una pluralitat de tipologies de dones, a més a més posar en manifest que les dones

¹⁶ Duby, George. (2018). *Historia de las mujeres: el siglo XX*. Madrid: Editorial Taurus. pp. 90.

tenen també cabuda en el punk, el rock, el hardcorde i el heavy metal, espais tradicionalment ocupats per homes.

D'aquesta forma, la tercera onada va suposar una eclosió de la cultura underground i una reapropiació de diferents espais per part de les dones. Amb l'arribada de la tercera onada feminista arriba també la redefinició del concepte *feminisme*, el naixement del concepte interseccionalitat (la idea que les dones experimenten capes d'opressió causades, per exemple, per gènere, raça i classe) i la inclusió de les diverses identitats racials i culturals en aquesta redefinició del feminisme.

A dia d'avui vivim en l'anomenada quarta onada feminista, que recupera i reivindica les dones com a subjecte polític i la seva representació en càrrecs de poder i esferes públiques, així com la denúncia de l'assetjament sexual i la violència cap a les dones, amb moviments com *Ni Una Menos* a l'Argentina, *#MeToo* als Estats Units i *Hermana Yo Sí Te Creo* a Espanya. Davant la lògica neoliberalista, les feministes de la quarta onada ofereixen una resposta cultural, socio-política i econòmica que convida a obrir espais per reflexionar i proposar solucions pràctiques i mesures legislatives que protegeixin la igualtat de les dones a nivell global.

Cynthia Enloe, una de les primeres autores que va interpretar la militarització des d'una perspectiva feminista, ens mostra en aquest text la seva visió, fonamentada en que el gènere fa girar el món:

“Quan s'aprèn a mirar aquest món a través d'uns ulls feministes, una aprèn a preguntar-se si res del que passa com inevitable, inherent, 'tradicional' o biològic ha estat en realitat fet. Una es comença a preguntar com han estat fetes totes les coses – un paisatge sense arbres, una força de policia armada amb rifles, la «l'acudit de l'home irlandès», i els serveis de mecanografia exclusivament femenins. Preguntar com s'ha fet alguna cosa implica que aquesta cosa ha estat feta per algú. De sobte hi ha pistes a seguir; també hi ha culpa, crèdit i responsabilitat per repartir, no només al principi sinó en cadascuna de les etapes del camí”¹⁷

¹⁷ Cohn, Carol; Enloe, Cynthia. (2003). *A conversation with Cynthia Enloe: Feminists looks at masculinity and the men who wage war*. Revista Women in Culture and Society. núm. 28.

Les feministes, ja sigui des d'una perspectiva acadèmica o activista, han criticat els enfocaments tradicional, que han ignorat la importància del gènere en qüestions sobre conflicte i pau. Un punt central d'aquesta crítica és que els conflictes armats tenen un impacte bastant diferenciat sobre les dones i els homes, que només pot ésser explicat des de la perspectiva de gènere.

2.3.2. *Allò que no s'anomena, no existeix*

Etimològicament, la paraula *invisible* fa al·lusió a allò “que no pot ésser vist, que escapa a la vista”¹⁸. Prendrem com a referència la segona part d'aquesta definició, “que s'escapa a la vista” per entendre que s'ha de produir un canvi de paradigma en la forma de mirar el conjunt, no tan sols els conflictes, de forma que arribem a aprendre a mirar fins i tot allò que suposem com a invisible, malgrat sigui allò invisibilitzat.

El que no s'anomena no existeix, deia George Steiner, tot relacionant el llenguatge, el pensament i la realitat material. Si no existeix, no té drets. La invisibilització de les dones i les seves vides, que són relegades a la fosca, afavoreix les simplificacions, els mites i les afirmacions basades en creences i suposicions. A través de les paraules escollides per construir la realitat, a la decisió de no segregar les dades i xifres per gènere i a la manca de declaracions de dones en les diferents posicions que adopten en els conflictes (víctimes, expertes, pacificadores, activistes, ciutadanes o combatents), neixen les un seguit de conseqüències que van més enllà del fet que les històries i experiències de les dones no es coneixin.

En el cas de les víctimes de la violència del conflicte es produeixen impactes específics de gènere, com el desplaçament forçat a les ciutats, la pèrdua de mitjans de subsistència i de xarxes afectives i de cures, la violència sexual, la falta de representació... quelcom que suposa una manca de reconeixement de la seva condició de víctimes i, per tant, de les reparacions morals, socials i materials a les quals estan autoritzades.

Quan les invisibilitzades són les activistes o les líders de moviments de pau, l'exclusió mediàtica ajuda a garantir que les dones no seran presents en les negociacions que forjaran l'acord que acabi amb la guerra, que les seves demandes no seran considerades, ni la seva realitat de subordinació transformada. El silenci entorn de l'existència de dones a les files d'una guerrilla o grup armat contribuirà a excloure-les dels processos de desmobilització, evitant que

¹⁸ Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans. Recurs en línia.

participin dels processos de reintegració i perpetuant l'estigma que les espera en el retorn a les seves comunitats.

En els períodes de guerra, a més, aquestes narratives de gènere ja estereotipades es creuen amb la militarització, que polaritza la diferència sexual i de gènere, escombrant tot el que no s'enquadra en aquesta divisió estricta entre feminitats i masculinitats i instrumentalitzant el gènere al servei de la guerra. Sota aquesta visió funcional de les masculinitats i feminitats, de res no serveix que les dones desenvolupin un paper actiu que no sigui el que l'Estat i el seu aparell de propaganda tenen reservat per a elles, és a dir, el de mares dels soldats i de la pàtria sencera i, ocasionalment, el de víctimes passives de la violència del conflicte o d'algun dels actors que participen d'aquest.

2.3.3. *Narrar en clau de dona*

tenir veu no vol dir el mateix que poder parlar

Lúa Coderch, *La memòria sota sospita*

Les feministes acadèmiques són hereves de les moltes dones que van tractar de mostrar les connexions existents entre la violència i el patriarcat, partint de les seves pròpies experiències en conflictes socials; i és que donar visibilitat a la inexistència d'anàlisis de gènere a l'hora d'apropar-se a les qüestions de conflictes i destacar la seva importància ha estat una de moltes contribucions del feminisme acadèmic i/o activista. La inclusió de la perspectiva feminista en relats de guerres i conflictes s'ha articulat com quelcom necessari per evitar una recerca i difusió esbiaixada.

Bona part de les narratives del conflicte construïdes des de les veus de les dones s'apropen a la narrativa testimonial, des de la qual cobra importància el pas de les diferents memòries autobiogràfiques a la memòria social, la seva transmissió implica un procés mitjançant el qual es construeix un coneixement cultural compartit, és a dir, construeix la comunitat en l'acte narratiu compartit. Les dones, des de les seves vivències del conflicte, han aportat una visió polièdrica per a la construcció de d'una memòria col·lectiva.

Tornar a narrar la història, tornar a escriure-la, provoca l'apoderament de la dona a través de la paraula, una reestructuració dels circuits de la vida privada: les mares, dones, filles, activistes... totes elles són un canal pel qual comprendre les experiències personals en el conflicte, però no

només les seves experiències, sinó la d'aquells que tenen al voltant i, fins i tot, del seu entorn físic.

Què succeeix quan les dones no participen de la creació d'una narrativa comuna? Que la memòria col·lectiva canvia, fent que allò que no s'explica – el silenci –, no existeixi, i, per tant, no s'escolti. És per això que cal nodrir-se d'autores que recuperin aquest mosaic de veus silenciades, oferint una llum interrogadora que ens aproxima a certes vivències, codis i fets mai explicats.

Les dones han estat considerades tradicionalment com víctimes passives de la guerra, amb una polarització sobre el terreny civil (feminitzat) i el militar (masculinitzat). “La imatge de les dones com a víctimes és paralitzant, i no fa justícia a la diversitat, riques i recorregut dels grups de dones que s'oposen a la guerra i cooperen per oferir visions alternatives de la realitat. Escoltar les víctimes no equival a reduir-les a aquest rol”¹⁹.

Una de les autores de referència en aquesta línia és Sveltana Aleksíevich. La narració creada per Aleksíevich confirma molts dels conceptes relacionats amb el gènere, la guerra i les seves conseqüències; l'autora se centra en les dones, els seus records i les seves emocions, desemmascarant així la insuficiència de la literatura de postguerra de la Segona Guerra Mundial, dominada per les veus i les mirades masculines, fent d'aquesta posada en escena de la literatura posterior a la Segona Guerra Mundial, una posada en escena de tota la literatura de postguerres.

La lectura del seu llibre *La guerra no té cara de dona* (2015) deixa entreveure que les narracions històrico-literàries sobre els esdeveniments de la Segona Guerra Mundial albiren la seva insuficiència i manipulacions, mentre la història del protagonisme femení resta sota el silenci. *La guerra no té cara de dona* és un relat de les sanitàries, les franctiradores, les participants que van acudir a la crida de la URSS durant la Segona Guerra Mundial, malgrat van quedar silenciades en tornar a casa. Mentre els homes es concebien com herois, elles no s'atrevien a confessar que havien estat ferides de per vida, ja que, de fer-ho, no podrien tornar a treballar, casar-se, o tenir una vida digna.

¹⁹ Magallón, Carmen. (2009) *Mujeres en pie de paz. Pensamiento y prácticas*. Madrid: Revista Paz y Conflictos. núm. 2.

“De què anirà el meu llibre? Uf, un altre llibre sobre la guerra... Per què? Ja hi ha hagut milers de guerres, de grans i de petites, de conegudes i de desconegudes. I encara se n’han escrit més llibre. Però... són llibres escrits per homes i sobre homes, això queda clar de seguida. Tot el que coneixem de la guerra ho sabem a partir d’una veu masculina. Tothom és presoner de les representacions masculines de la guerra, de les sensacions masculines. I les dones callen. [...] Si de sobte comencem a fer memòria, no expliquen la guerra femenina, sinó la masculina, Se cenyeixen al cànon. [...] Quan parlen les dones, no diuen res o gairebé res del que tenim costum de llegir i sentir: com algú mata heroicament a algú altre i acaba triomfant. [...] Els relats de les dones són diferents i parlen d’altres coses. La guerra femenina té uns colors, unes olors, una llum i un espai propis. Té unes paraules pròpies. No hi ha herois ni gestes increïbles, només hi ha persones que porten a terme una activitat humana que és inhumana. I no pateixen només elles (les persones!) sinó també la terra, els ocells i els arbres.” (Aleksiévitch, 2015)²⁰

Aquest coneixement de la guerra no és fortuït ni neutral, té una clara vinculació amb les estructures i estereotips de gènere que operen en contextos de conflicte, així com en el sí de la societat. En l’imaginari col·lectiu, la guerra la fan i desfan els homes, ja sigui al camp de batalla, a la insurgència o asseguts en una taula de negociació. Per tant, les dones a priori no hi tenen cap lloc ni paper reservat, i són, generalment, representades des d’una posició instrumental de debilitat, desprotecció i desapoderament, que serveix alhora per justificar una guerra o la seva fi.

Aquesta absència de les dones en els conflictes armats ha estat i és un biaix deliberat, en que allò assumit com a tradicional i real ha estat el resultat d’una experiència i narrativa masculines, considerades erròniament com a universals.

Una altra autora de referència per saber com expliquen la guerra les dones és Dulce Chacón, autora de *La voz dormida* (2002), obra en la qual va realitzar un ampli treball documental recollint les veus de les dones que després de viure la Guerra Civil Espanyola, van veure’s obligades a guardar silenci sobre la seva activitat de resistència antifranquista. Chacón ho va

²⁰ Aleksiévitch, Svetlana. (2015). *La guerra no té cara de dona*. Barcelona: Editorial Raig verd. pp. 22.

plasmar en forma de novel·la, començant aquesta en la madrilenya presó de *Las ventas*, ja que després de la guerra la penalització de les dones activistes va ser massiva. *“El miedo de las mujeres que compartían la costumbre de hablar en voz baja. El miedo en sus voces. Y el miedo en sus ojos huidizos, para no ver la sangre. Para no ver el miedo, huidizo también, en los ojos de sus familiares”*. (Chacón, 2002: 12). Això que fan Aleksiévitx i Chacón es basa en la incorporació de la perspectiva de gènere en la narració i la deconstrucció dels relats hegemònics.

La narració de les dones ens conduiria a una narració global del conflicte, capgirant l'assumpció històrica de que allò global ha estat la veu de l'home. Allunyant-nos dels guanyadors i perdedors tradicionals, una visió de la guerra des de l'empobriment, pèrdua de familiars, trencament de l'estructura social, desplaçament forçat o violència sexual. Per moltes dones, la guerra els ofereix la oportunitat de dur a terme una participació social i política activa, així com també els ha donat l'oportunitat d'empoderar-se i guanyar accés a reialmes socials que els havien estat denegats fins aleshores.

Escotar les veus de les dones és reivindicar-se com a subjecte i no com a satèl·lit, com les dones de, les mares, les filles, les cuidadores, les vídues... Narrar capgirant el relat hegemònic implica generar altres narratives partint de l'origen, fent de la narració una opció política.

2.4. Barcelona, rosa de foc

Un dels conflictes més recents de la nostra realitat és el viscut posteriorment a la sentència dictada pel Tribunal Suprem espanyol cap els i les líders polítiques i socials del procés independentista català, conflicte viscut arreu de Catalunya però amb unes protestes continuades a la ciutat de Barcelona, popularment anomenada “rosa de foc” durant aquesta temporada. Així, aquest treball s'emmarca en la participació i visió de les dones en el conflicte concretat.

Per aproximar-nos al conflicte cal que fem un incís en el context d'aquest. Les protestes generades contra la sentència del procés independentista català van ser un conjunt de mobilitzacions que van tenir lloc a Catalunya des que es va fer pública la sentència del judici del procés, el 14 d'octubre de 2019. Aquesta sentència dictada pel Tribunal Suprem va condemnar Oriol Junqueras, Raül Romeva, Dolors Bassa, Jordi Turull, Carme Forcadell, Joaquim Forn, Josep Rull, Jordi Cuixart i Jordi Sànchez a entre 9 i 13 anys de presó per un acte,

segons els magistrats del TS, de sedició i per liderar els fets del setembre i l'octubre de 2017. Per altra banda, Carles Mundó, Meritxell Borràs i Santi Vila van ser condemnats per desobediència. A aquestes condemnes se sumen les de les exiliades, encausades i represaliades, com la Tamara Carrasco, l'Anna Gabriel, el cantant Valtònyc o la Mireia Boya.

Així, el sector independentista català va decidir exercir el seu dret a protesta, una protesta guiada per una entitat creada arran de la sentència, Tsunami Democràtic, així com per l'Assemblea Nacional Catalana (ANC), Òmnium Cultural i els Comitès de Defensa de la República (CDRs).

La setmana del 14 d'octubre van succeir un seguit de mobilitzacions, talls de carreteres i protestes multitudinàries en què la tensió creixent entre manifestants i cossos policials acabava amb enfrontaments a les vesprades. Exemples d'això són les protestes de l'Aeroport d'El Prat de Llobregat, els talls de la Meridiana, Via Laietana, Gran Via, Passeig de Gràcia, plaça Universitat – on es va produir una acampada estudiantil – i, sobretot, la batalla de la plaça Urquinaona.

Barcelona va esdevenir des d'aleshores un focus mediàtic de les televisions estatals i també d'algunes a nivell internacional, uns *encaputxats*, com deien alguns mitjans de comunicació, eren els protagonistes dels enfrontaments contra la policia. En aquesta línia, són nombrosos els casos en què s'anomena en els mitjans de comunicació les persones participants de les protestes com *els encaputxats*: El Confidencial, Eldiario.es, Marca, Las Provincias, Europa Press, Antena 3, El Correo... entre molts d'altres. Aquest és un ús del llenguatge que caricaturitza i estigmatitza el protestant pel fet de protegir-se de les possibles represàlies si l'identifiquessin. Crida l'atenció, a banda de l'estigmatització, que siguin sempre *els encaputxats* i mai *les encaputxades*. De fet, si sentíssim el femení – *encaputxades* – aniria acompanyat, també, de molts estigmes. Aquests estigmes, però, no es relacionarien amb la violència de la qual es troba marcada la paraula *encaputxat* (home) sinó precisament amb la falta d'aquesta, amb l'associació d'ésser dona, i com a dona, dèbil en combat.

Els encaputxats, sempre ELS encaputxats. I les encaputxades, què?

3. METODOLOGIA

3.1. Objectius i preguntes de recerca

Objectiu general:

- Generar una reflexió en discòrdia amb el discurs hegemònic i donar visibilitat a la veu femenina en la narrativa de conflictes socials (concretament a les protestes de la post-sentència a Barcelona).

Objectius específics:

- Aplicar la perspectiva de gènere en la construcció del relat de les protestes post-sentència.
- Generar noves narratives pensades des d'una mirada de gènere.

Per tal d'aconseguir aquests objectius, cal que ens fem preguntes entorn els indicadors i els subjectes:

- a) Quin relat generen les dones del conflicte social?
- b) Se senten les dones representades en el discurs hegemònic?
- c) Què succeeix quan les dones participen del conflicte?
- d) Quines són les barreres amb què s'han d'encarar (o s'han encarat) les dones participants dels conflictes socials?
- e) Què implica narrar oblidant el gènere?
- f) Què implica narrar amb visió de gènere?

Aquestes són les 6 preguntes en què es fonamenta l'assaig pertinent, que ens acosten a treballar una temàtica que requereix un canvi de mirada. Aquestes preguntes tracten un tema central i fonamental que ho engloba tot: la presència de les dones manifestants en les protestes posteriors a la sentència del procés independentista català.

Entenem que aquests objectius i preguntes faran ús d'una eina analítica: la mirada, que no només veu sinó que escolta i focalitza les veus i els testimonis en un context concret i una interpretació que dialoga per tal de formular noves preguntes que alhora cerquen respostes per aplicar al relat. Així, aplicant l'anàlisi qualitatiu i fent ús de la mirada, extraurem uns indicadors, uns codis i uns llenguatges diferents als masculins, cosa que ens demostra que el relat femení

no és objectiu, com tampoc ho és el masculí, ja que els fets de la història seran sempre objectius, però les vivències i sensacions entorn aquests, mai ho podran ser.

3.2. La proposta metodològica

La metodologia a través de la qual es recull la informació en aquest treball és qualitativa, considerant que aquesta tècnica s'interessa per la comprensió significativa dels fenòmens i la interpretació de la conducta dels actors socials, orientada així a la producció i interpretació del discurs.

Més concretament, s'utilitzaran dues tècniques:

- Grup de discussió, en el qual passarem de l'experiència individual a la col·lectiva, per aconseguir així un coneixement social compartit.
- Entrevistes individuals que sorgiran dels grups de discussió, per tal de saber l'experiència individual de les dones amb el conflicte.

S'han triat aquestes dues tècniques perquè ens condueixen a interpel·lar les dones des de la seva condició única de dona, com a individus, i també a les dones entenent-les com un col·lectiu, com a grup que comparteix característiques comuns, i, per tant, discriminacions comuns.

És important realitzar també grups de discussió pel fet de sortir de la individualitat i construir un discurs en el qual el relat no és *A* ni *B* sinó *AB*, o fins i tot *C*. Tant les entrevistes en profunditat com els grups de discussió són les vertebradores del discurs narratiu, donat que el cos del treball neix de les veus entrevistades; és a dir, el fil narratiu està sotmès a la veu.

Aquesta tècnica de recerca social és un tipus de tècnica que ens apropa, des d'una vessant més humana, més propera i més empàtica al subjecte i la seva veu. Si bé les tècniques quantitatives són objectives, les qualitatives són, *per se*, subjectives (no per això poc clarificadores) i ens evoquen a processos de reflexió també necessaris en el camp universitari i social.

3.2.1. Grup de discussió de dones manifestants

El grup de discussió es trobarà format per 5 dones joves (d'entre 18 i 25 anys) que hagin estat participants del conflicte posterior a la sentència del procés independentista a Barcelona. S'han

triat dones joves per tal de tenir un grup homogeni que hagi viscut activament aquest conflicte, per tal de trobar acords i desacords sorgits de les preguntes en base a les seves experiències.

La tria de la quantitat de dones participants no ha estat quelcom fortuït, s'escullen 5 dones pel fet que, a l'hora de trobar acords i desacords, 4 persones podria suposar una batalla de dues contra dues, de forma que s'estancaria el debat, i més de 5 persones és inviable de conduir per la falta d'experiència personal en aquesta tècnica.

Conformem, doncs, una proposta metodològica qualitativa que ens apropa a la presència, experiències, valoracions, opinions subjectives de les dones en els conflictes post-sentència del procés independentista, l'objectiu de la qual serà mirar des d'una perspectiva diferent el relat hegemònic sobre la presència de les dones en els conflictes socials.

Per tal de formular la guia de preguntes del grup de discussió pertinent, partim d'unes premisses concretes:

- a) Existeix un discurs hegemònic dels conflictes socials que ha invisibilitzat les dones en els processos narratius, apartant-les del seu paper en el conflicte.
- b) La representació tradicional de la dona en el conflicte ha quedat caduca, de forma que s'han de crear noves narratives que s'adaptin a la realitat.

Per altra banda, s'han de tenir em compte els següents eixos temàtics:

- a) El camp masculí, les seves regles i limitacions, la incorporació de la dona en un camp que no l'acull i les dinàmiques que s'hi generen. Ens interessa, fonamentalment, quina és la interpretació d'aquest camp aliè i quines barreres han de travessar com a dones, així com les estratègies per fer-lo seu.
- b) La mirada femenina, quina escolta (o quin tipus d'escolta) han experimentat, què destaquen en condició de dones i, sobretot, quins són els indicadors de la lluita i la narració en clau de dona; què es destaca i què s'hi amaga.
- c) La creació de nous relats travessats per la perspectiva feminista, en aquest cas aplicada als conflictes socials, tot i que amb l'extrapolació a altres àmbits socials on juga amb gran empenta el patriarcat.

A mode de síntesi, aquests 3 eixos – el camp masculí, la mirada femenina i la creació de nous relats – són els que ens marquen el camí pel qual transitem les entrevistes i els grups

de discussió. A banda d'aquests aspectes, es tractaran també grans paraigües de temàtiques, en què veurem indicadors transversals com:

- Les cures
- Espais masculinitzats
- Models de masculinitat i feminitat hegemòniques
- Noves feminitats
- Violències
- Privilegis
- Mirada
- Patriarcat
- Androcentrisme
- Estereotips de gènere
- Narratives hegemòniques
- *Habitus* i doxa
- Representacions femenines
- Espai públic
- Feminisme i discurs
- Empoderament
- Contracte social
- Poder

Amb les noies d'entre 18 i 25 anys es realitzarà un únic grup de discussió d'una hora de durada que girarà entorn una temàtica troncal (la seva presència al conflicte) i preguntes que se'n deriven. Aquest grup de discussió tindrà com a temàtica central les dones al conflicte de la sentència del procés, i temàtiques subordinades per tal d'estructurar el discurs i el relat.

La dinàmica del grup serà:

- a) 1 hora de discussió a l'entorn de la guia de preguntes.
- b) Una persona dinamitzadora que no participi del debat, amb una acompanyant que conegui la guia de preguntes.

GUIA DE PREGUNTES	
	<p><i>a) Espais masculinitzats</i></p> <p>Quin creieu que és el relat oficial dels conflictes socials? Com us interpel·la aquest relat? Us inclou?</p> <p>Us sentiu representades en el discurs clàssic dels conflictes?</p> <p>El conflicte és un camp masculí?</p> <p>A quines dificultats us heu enfrontat pel fet de ser dones i trobar-vos en un camp masculí?</p>

<p>CAMP I CONFLICTE</p>	<p>Què implica que una dona entri a un camp masculí? Quines regles o codis trenca?</p> <p>Com us incorporeu al conflicte? A través de quines estratègies?</p> <p>b) <i>Conflicte i violències</i></p> <p>A les protestes de Barcelona hi havia pràctiques jeràrquiques per raó de gènere?</p> <p>A casa o al vostre entorn vivíeu advertències pel fet de ser dona? I a la mateixa protesta?</p> <p>Veieu de la mateixa manera les dones que teniu al costat durant el conflicte que als homes?</p> <p>Violència i patriarcat són conceptes paral·lels? Com s'han manifestat durant les protestes?</p> <p>Són segurs els espais del conflicte?</p> <p>Quines desigualtats experimenteu les dones a una protesta?</p> <p>Sentiu que com a dones heu de demostrar quelcom?</p>
<p>LES DONES</p>	<p>a) <i>Presència</i></p> <p>Eren sempre homes qui es quedaven a les vesprades de les protestes? Vosaltres us hi va quedar?</p> <p>Què vol dir ser dona a la protesta del procés?</p> <p>Què succeeix quan participeu del conflicte?</p> <p>Us heu sentit invisibilitzades?</p> <p>b) <i>Resistència</i></p> <p>Què succeeix quan la dona dissenteix del relat oficial i pren un rol que no és el que se li ha establert?</p> <p>Les dones han passat de ser agents passius a agents actius?</p> <p>c) <i>Les cures</i></p> <p>Com descriuríeu la por en el conflicte del procés? L'heu sentida?</p> <p>Quin paper tenen les cures?</p> <p>Què implica posar la vida al centre dels conflictes?</p> <p>Us heu sentit cuidades durant les protestes? I després? Per qui?</p>
	<p>a) <i>La mirada</i></p>

NOVES NARRATIVES	<p>Què implicaria que la dona entrés en la narrativa dels conflictes socials?</p> <p>Què us agradaria que es destaqués? Què us agradaria treure?</p> <p>Què implicaria generar un nou relat d'aquest conflicte, un relat de dones?</p>
-----------------------------	--

3.2.2. Entrevistes

Del grup de discussió anterior es triaran dues dones amb les quals es faran entrevistes amb més profunditat sobre la seva experiència concreta en les protestes posteriors a la sentència. Les seves vivències, creences, opinions... serviran per treballar la temàtica de narració de conflictes amb més detall, de forma que les preguntes corresponents seran diferents dels grups de discussió, és a dir, més concretes.

ÍTEMS TEMÀTICS
<p>a) Participació</p> <ul style="list-style-type: none"> - Implicació en la militància (és militant o s'hi ha sentit durant les protestes?). - Experiència en la militància o en espais de lluita. - Anada a l'Aeroport d'El Prat. - Acampada a plaça Urquinaona. - Participació d'activitats vinculades a l'home (crema de contenidors, acció contra els mossos, aldarulls). - Ser dona en un conflicte social (què implica, com s'encara, diferències i similituds amb l'home). - Homes d'esquerres, aliances i agressions. <p>b) Paternalismes</p> <ul style="list-style-type: none"> - Situacions paternalistes per part de companys/desconeguts. - Situacions paternalistes a casa. - Autopaternalisme o paternalisme amb les companyes. <p>c) Violències</p>

- Agressions verbals/físiques/psicològiques a ella o a companyes.
- Demostrar més pel fet de ser dona.
- Quines violències ha detectat en el conflicte.
- Violències als mitjans de comunicació.

d) Les cures

- Les cures als conflictes socials.
- Importància de les cures.
- Aplicació personal i col·lectiva.

3.2.3. Conversa amb professionals

Després de realitzar un grup de discussió i entrevistes individuals, es farà una reunió amb professionals de la comunicació i d'àmbits humanístics que es trobin interpel·lades per aquesta temàtica concreta, que narrin des de les seves diferents professions des d'una perspectiva de gènere, creant així noves narratives. Aquestes converses serviran per reflexionar entorn la responsabilitat com a narradores d'històries col·lectives i individuals, és a dir, de narradores i creadores de relats.

Com en el cas del grup de discussió amb les dones manifestants, es pauta que la conversa sigui d'un màxim d'una hora, aquest cop sense persona acompanyant que conegui la guia de preguntes.

GUIA DE PREGUNTES

- Com creieu que s'han narrat els conflictes socials històricament?
- Quins són els indicadors que han travessat el conflicte social?
- Què succeeix quan les dones no participen de la creació d'una narrativa comuna?
 - o Com dialoga el feminisme amb aquest discurs?
 - o Què implica narrar els conflictes socials des d'una perspectiva feminista? Què s'inclou/exclou?
- Com a narradores, com us interpel·la el discurs hegemònic dels conflictes socials?

- Tenim una forma diferent de narrar, les dones?
- Què implicaria generar un nou relat d'aquest conflicte, un relat de dones?
 - o Des d'on sorgeix aquest canvi de mirada narratiu?
 - o Quina responsabilitat tenim com a periodistes?

4. EL RELAT

4.1. Capítol I. Venim d'un silenci

*The silence in the floor of my house
is all the questions
and all the answers
that have been known in the world.*

Agnes Martin, Hiljaisuus taloni lattialla

Pels grecs, l'individu era una peça clau dins l'Estat, se suposava que quan cadascun dels individus eren virtuoses, es garantia la conformació d'una polis també virtuosa, establint una relació intrínseca entre l'ètica i la política. Malgrat això, amb l'arribada de la Modernitat el paper protagonista de l'home en la conformació de la polis va anar desvirtuant-se, doncs amb els reis, els senyors i els grans propietaris la virtuositat d'aquella polis no venia marcada pels individus, sinó pel mateix Estat.

La Modernitat va presentar un model de coneixement racional en el qual l'àmbit subjectiu, pel fet de ser emocional, va perdre valor i va ser cominat a romandre ocult a la vida privada dels individus. La vida política i la pública va començar a regular-se a través d'uns cànons i normes universalment establertes en les quals allò subjectiu – les emocions i els desitjos – no farien més que pertorbar l'ordre establert des del cànon universal, determinat per un rei, una llei, l'Estat o per Déu; però aquest cànon no pot explicar-se sense les narratives que ens ofereix l'existència subjectiva, mitjà a través del qual avui dia construïm allò públic.

La narrativa sempre serà més que una configuració de relats, és un vehicle de comprensió i interpretació de les significacions, de les relacions i les metàfores del temps i l'espai; un diàleg posterior a partir de la paraula compartida. La narrativa és també allò que succeeix a la nostra realitat immediata, doncs per fer intel·ligible la realitat les persones recorrem a la narració de la mateixa, però són a la vegada les narracions i les narratives que s'entrecreuen i dialoguen entre elles les que atorguen realitat al món en què vivim. Així, a banda de ser una condició de l'existència humana, la narració es configura en una possibilitat per comprendre i comprendre'ns en la complexitat de l'esdevenir social al llarg de la història (Ospina i Botero, 2007).

Com diu Lúa Coderch, tenir veu no vol dir el mateix que poder parlar. De vegades no podem, no ens ho permetem, no sabem fer-ho o fins i tot no ens ho plantejem. El mot *dona* ha canviat a llarg de la història, però fins i tot amb les dones del neolític compartim un punt en comú: les opressions, i de les opressions, les del poder. És per les opressions, fonamentalment, pel que cal parlar de dones, de dones, silenci i conflictes.

La violència en els conflictes socials passa per molts graus, des dels assassinats i les violacions fins les violències subtils del llenguatge i l'eliminació de la memòria (Herrera i Pertuz, 2015). No es pot entendre la presència de la dona en un conflicte sense interrelacionar-la amb la violència, i precisament el silenci és una de les moltes formes de violència subtil, no només pel fet de no poder alçar la veu, sinó també pel fet de no poder participar d'una memòria col·lectiva.

Recuperar la genealogia femenina és imprescindible per transformar imaginaris culturals i avançar per construir una societat en què les diferències entre homes i dones siguin això mateix, diferències, i no desigualtats. Les dones venim d'un silenci molt antic i molt llarg, aquell *tu millor queda't a casa* que tenim tan arrelat per ser una trampa del patriarcat, que ens ha fet quedar-nos sempre endins, que ens ha fet aprendre a ser companyes del silenci (Boya, 2020). Moltes han estat les dones del silenci, les oblidades, les arraconades dins la història. Dones que utilitzaven un pseudònim, com Caterina Albert o Alice B. Sheldon, refugiades sota els noms de Victor Català i James Tiptree. Dones que han hagut d'estar recloses en el silenci, que van trencar motlles, visionàries que van donar-nos pas per anar avançant, molt lentament, fins on som ara.

Redefinir les narratives i oferir mirades polièdriques no és quelcom nou, l'escriptora Pat Barker, autora d'*El silenci de les dones* (2019), és una de les tantes que ha capgirat el relat del silenci – fonamentalment femení – per mostrar l'altra cara de la guerra, en aquest cas de la Guerra de Troia, tot reinterpretant el clàssic de la *Iliada* d'Homer. “Les que van netejar la sang de les ferides i van embalsamar els morts, les que dins i fora dels murs van proveir de vestit i aliment als combatents, les mateixes que van ser presses, botí i moneda de canvi, totes les que va enfosquir el fulgor dels herois i va silenciar la cega i salvatge masculinitat de la batalla... la Guerra de Troia va ser sempre la guerra de les dones” (Barker, 2019).

La Guerra de Troia, la Guerra Civil espanyola, la Guerra Freda... totes han estat guerres, també, de les dones. Les dones del silenci: les que han ajuntat tots els seus silencis per fer-los cridar.

4.1.1. *Fills i filles de l'1 d'octubre*

És estrany escriure sobre un conflicte en què ningú parava per casa en un context de pandèmia mundial. Tothom – menys les treballadores essencials, les de les classes més baixes de la piràmide capitalista – està tancat a casa per un virus d'origen desconegut. Tothom a casa, desconnectant o connectant amb el que no tenien temps abans d'aquesta aturada mundial.

Aquest relat és un text entorn la resposta femenina en un espai públic de conflicte, i resulta irònic, i, perquè no, també una mica ridícul, haver d'emparaular-lo des d'una habitació. Contrasta el silenci actual dels carrers de la ciutat amb la remor incessant de les protestes de la sentència. L'única cosa que no ha canviat gaire és la presència policial i militar, aquesta mai marxa, per alguna cosa els hi diuen forces d'ocupació.

Des que el 14 d'octubre es feia pública la sentència del Tribunal Suprem al procés, la resposta al carrer va ser d'un mes de mobilitzacions pràcticament continuades. Es va anunciar un seguit de protestes i van haver accions arreu del territori català orquestrades en un inici per la plataforma desconeguda anomenada Tsunami Democràtic, seguint l'exemple de les protestes a Hong Kong, Tsunami va esdevenir una organització sense líders visibles que utilitzava les connexions per internet i les xarxes socials per comunicar-se a públics amplis. Tsunami Democràtic va arribar a tenir 370.000 membres, superant el principal canal de comunicació a les mobilitzacions de Hong Kong, essent el quart dins l'apartat de canals polítics de Telegram.

El carrer pren vida pròpia, durant les protestes van haver 590 talls de carreteres, una vaga general, 33 sabotatges i incidències a la xarxa ferroviària, més de 200 detinguts, 593 atencions sanitàries, 586 sortides dels bombers per apagar contenidors cremats i un milió i mig d'euros perduts en aquestes cremades. A banda dels números, dins aquesta lluita també va haver divergència d'opinions sobre l'enfocament: per una banda, els popularment coneguts com a "lliristes", més en pro de la protesta pacífica – com advocava Tsunami Democràtic i les elits polítiques – i per l'altra bona part del jovent, els fills de l'1 d'octubre que van dir prou a la lluita "llirista" per passar a l'acció violenta.

Fora de les velles estructures d'enquadrament polític, sense documents programàtics ni líders visibles i cert repudi de la verticalitat, milers de joves van defensar amb convicció uns ideals fermes. Tota una generació de joves catalans i catalanes, la majoria encara estudiants, estaven

iniciant-se en la política a través de les mobilitzacions independentistes. La sentència va ser l'espurna que va permetre aquest jovent explorar noves formes de mobilització, nous tsunamis no contemplats fins aleshores. Va arribar un punt en què el tsunami va passar per sobre dels mateixos impulsors: tot i que primerament el president Quim Torra va dir en un discurs institucional a Sant Julià de Ramis "Gràcies als CDR, que apreteu i feu bé en apretar", no va trigar en retirar-ho per passar al "Això s'ha d'aturar ara mateix".

A la manifestació de Barcelona del divendres 25 d'octubre, una pancarta tenia escrit: "La meua filla no és violenta, és valenta". És molt significatiu que les reaccions a l'esclat de les primeres nits de protestes hagin oscil·lat entre el "així no" dels més grans i el "deu anys de manifestacions multitudinàries ens han ensenyat que ser pacífics no serveix per a res" dels joves, d'aquells fills i filles de l'1 d'octubre, que van haver de suportar les violències exercides per part de les forces policials i van decidir rebutjar les velles formes de protesta.

Bona part del jovent no tenia una militància al darrere o no venia d'entorns col·lectius de protesta, i arran de la condemna d'entre 9 i 13 anys de presó als i les líders socials i polítiques del procés, van sortir a manifestar-se per primer cop, sense esperar la contundència de la resposta.

Han passat sis mesos i encara manquen moltes preguntes, moltes respostes i, sobretot, molts relats. Ara que es pot veure amb perspectiva cal oferir una mirada alternativa de les protestes de la sentència, i és per això que vaig decidir generar un nou relat des d'una visió polièdrica; per una banda, del conflicte post sentència narrat per part de les dones, i en relació amb això, de les dones com a subjectes polítics generadors de relats, fins i tot de co-autores a través de les seves experiències individuals, que passen a ser col·lectives en el moment que les comparteixen (Nieto, 2010).

És per això que avui em trobo – em trobo metafòricament, perquè soc a l'habitació mirant una pantalla – amb un grup de 5 noies que van participar de les protestes: la Maria, l'Aina, la Laura, l'Andrea i l'Ares, cinc valentes amb molt per dir i debatre.

La Maria, o més coneguda com "la Murenu", és d'aquelles tantes estudiants de periodisme que té la necessitat vibrant d'explicar històries en discordança amb els relats canònics que es limiten a respondre les 6W de la piràmide informativa del periodisme. Solsonina de cap a peus, no hi ha cap persona que s'estimi tant el seu entorn com ella, perquè conscient i inconscientment,

està tan arrelada a la terra que tota ella viu a Solsona i alhora part de Solsona viu en ella. De la seva mateixa veu: “soc de Solsona perquè no puc explicar qui, què i com soc sense posar de manifest que soc de Solsona”.

Sempre a cavall entre les anades i tornades de Solsona a Barcelona, fa prop de quatre anys que és a la capital, i no dubta un segon que Les Rambles, la Sagrada Família, el Camp Nou o el batibull de gent d'aquí i d'allà no tenen res a envejar-li al Solsonès, perquè com ella diu, “com el Solsonès no hi ha res”.

La Maria és una *rara avis*, una excepció que posa a prova la norma. Idealista però sempre tocant de peus a terra, creu en la lluita que ofereix la *doxa* i la paraula com una eina de sublevació, i així ho mostra no tan sols en cada article, sinó també en cada idea del seu discurs. Sumada a la violència policial i judicial, la violència dels mitjans de comunicació va obrir els ulls d'una àmplia franja de població catalana – entre ella persones com la Maria – que davant les pràctiques repressives als carrers, com van ser les de Can Vies, no havien manifestat cap disgust o protesta, és a dir, no havien despertat el mateix grau de rebuig social.

Durant les protestes els mitjans de comunicació van fer un relat reiterat entorn la criminalització del jovent, condemnant-los pels mètodes de lluita que estaven escollint. Com diu la Maria, s'ha d'apel·lar precisament a la responsabilitat dels i les periodistes, perquè “com a joves també tenim una història diferent a explicar, i en aquest sentit no crec que sigui la història dels valents ni dels atrevits, sinó la dels joves actuals de Catalunya, de joves que surten al carrer amb unes conviccions fortes, i realment crec que aquest discurs no s'ha extrapolat als mitjans. No he vist cap mitjà de comunicació que posi les joves al centre, i sí que hi havia més persones al centre, però els joves hem estat contínuament, i no hem vist aquest relat als mitjans, al twitter o als debats amb la meva família. Penso que hem estat molt més a l'alçada del que ens han volgut vendre.”

Sí, els joves van ser-hi i van decidir fer seva la protesta, i la resposta es va basar en un retrat allunyat de la realitat, amb fonts institucionals i policials, i basant-lo en els encaputxats (els homes, joves, violents) deixant fora del focus mediàtic d'altres identitats dissidents (Butler, 2006).

4.1.2. *Els carrers (no) són feministes*

Les dones fa molt de temps que ocupem l'espai públic, i és precisament d'aquesta idea parteixen moltes de les consignes de la lluita feminista avui dia. En el 8 de març d'enguany, Dia de la dona treballadora, milers de dones ocupaven els mateixos carrers on van succeir les protestes post sentència, els carrers del cor de Barcelona. Aquest 8 de març vaig decidir endur-me una llibreta per escriure al llarg del dia, perquè en llevar-me vaig sentir-me diferent que altres anys; les meves expectatives són estranyes – vaig començar a escriure – són diferents que els anys anteriors. Tinc aquest neguit que em repica dins el cap, per una banda creient en les reivindicacions i en la lluita, per l'altra sentint-me estranya de sortir al carrer a celebrar-me com a dona mentre ens segueixen assassinant.

L'assemblea feminista del barri ha proposat no anar a la manifestació feminista conjunta, celebrada al centre de la ciutat, per anar a ocupar un bloc de pisos i reivindicar que l'habitatge també té un biaix de gènere. Què fem? Anem a la mani? No hi anem? Contra tota convicció – no pas contra tot pronòstic – acabo a la manifestació conjunta. A la cua de la manifestació arriben columnes d'arreu: Sants, Baix Llobregat, Nou Barris... Veig joves, moltes joves, ballen, canten i porten proclames feministes als cartells, a les samarretes, fins i tot al rostre. Passant pel davant de la Universitat de Barcelona fins arribar al Passeig de Sant Joan s'escolten crits que clamen que “els carrers seran feministes”, i això quan, noies?

“Els carrers seran feministes”, una reformulació de “els carrers seran sempre nostres”, un clam cridat durant el famós 1 d'octubre i a les protestes de la sentència.

Però no, companyes, sento dir-vos (i dir-nos) que els carrers encara no són nostres. L'urbanisme ha deixat històricament de banda els drets i les necessitats de les dones, i ha perpetuat els privilegis dels homes recolzant-se en les necessitats més pràctiques (Sorlí i Epalza 2017). La por i la seguretat han estat objecte ampli d'estudi en la història de l'urbanisme i la planificació urbana (Sandercock, 2002). Què vol dir que els carrers siguin feministes? És més fàcil no sentir que “els carrers seran sempre nostres” sent dona, perquè mai han estat nostres, i no seran feministes fins que els sentim d'aquesta manera, o bé fins que es revisi la lògica en què estan pensats. La recerca feminista de les darreres dècades ha demostrat que la por i la percepció de la seguretat limita el dret de les dones a la ciutat, i n'és un exemple com les dones redueixen la seva mobilitat a la nit (Pain, 2001).

Incloure la percepció de seguretat i por que vivim les dones també significa anar més enllà de les característiques físiques de l'espai públic i tenir en compte els rols socials en una societat que discrimina les dones (Kallus i Churchman, 2004). La por està basada en les relacions de poder de gènere que també es manifesten als espais, i es reproduceix en les pràctiques de la vida quotidiana (Koskela, 2010).

Com a dones patim contradiccions inherents que fan que en una manifestació feminista puguem sentir el carrer nostre mentre que a les protestes de la sentència ens fem petites i lluny d'aquests espais, probablement perquè la por acaba reproduint-se mitjançant el procés de socialització en rols de gènere hegemònics que defineixen les dones com vulnerables i els homes com forts i agressius. Aquests rols socials, com hem vist anteriorment, es reforcen a través de moltes estratègies o canals: els mitjans de comunicació, les estratègies policials, o fins i tot els consells de la família per no tornar a casa soles (Valentine, 1989).

Tot i que la seguretat ha estat i continua sent un element central de les polítiques d'urbanisme, encara són poques les ciutats que han incorporat la perspectiva de gènere en aquest camp. Com a conseqüència, la majoria de teories i intervencions s'han centrat en controlar i prevenir el crim a través dels espais (Koskela, 2010). Les ciutats estan pensades per donar resposta a un model econòmic capitalista i neoliberal històricament vinculat a un model de societat patriarcal, doncs s'ha donat molta més preponderància a les activitats vinculades amb la feina, deixant de banda les qüestions vinculades a les cures. Així, els carrers seran feministes: seran, no ho són, ni en espais de conflicte ni en els espais, a seques.

4.1.3. *Totes hem estat Atena*

Magnànims, conqueridors, amos de terres, governants... han marcat l'esdevenir de la història. Com a humanitat hem crescut amb la continuïtat de relats històrics construïts per veus i perspectives masculines, per homes i per als homes. El relat dicotòmic del guanyador i el perdedor que ens ha impedit contemplar els matisos subjacents més enllà dels homes occidentals, blancs i heterossexuals en relació als seus enemics (Herrera i Pertuz, 2015).

Si hagués de descriure aquests homes, començaria per Ares, fill de Zeus i d'Hera, déu de la guerra a l'antiga Grècia. Si bé els grecs ja tenien altres déus guerrers, concretament Atena, germanastra d'Ares i deessa de la saviesa i de l'estratègia de guerra, avui dia recordem molt

més a Ares pel que fa al conflicte i a Atena pel que fa a la saviesa. Tots dos concebien la guerra de forma radicalment diferent, ell com un fi en si mateix, ella com a últim recurs, i van mesurar les seves forces en més d'una ocasió (Alzard, 2013).

Perquè recordem Ares com el déu de la guerra per excel·lència? Homer escriu a la *Iliada* que Ares va participar de la Guerra de Troia guiant a Paris i els troians, en contra d'Atena, que guiava els aqueus (grecs). El desenllaç del combat entre els déus ha estat rememorat per diferents artistes, entre els quals m'agradaria destacar Jacques-Louis David, que personifica els déus en dos personatges fonamentals: un combatent derrotat a terra i una dona representant de la saviesa d'Atena expulsant-lo de Grècia per l'horror que havia causat la guerra.

Entenem les guerres – i per guerres, els conflictes – des d'una vessant de violència fervorosa, de valentia, d'una cosa d'homes, tancant la mirada a una part del conflicte, lluny de la vida i les cures, quelcom que han dut a terme les dones des dels inicis de la humanitat. Tant és així, que una de les batalles més famoses de la història ha passat a un segon pla, posant pel davant aquest coneixement social compartit de que és Ares qui guiava la guerra.

L'analogia d'Ares com l'home blanc, occidental i poderós troba també el seu comú en Atena, que com en el cas de les dones ha estat interpretada només en una de les seves facetes, la de sàvia, comprensiva i racional, quelcom que l'acaba convertint també en un agent passiu de la guerra (Alzard, 2013).

Amb aquest paral·lelisme no tracto d'explicar la història a través de la mitologia, ni molt menys trobo que sigui un mitjà pel qual hem d'informar-nos, però sí que és cert que en tot mite hi ha una mica de veritat i en tota veritat hi ha una mica de mite, doncs no deixen de ser històries i relats que han passat de generació en generació al llarg de la història.

Hi ha qüestions d'aquesta mateixa història que avui dia hem normalitzat però que fa temps eren inimaginables. Les pugnes històriques de les dones que van atrevir-se a sembrar el germen de la subversió del pensament fan que moltes de nosaltres creiem que en aquesta societat en què vivim, els homes i les dones militants o participants del conflicte es mouen d'una forma semblant per l'espai i l'habiten per igual. Aquest és el cas de l'Ares, una noia de Balaguer que va arribar fa uns anys al barri de Les Corts per estudiar física. Recordo que en començar aquest relat vaig pensar la forma de contactar amb les noies que farien d'aquest un relat col·lectiu, i vaig acabar decantant-me per penjar una *storie* a Instagram, un tuit a Twitter i un missatge de

Whats App que va circular per diferents grups fins arribar a l'Ares, que em va dir "compta amb mi per participar, reenvia el missatge a altres grups". Així de fàcil, tot per teclejar quatre paraules ben col·locades i prémer el botó d'enviar.

L'Ares – la noia de ponent, no el déu grec – milita a una organització juvenil de l'esquerra independentista catalana i no concep una vida sense la militància, precisament, per no tenir un rol passiu dins la societat. És un nom idoni per algú com ella, no per representar el model d'home occidental, ni tampoc per la brutalitat que s'associa al déu del qual rep el nom, però sí per la ràbia, la impulsivitat i la vivència ferotge que va tenir durant les protestes de la sentència; per exemple, la por de no conèixer els carrers per on es movia. Tant a la Delegació del Govern, a l'Aeroport, a Via Laietana... el fet de no ser de Barcelona fa que la por i la inseguretat d'uns carrers desconeguts et mengi per dins.

Quan formes part d'una militància, d'un grup que lluita per un objectiu comú i comparteix punts d'unió ideològics, és fàcil pensar que homes i dones encarem igual els conflictes socials, doncs hi ha protocols i formacions que fan adquirir una consciència crítica amb el món que ens envolta. Malgrat tot, no ens podem quedar en el nostre espai social més proper, sinó parar atenció en una societat en què habitem els espais i alhora aquests habiten en nosaltres de forma diferent.

L'Ares creu que actualment les dones sí que participem de la construcció dels relats de conflictes, que ara tenim veu malgrat abans no la teníem. Ella és molt jove per haver viscut les opressions de les dones que van atrevir-se a ocupar espais que no els pertanyien, només té 20 anys, de forma que no ha viscut de primera mà tot el que aquestes van fer per canviar-ho. Les dones, des de les vivències del conflicte, en els diferents rols que hem desenvolupat, hem aportat una memòria col·lectiva dissident de l'oficial. Les mares, les filles, les revolucionàries, les activistes, totes elles han explicat el terror de les guerres a partir del dolor i d'una vivència que els travessa el cos. L'exili, l'amor, la maternitat, la tortura, la pèrdua... milers de relats que seguim desconeixent, però que no per això deixen la necessitat de l'emparaulament de banda. Hem de pensar que en els estudis històrics el paper de les dones ha estat menystingut o, en tot cas, encasellat en les dones com a símbol de maternitat, pau i concòrdia. En ple segle XXI segueix sent tot un repte trobar les paraules exactes per definir una dona en un conflicte sense

adquirir el qualificatiu de mare de, vídua de, orfe de o àvia de. Sempre d'algú (Herrera i Pertuz, 2015).

Durant tota la conversa l'Ares sembla una dona de ferro, de gel, d'aquelles que no decauen malgrat la vida se'ls giri en contra, però no és fins que la conversa s'estén amb les altres quatre noies que sembla treure's l'embolcall dur i diu: “no sé si us va passar, però jo tenia una ansietat i una por constants, cada cop que veia una llum blava era horrorós. Anava a dormir i m'aixecava pensant: merda, em pillen, em detenen, m'identifiquen, en bucle”. És curiós com per una pantalla pots arribar a comprendre certs trets d'una persona, el moviment de les mans, el cos, els bufecs d'una pregunta incòmode, un llenguatge corporal que parla molt de la persona, i, sobretot, de qui és.

Com feta d'una tendresa radical, em sembla que l'Ares és d'aquelles persones que guàrdia la ràbia entre les dents, traient-la enfora quan li cal, i alhora guardant-la endins com una reserva que sap que necessitarà.

4.1.4. (Dones) manifestants

Una de les principals contribucions de la teoria de conflictes ha estat la concepció dels conflictes com quelcom inherent a tota societat, que pot ser vist com una oportunitat per a la transformació de les condicions que el van fer possible. Els conflictes són inherents a l'existència humana. Cynthia Cockburn deia que les relacions de guerra són una part significativa de la gran fotografia del militarisme i de la guerra, no només és que l'estructura patriarcal es reforci amb el militarisme, sinó que el militarisme necessita el patriarcat, i donar visibilitat a aquests vincles és imprescindible per a qualsevol anàlisi d'un conflicte.

Des d'una perspectiva feminista, l'autora dona una definició de guerra que inclou qüestions que les anteriors definicions no han tingut en compte, defensant que per ser considerat com a tal, “un conflicte ha de ser una empresa organitzada col·lectivament; implicar armes i ser potencialment mortífera; ser combatut amb un propòsit o amb un interès; i el més important de tot, estar socialment consentit, permetent per exemple que un assassinat no sigui considerat un homicidi” (Cockburn; 2007: 232).

Difícilment podem imaginar una explicació feminista del món sense tenir en compte la violència s'ha exercit vers les dones al llarg de la història. Com afirma Ann Tickner, “la

preocupació central per la teoria feminista és explicar la subordinació de les dones” (2001: 11) i és fàcil veure el rol que la violència ha jugat en aquesta. Així, bona part de la violència vers les dones ha estat manifestada en els escenaris de conflicte, ja que les guerres són un dels escenaris més determinats per la qüestió de gènere (Goldstein, 2001). El tema de la violència contra les dones ha estat estudiat de forma diferent des de les perspectives de gènere, però ha estat sempre un punt en comú entre totes les perspectives (Confortini, 2006).

Ja sigui des d’una posició de l’acadèmia o de l’activisme, les feministes han criticat que els enfocaments tradicionals sobre els conflictes han ignorat la importància del gènere (Mendia, 2009). Un punt central d’aquesta crítica és que els conflictes tenen un impacte molt diferent sobre les dones i els homes, que només pot ser explicat des de la perspectiva de gènere.

Anàlitzar els conflictes sense tenir en compte la dimensió de gènere provoca anàlisis parcials i incomplets, deixar les causes i conseqüències de banda i prendre les experiències només d’una part de la població – els homes – i universalitzar-la. Amb la perspectiva de gènere es busca donar a conèixer aquesta parcialitat. Tot i així, el gènere com a categoria d’anàlisi que travessa els conflictes ha estat absent fins no fa gaire. De la veu d’Irantxu Mendia, “aquesta absència ha estat un biaix deliberat en la recerca sobre la guerra, en la qual coses tradicionals que en realitat han estat el resultat de l’experiència i la narrativa masculines han estat considerades com universals” (2009: 7).

Quan les dones participem del conflicte hi ha una diferència fonamental respecte els homes: se’ns considera dones amb l’atribut de manifestants. No som dones manifestants sinó dones que es manifesten. Tot i que sembli el mateix, quan una dona entra en el conflicte ho fa en qualitat de dona, i la concepció social que tenim del concepte *dona* fa que se’n desprenguin tot un seguit d’adjectius que l’acompanyen; és a dir, les manifestants estan marcades per la condició de dona i seran jutjades com a tal. És una dona que fa quelcom, no una dona que és aquell quelcom.

Som dones manifestants pel fet que el gènere ens travessa d’una forma natural, ens relacionem i socialitzem com a dones i com a homes, però el problema neix quan l’home manifestant, com a home, adquireix les connotacions de valent, furiós, coratjós, rebel, inconformista i protestant; mentre que en el cas de les dones és fonamentalment el contrari: dèbil, fluixa, poruga, incompetent... fent que *manifestar-se* i *dona* siguin antònims.

Les concepcions que tenim dels conflictes són de les dones com a satèl·lits, efectes colaterals del conflicte: dones que en són víctimes, no dones que participen d'aquest. Aquest és un exemple clarament extrapolable a altres àmbits, quants cops hem vist a les notícies: “La primera dona...” o “Una dona descobreix...”, entenent que la primera condició és sempre dona, i la segona l'acte que hagi fet, com una causa extraordinària o fora de la norma, que es manifesta en una sola dona i s'extrapola a tota la resta.

Què significa que una dona participi del conflicte? Manifestar-se com a dona en situacions que no són únicament relatives a l'atribut de dona – com podria ser una manifestació contra les agressions sexuals o el 8 de març – implica que la dona es reivindiqui com una peça més de l'engranatge, com un subjecte polític, amb una ideologia i conviccions arrelades. Com diu la Maria “era allà per les meves conviccions, però crec que quan apareix la por, hi ha aquesta pressió socialment masculina que s'imposa encara més. Llavors és quan ets allà perquè també has de demostrar alguna cosa”.

A les dones no ens mou anar a una manifestació pel fet de demostrar, sinó perquè hi creiem, i les nostres creences són ideològicament vàlides, com ho són les de qualsevol altre gènere. En el punt que ja no volem demostrar res perquè considerem que és un estadi assolit, sinó que volem prendre els carrers sense imposicions, és quan aquests valors patriarcals surten a la llum. Les dones estem anant un pas més enllà, com diu la Maria, ja no demostrem sinó que “toca voler-nos imposar, i no davant els homes sinó davant el món, perquè ara que tenim les eines i sabem com utilitzar-les per passar a l'acció, i no hem de demostrar res sinó ser qui som i ser-hi com ho volem ser. Per tant, penso que el nivell de demostrar ja l'hem passat i ara som a un altre nivell”.

“Ser qui som i ser-hi com ho volem ser.”

Aquesta frase que diu la Maria em recorda a la Gulan, una de les protagonistes de *Dones valentes* (2020), de la corresponçal de la CCMA a Beirut, Txell Feixas. La Gulan és la petita de vuit germans, viu al Kurdistan i de ben petita somniava amb ser mestra per contribuir a l'educació dels infants pel futur d'un país independent. Al llibre, la corresponçal relata com la Gulan rumiava sovint: “Per què no hi ha dones que manin al Pròxim Orient? Han de poder governar igual que els homes, hi tenen els mateixos drets!” (Feixas, 2020: 74). Quan l'Estat Islàmic va avançar a les terres del Kurdistan sirià, la mestra va deixar l'ensenyança per agafar

les armes, i allà va trobar-se amb milers de dones que explicaven històries sobre altres dones valentes que van inspirar el moviment al qual pertanyia. Parla de la Besé, una de les “primeres kurdes armades que va optar per la revolta i que va morir a mans de forces turques” (Feixas, 2020: 78), o de la Sakine Cansiz, qui va ser empresonada pels turcs i en sortir de la presó va fundar un exèrcit íntegrament femení. Perquè com diu l’autora, “les dones com nosaltres, preparades per a tots els fronts de guerra i totes les trinxeres vitals, busquem alliberar un poble mitjançant l’alliberament de gènere” (Feixas, 2020: 79).

Ser qui som i ser-hi com hi volem ser. El cas de Catalunya es troba molt allunyat del poble kurd, malgrat compartim aquesta idea d’alliberament d’un poble només a través de l’alliberament, també, dels convencionalismes socials imposats, no es poden comparar les opressions d’uns i les dels altres.

Ser-hi per reivindicar-se, com a manifestant, ideològicament, i com a dones, també mogudes per la ideologia de gènere. Com la Maria, quan diu que la qüestió es basa en decidir lliurement si es vol anar o no a la manifestació, simplement perquè es vol, amb consciència, i no per sentir que no hi ha l’espai per a tu.

Però, els homes ens hi volen allà? Segons la Maria, clarament no. “Recordo en una barricada que vaig acostar-m’hi per fer una fotografia i dos nois em van preguntar perquè feia la foto, que no podia, mentre que les noies que tenien al costat no em van dir res”. Ens hi deixen estar, però sota les seves normes. Però jo no parlo tant dels homes, parlo del patriarcat i l’androcentrisme; si bé és cert que pot haver un home que no comparteixi que les dones siguin allà, no deixa de ser és un cas concret i individual, perquè qui no vol que hi siguem i que hi siguem, sobretot, trencant els rols de víctima que concep la societat patriarcal, és, precisament, la mateixa societat.

No és un problema individual, és un problema col·lectiu.

4.1.5. *Construir (i destruir) el relat*

Deia George Steiner que allò que no s’anomena no existeix, i si no existeix, no té drets. La invisibilització de les dones i les seves vides, es fa a través de les paraules escollides per construir una realitat, a les decisions de mancar de testimonis de dones les diferents posicions que prenen en els conflictes socials (víctimes, expertes, pacificadores, activistes, ciutadanes o

combatents) i té un impacte en el reconeixement de la seva condició, no tan sols com a dones, sinó com a subjectes. Quants cops, les dones, ens hem hagut de reivindicar com Atenes en un món ple d'Ares? De res no serveix que les dones desenvolupem un paper actiu que no sigui el que l'Estat i el seu aparell de propaganda tenen reservat per a elles, és a dir, el de mares dels soldats i de la pàtria sencera i, ocasionalment, el de víctimes passives de la violència del conflicte o d'algun dels actors que participen d'aquest (Wood, 1994).

Bona part dels relats que coneixem avui dia ens arriben a través d'un canal clar: els mitjans de comunicació. Com diu Natalia A. Peral, els mitjans "formen part d'una cultura de gèneres que es limita a reproduir les veus de l'escena política amb més preponderància. En aquest sentit no són tan diferents d'altres organismes internacionals, ja que tots fan el mateix". Més enllà de la seva funció d'informadors, els mitjans de comunicació són també constructors de la realitat i mediadors entre el món i les audiències en tant que creadors d'opinió. Gaudeixen d'un poder reforçador dels models i valors preestablerts, tant de manera evident com subliminal, és a dir, determinen el valor social d'aquests models.

Les informacions del passat i l'actualitat als mitjans de comunicació es troben travessades per models i representacions d'homes i dones marcats per l'asimetria i la desigualtat que s'ha anat construint al llarg de la història del patriarcat. Tot i la conscienciació creixent respecte les temàtiques socials, cal donar visibilitat i explicar les opressions, en aquest cas, dels relats. L'elaboració de l'agenda temàtica és un procés en el qual no només tenen pes els propis mitjans i sinó també els agents externs. Trobem correlació entre els patrons de cobertura informativa i les preocupacions del públic, així com els temes més destacats de la preocupació mediàtica i els temes més importants de preocupació pública, creant així una construcció social de la realitat en base als models i pretextos hegemònics (McCombs, 1972).

Trencar el silenci no suposa només trencar-lo com a dones, sinó trencar-lo socialment. El silenci informatiu és aquell que va calant a poc a poc, que diu no tan sols què pensar sinó com pensar-ho; allò que els autors interpretatius van denominar com a *framing*, que suposa seleccionar o fer més prominents alguns aspectes de la realitat, i fa que se n'excloguin d'altres, i no només d'altres fets sinó també d'altres personalitats. A banda del *framing* trobem també el *priming*, que és la forma en la qual es tracta un tema en els mitjans de comunicació de masses. Partint

del *framing* i el *priming*, és inevitable veure que aquests tenen una gran influència en l'opinió pública (Altheide i Snow, 1979).

Precisament, cal tenir en compte la presència de les dones en els conflictes socials no només des dels mitjans de comunicació (en els continguts), sinó també en les representacions en l'esfera pública. Moltes feministes han defensat que l'acció de les dones als conflictes està connectada amb la seva exclusió de l'esfera pública (i de la guerra), més que no pas amb la seva natura biològica (Coomaraswamy i Fonseka, 2004).

Les dones han estat excloses del conflicte de la mateixa forma que han estat excloses de tot arreu, és una política discriminatòria transversal que les aparta del poder i de la vida pública. Des de les protestes fins els empresonaments, els mitjans de comunicació, els partits i els tertulians (i, per tant, bona part de la població) havien centrat l'atenció en els homes, líders polítics i socials, empresonats a Estremera i Soto del Real, mentre les preses eren les grans oblidades. Silenciades. Les que eren a l'exili, més enllà de Comín i Puigdemont, l'Anna Gabriel, la Tamara Carrasco o la Carme Forcadell, elles van fer una crida pública contra l'oblit, fent de l'activisme feminista una eina per fer-se visibles: feminitzar la lluita per tal de no caure en l'oblit, perquè elles també patien – i pateixen – presó, repressió i exili.

4.2. Capítol II. La nit

*Poco sé de la noche
pero la noche parece saber de mí,
y más aún, me asiste como si me quisiera,
me cubre la conciencia con sus estrellas.*

*Tal vez la noche sea la vida y el sol la muerte.
Tal vez la noche es nada
y las conjeturas sobre ella nada
y los seres que la viven nada. [...]*

*Pero la noche ha de conocer la miseria
que bebe de nuestra sangre y de nuestras ideas. [...]*

*Pero sucede que oigo a la noche llorar en mis huesos.
Su lágrima inmensa delira
y grita que algo se fue para siempre.*

Alguna vez volveremos a ser.

Alejandra Pizarnik, La noche

A les nits ens surten les veritats que ningú gosa escoltar. Com un foc que ens sortia dedins, durant les protestes post-sentència la nit de Barcelona cremava una ràbia que empenyíem cap enfora i no moria mai. La nit era una escena de catarsi i alhora caos, com una representació teatral en que els personatges interactuen entre ells produint una simbiosi que els converteix en un de sol. I nosaltres ens ho miràvem. Els contenidors, consumint-se lentament, desfent el plàstic que s'impregnava a terra com un llot negre que tot ho contaminava, com el que ens sortia a nosaltres de dins.

La nit era por i era eufòria, era la sensació que tens al cos abans de fer l'amor, i també la de després. Ens ho miràvem i ens atreïa alhora que volíem marxar corrents, a casa, a refugiar-nos de tot aquell terror que tan plàcid ens semblava.

Les protestes van durar 20 dies, del 14 d'octubre al 2 de novembre de 2019. Penso que tots i totes ens preguntàvem en algun moment, mentre corríem pels carrers siamesos de Cerdà, ens amagàvem a algun portal de veïns que sense pensar-hi havia deixat la porta oberta, en algun que altre bar que, per empatia o per fer calers, no havia abaixat la persiana, quant duraria tot això, si els cops de porra i les corredisses servien per alguna cosa. Recordo a l'Aeroport quan després d'una càrrega vaig veure un noi a terra banyat per un bassal de sang amb un grup de cinc persones al voltant, dos cridaven els sanitaris, dos ploraven i una li deïa "tranquil, tranquil, ja venen, estàs bé". Recordo que en aquell moment anava amb tres amics, quan van carregar un

va separar-se i a les altres els hi vaig agafar pel clatell i instintivament els hi vaig abaixar el cap perquè no veiessin aquella escena, i també per la por que no els hi passés el mateix que a aquell noi. El noi, que malauradament no té nom al meu cap, va ser el primer en perdre l'ull.

Potser això d'abaixar el cap no deixa de ser una de tantes actituds paternalistes que tenim apreses, pensant que elles mateixes no podrien haver fet aquest acte de girar el cap, o de mirar-ho en cas que volguessin.

Sembla que fos ahir, però ja fa 6 mesos d'una de les vesprades més intenses de les protestes posteriors a la sentència. Era el segon dia de protestes, el 15 d'octubre, en què l'ANC i Òmnium van convocar a les 19 hores una concentració "pacífica" – quina paraula més ambigua i buida, permeteu-m'ho dir – amb espelmes i llums dels telèfons davant la delegació del govern espanyol a Barcelona. L'entorn de la seu, situada al carrer Mallorca, es va blindar amb un dispositiu policial de Mossos d'Esquadra i Policia Nacional, a més a més de les tanques per impedir l'accés dels manifestants.

Començava a caure la nit i els manifestants situats a tocar del cordó policial tractaven de desbordar el dispositiu policial. Van començar les càrregues. Cops de porra, pedrades, tensió. Un grup va fer una barricada i la va incendiar per fer trinxera entre manifestants i Mossos, i ja circulava una frase que costava de dir: "ens encapsularan, ens tancaran a la cruïlla, ja veuràs".

Poc després vam veure pujar pel Passeig de Gràcia unes llums blaves. Milers de persones ens vam concentrar en un espai molt petit, i no teníem lloc per on escapar. La gent va començar a retrocedir, ens trepitjàvem, perdiem les mans que ens agafaven, i podíem sentir les sirenes, els crits, i fins i tot la por.

Els cossos policials no ens superaven en número, però sí en força. Nosaltres corríem, amb un nus a la gola i els contenidors en flames que ens protegien de les persecucions amb els furgons. Moviment, càrrega, moviment, càrrega, semblava que jugàvem a fet i amagar. Recordo córrer pel carrer Mallorca en direcció contrària a la Delegació del Govern. Fugir. Al darrere ens seguia un furgó policial i al davant va aparèixer a la cantonada amb Balmes un altre. Érem un grup de 6 i ens vam separar, tres vam córrer darrere una parella que entrava al seu pàrquing. Ens van deixar entrar i recordo amagar-nos darrere una porta de ferro aguantant, fins i tot, la respiració; "que no ens hagin vist, si us plau, que no ens hagin vist" i em venia al cap la imatge d'un mosso avançant cap a la porta, obrint-la amb virulència i enduent-nos al furgó. Quan vam deixar de

sentir les sirenes vam decidir sortir, darrere nostre quedava una gran barricada de flames que arribaven als arbres i pujaven cap al cel, com una gran muralla que ens protegia. A cada cruïlla, una barricada.

L'Andrea va ser detinguda precisament el dia d'aquesta concentració, el dimarts 16 d'octubre. No va ser l'única noia que van detindre durant les protestes, la Xènia i la Paula també. Totes tres són testimonis de la violència policial. Les tres noies van manifestar-se durant les protestes i van ser detingudes i portades a la presó de dones Wad-Ras, al barri del Poblenou. Poc després de les seves detencions, familiars i amics van obrir comptes a Twitter i Instagram per denunciar l'abús policial, el perfil de Twitter que van crear per la detenció de la Xènia, per exemple, té encara avui dia un tuit fixat que diu: "La Xènia va ser detinguda el 18/10 a BCN mentre s'estava manifestant pacíficament. L'han enviat a la presó. Denunciem manipulació de proves i abús policial. Et volem a casa. No pararem fins que tornis". La Paula va ser detinguda el mateix dia, a dos quarts de set de la tarda, mentre era a la Via Laietana amb les seves amigues. Fins les vuit del matí del dia següent no van saber on era. "La Paula té 23 anys. Estudia, treballa i és aficionada a l'atletisme i l'alta muntanya. Divendres 18 d'octubre va desaparèixer a les 18:30 de la tarda. Angoixades de no trobar-la, vam trucar a tots els hospitals de BCN i també al col·legi d'advocats. Ningú en tenia constància, 14 hores després vam saber que la Paula havia estat segrestada per la Policia Nacional i que es trobava a la Comissaria de la Verneda. Van trigar 14 hores a notificar la seva detenció. Altres companyes van haver d'esperar fins a 16 hores. Ara es troba empresonada injusta i arbitràriament a la presó de Wad-Ras, juntament amb @AndreaLlibertat i la @XeniaLlibertat, empresonades per protestar contra el sistema que les fa estar tancades. La Paula és la nostra companya, amiga, germana, la volem amb nosaltres (a totes)". Aquest és el fil de tuits que van fer les amigues de la Paula en saber la seva detenció i empresonament a la presó. Concatenacions de 140 caràcters que no diuen massa i alhora diuen molt, sobretot en aquest "a totes".

A la Xènia van trobar-li dues boles de billar, un tros de cadena i d'altres objectes contundents a una petita bossa de tela que duia amb ella; van declarar presó preventiva sense fiança a Wad-Ras, acusada de desordres públics i atemptat contra els agents de l'autoritat, i la policia va assegurar que els va llançar pedres, ampolles de vidre, llambordes, boles de petanca i de més.

Un veí del carrer Jonqueres, on va ser detinguda, va enregistrar la detenció, en què es veuen cinc furgons que apareixen de sobte i un policia la deté a base de cops. La Xènia va relatar al judici que va rebre puntades de peu i cops de porra a les cames, a l'esquena i al cap durant el trasllat del carrer Jonqueres fins la Prefectura de la Via Laietana, a més a més de rebre amenaces, destacant-ne una en concret, la d'un policia que deia "*mátala, mátala*". Malgrat les seves declaracions, a l'atestat policial s'especifica que els efectius van detenir la Xènia usant la força mínima indispensable, informant-la de forma clara i concisa del motiu de la detenció, així com dels drets que l'assisteixen com a detinguda.

Em penso que la majoria nosaltres pocs cops havíem sentit tanta por en una protesta, potser per ser de nit, per la inexperiència o perquè es vivien situacions de càstig físic com un element de repressió de la protesta. Recordo córrer, amagar-me i pensar: "vull marxar a casa, tinc por". Des del Passeig de Gràcia fins a casa hi ha gairebé tres quilòmetres, 16 illetes de cases i tirar carrer amunt. Potser el que m'impedia marxar eren casos com els de la Paula, la Xènia i l'Andrea, la solidaritat mútua, com en el cas de les meves companyes i amigues de l'esplai, amb qui anava a totes les protestes, que tampoc marxaven. Mai ens vam preguntar perquè no marxàvem, potser el fet que unes es quedessin feia que les altres triéssim quedar-nos-hi.

Però no ens hi quedàvem totes, sempre hi havia algú que decidia marxar. En un principi em feia certa ràbia pensar que unes ens quedàvem, patíem i corriem de la policia, i d'altres marxaven cap a casa. Quan vaig poder allunyar-me de les protestes i veure-ho amb perspectiva vaig començar a pensar en el concepte que tenim del coratge, de la valentia, d'aquell sentiment que ens anima a anar de cara cap el perill. Malgrat durant el conflicte patia contradiccions sobre si era més valent o no quedar-s'hi, penso que tan valentes eren aquelles que després de qualsevol protesta van decidir marxar abans que comencés a posar-se violent, com aquelles que eren als carrers dia rere dia. Perquè, al capdavall, des de casa també emetien aquell suport mutu de protesta, aquella valentia de cuidar-se durant uns dies que ningú no ens cuidava.

No eren menys antifeixistes, no eren menys revolucionàries, no eren menys que els encaputxats, no eren – no son – menys valentes per no saber afrontar la por.

4.2.1. *Allò femení com a camp de disputa*

Com a dones, les limitacions imposades són socials, històriques, polítiques i funcionals, en un determinat sistema de producció: el capitalisme. La societat patriarcal en què vivim les naturalitza i individualitza buscant devaluar les nostres mirades i despoliitzar les nostres accions. La revolució feminista els produeix des de pànic fins a incomprensió. L'arribada de les dones als conflictes i als llocs de poder no han fet més que provocar una reacció virulenta del patriarcat. No som només les dones de les esquerres qui ho patim, som totes. Ens desqualifiquen com a dones perquè tenen por dels aires de canvi que portem amb les nostres idees, amb la nostra manera de fer (Boya, 2020).

El missatge és clar: si algú ens vol jutjar que sigui pel que impulsem i no pel simple fet de ser dones. Les repressions cap a les dones són expressions de tipus polític amb un destinatari col·lectiu: totes les dones que ens atrevim a entrar en el cercle de poder dels homes amb l'objectiu de canviar-lo. Els homes es donen suport entre ells, i es justifiquen, igual que les dones que, a poc a poc, hem après a fer-ho entre nosaltres.

Cent anys abans de les protestes de la sentència va haver també una revolució a la ciutat de Barcelona. Va ser a l'estiu de 1909, quan començava la Setmana Tràgica, en què es van cremar edificis i es van estendre les revoltes arreu. En aquell moment Antonio Loredó, periodista uruguaià, va publicar al diari *La Protesta* un article sota el títol "La Rosa de Foc". Per aquella època Friedrich Engels escrivia "Barcelona, el centre fabril més important d'Espanya, té en el seu balanç històric més combats de barricades que cap altra ciutat del món". Barcelona, la bella ciutat (la rosa) sotmesa a l'impuls d'un moviment obrer (el foc de la revolució). La rosa de foc.

El detonant de la revolució va ser el conflicte espanyol al Rif, fruit de la tornada dels anhels colonialistes per part del govern espanyol després de la pèrdua de les colònies en el popularment conegut com el desastre del 98. En aquell moment la societat considerava que les dones havien de cuidar-se de la llar, però moltes ja tenien un ofici a les fàbriques, de forma que comencen a prendre consciència de la pròpia valia i a ajuntar-se per reclamar els seus drets.

La Setmana Tràgica i l'alt índex de participació femení que s'hi dona és un moment important del procés de les dones per recuperar els espais que els pertanyen, però no és ni de bon tros el primer. Les dones ja havien sortit al carrer abans en d'altres ocasions i havien començat a

associar-se i reivindicar un paper més rellevant. De fet, la participació de les dones obreres ocupava sovint un primer pla en els moviments de protestes laborals i, per una altra banda, moltes dones començaven lluitar pel seu dret a una millor educació (Castillo, 2019).

El 18 de juliol de 1909 les mares, germanes y dones dels reservistes, van acudir a acomiadar els soldats, disposades a obstaculitzar l'embarcament. Quan unes quantes burgeses caritatives – els fills de les quals no havien d'anar a la guerra per haver pogut pagar les 1550 pessetes – van començar a repartir medalles, escapularis i cigarretes als combatents, les proletàries van cridar: “tireu les vostres armes, que se'n vagin els rics! O tots, o ningú! Que se'n vagin els frares!” (Castillo, 2019: 95).

Després d'això, moltes dones van promoure la vaga general, i el dia abans d'aquesta va ser un grup de dones les que van advertir de que la vaga havia de transformar-se en rebel·lió oberta. De la mateixa forma que va ocórrer a les vagues produïdes l'any 1901 i 1902 a Barcelona, els passa carrers i els piquets de dones van ser els que van donar un vertader impuls a la vaga general d'aquell 26 de juliol. Dones com Carmen Alauca i Juana Ardiaca, activistes radicals, van tenir un paper clau en l'organització, especialment per ser les promotores de la rebel·lió oberta i la pronúncia d'un discurs incendiari de l'apertura de la vaga, que es va caracteritzar per una frase: “la Guàrdia Civil sempre ha molestat a les dones”, pronunciada per Mercedes Monje Alcázar, activista anarcosindicalista, en referència a la coacció exercida contra les vaguistes a les mobilitzacions en una època, com l'actual, també marcada per la tensa relació entre les forces policials i les manifestants (Castillo, 2019: 99).

Les dones van continuar participant activament de la revolta: convocant, desfilant, fent tancar fàbriques i mercats, construint barricades i oposant-se a les forces de seguretat. Les dones eren a l'avantguarda de tot conflicte, de la vida – i també de la mort – quan ningú més podia fer-se càrrec. Es van fer més fortes, més valentes, més companyes. L'espai el van conquerir elles, les pioneres, les nostres besàvies, en un moment en què dones i homes no compartien espais comuns.

A dia d'avui les opressions que vivim son molt diferents a les nostres avantpassades, malgrat rebem crítiques subversives, podem sentir els homes com companys de trinxera, sentir-nos una més del grup, però... com ens interpel·la el conflicte? I, sobretot, quin és el rol que ocupem com a dones avui dia?

Probablement per la socialització, la formació i l'educació de cadascú, les dones observem coses diferents que els homes pel que fa als conflictes, bàsicament perquè els escenaris i les escenes ens interpel·len de forma diferent. Entrar a un camp que no et pertany sempre és complicat, i més ho és formar-ne part. Els homes tenen una major legitimitat per ocupar qualsevol espai, sigui l'hora que sigui (Ortiz, 2013). Així, com tot en aquesta vida, els espais tampoc són temes neutrals.

L'escenari actual és prou diferent, això de socialitzar ho estem fent amb prou feines, per videotrucades i missatgeria. Té la seva gràcia que un virus hagi hagut de fer-nos aturar i que ara l'únic espai que ocupem sigui casa nostra. Si ara sortim al carrer, el veurem de forma diferent que abans de la pandèmia; sabem que alguna cosa ha canviat, més enllà del confinament, no és el mateix que abans del confinament. Potser això ens ha servit, com a mínim, per aprendre a observar.

4.2.2. Reivindicar-se

“Mirava al meu voltant i tot eren homes, mirava la primera fila, i tot eren homes. Com hi havia gas lacrimogen tothom sortia a que li tiressin aigua a la cara, i en un moment vaig mirar al voltant i vaig pensar que estava sola, que era l'única noia. No era el meu espai, em reprimia i no acabava de ser lliure del tot.”

La Laura és una de les noies més impulsives que he conegut mai, se'm va fer estrany que em digués que no se sentia del tot lliure durant les protestes, que no tenia una veu cantant. Fa uns mesos vaig penjar una *storie*, que se'n diu, a l'Instagram, que deia que cercava noies per participar d'un debat entorn els conflictes socials. La Laura em va respondre amb un “Jo”, res més.

La conec des de l'any 2013 i sempre l'he vist al capdavant de totes les batalles. En aquell any ambdues ens vam trobar en un hospital de dia, les dues per depressió i trastorn de la conducta alimentària no especificat (allò que et diuen quan el que tens és massa estrany fins i tot per posar-li un nom, però que sembla que t'has de quedar més tranquil·la per saber com es diu). Es podria dir que en aquella època les dues estàvem lluitant la nostra pròpia batalla, tot i que aquest espai sí que el coneixíem, perquè ens naixia de dins.

Al capdavant, tota la vida por resumir-se en batalles. Tu contra el món i el món contra tu. La Laura no es va perdre ni una sola nit de protestes de la sentència, és una d'aquelles persones que ho està a tot, o no està a res, o blanc o negre, mai la trobaràs en un punt mig. El mateix li passa amb els sentiments, durant tota l'entrevista es podia percebre la ràbia: ràbia en la veu, en el llenguatge, en els gestos... una ràbia que havia de sortir d'alguna forma. “En aquell moment tenia molta ràbia i certa excitació d'estar a primera fila, d'anar a tot i no marxar a casa. Pensava: hem de ser aquí i hem de defensar el poble, i de vegades em sentia sola perquè veia que les meves companyes no compartien el meu sentiment i la meva forma de veure-ho, i també sentia que d'alguna manera desaprovaven com jo ho estava vivint.”

Quan, com a dones, entrem en un espai que no ens pertany, es respira una sensació d'estranyesa en l'ambient que s'accentua quan, a part de ser-hi, adoptem un rol proactiu. “Els meus amics no paraven de repetir-me “Laura tira enrere”, “Laura vine cap aquí”, “On està la Laura? *Joder* es que la Laura sempre es perd!”. Quan vam arribar a l'Aeroport vaig veure que les primeres files s'estaven quedant buides. I jo pensava que no tenia sentit que haguéssim arribat fins allà per quedar-nos al darrere, no podia ser que la fila del davant estigués buida, quina imatge li estàvem donant a la policia?”

Em volia apropar i els meus amics no volien, els estava tota l'estona dient que anéssim i ells “no, no i no”, i va arribar un punt que els vaig dir: “vaig jo, a mi m'és igual”. Aleshores anava i el Martí, un amic meu, venia amb mi però amb una actitud de “anem a cuidar de la nena”, i es posava al meu costat, com a vigilar-me.

Després, quan van carregar, vam separar-nos, jo em vaig girar i vaig veure les meves amigues corrent i vaig començar a córrer. Quan ens vam trobar el primer que vaig escoltar va ser “Laura on estaves, què estaves fent?!”, i tornaven a carregar i ens tornàvem a separar, i no paraven de dir-me “*Joder* Laura, es que no deixes d'anar cap allà!”, com si fos la seva funció cuidar-me. Era com... soc una noia de 21 anys, em sé cuidar sola, conec els riscos que hi ha, deixeu-me tranquil·la que si vull estar a primera línia és la meva decisió.”

A les amigues de la Laura ningú no els va dir que tiressin enrere, que es protegissin, que eren unes inconscients, perquè no van desafiar el rol que se'ls estableix en un escenari com van ser les protestes de la sentència. Cremar contenidors, llançar pedres, encaputxar-se i ser a primera

línia no és una cosa de dones, no ho és. A les dones no se'ns ha ensenyat a ser violentes, se'ns ha ensenyat a protegir-nos de la violència, pel que hem de desaprendre per tornar a aprendre.

– *Si el Martí hagués estat el que es volia posar a primera línia, haguessin tingut la mateixa actitud amb ell?*

– *No. Ens haguéssim preocupat (les noies), però per part dels nois no, no crec que haguessin actuat així. Potser sí que ho desaprovarien o no ho compartirien però no tindrien aquesta ràbia que tenien amb mi. Per exemple, quan amb un altre amic anàvem els dos junts a primera línia, no es donaven aquestes actituds.*

El paternalisme és una d'aquelles tantes actituds que tenim dins nostre que no percebem, però que ens travessen com un dogma (Solnit, 2016). Personalment, admeto que he tingut actituds paternalistes cap a companyes molts cops i probablement no me n'hagi adonat. Però el que de ben segur he tingut han estat actituds maternes o, adaptant aquest concepte de paternalisme al gènere femení, *maternalistes*. Mentre les dones ens preocupem, com les mares, instintivament, per l'altra persona, els homes ens diuen com ho hem de fer, o ho fan ells perquè n'aprenuem. En el cas de la Laura hi havia el Martí per protegir-la. Però, qui protegia el Martí? Perquè la Laura no pot anar sola i ell sí? Tots coneixem de sobres que el discurs feminista advoca per l'alliberació de la dona, i aquesta passa per no haver de dependre d'un home que la protegeixi. Tot i així, m'agradaria allunyar el focus d'un discurs que ja tenim més que conegut per arribar a entendre perquè, tot i creure'ns el discurs, no l'arremem.

La Laura anomena molts cops la indefensió, la por, la inseguretat d'un escenari extraordinari. Les dones patim una indefensió apresada, causa social derivada de la forma en què ens socialitzen, amb la imposició d'atributs com la fragilitat, la debilitat, el sacrifici... uns atributs que no només ens creiem nosaltres, sinó que també creuen els homes perquè han estat socialitzats com els éssers forts, de forma que tampoc poden exterioritzar aquesta por.

Així, quan hi ha un fort i un dèbil, el fort sent la necessitat de protegir-lo, caient en la impossibilitat que aquest "dèbil" aprengui a protegir-se, o, si més no, creant la idea de que ho fa pel seu bé, perquè sap quin és aquest bé. "Que no Laura, vine cap aquí, i m'agafaven. La meva parella per Whats App em deia: "menys mal que no soc allà perquè no podria suportar veure com et poses en risc, perquè patiria molt per tu". Sempre m'ho deia des de l'estima, però

recordant-me que tingués cura i no em posés a primera fila, i jo li agraeixo que es preocupés per mi, però també era com... deixa'm en pau, ja sé fer les coses sola, saps?"

Malgrat el *pater familias* és un concepte arcaic, avui dia se segueixen repetint els rols del *bonus pater familias* (el bon pare de família), possiblement perquè és molt fàcil d'aprendre com a homes i molt fàcil de tolerar com a dones (Amunátegui, 2007). Vist des d'aquesta perspectiva, les dones realment ens apropiem de l'espai? El fem nostre? Com? Esdevenint més tot que els homes.

4.3. Capítol III - Més tot que els homes

La història sempre ha tingut el biaix de qui l'explica, cadascú amb les seves ulleres. Aquesta és la meua, la que intenta fugir de la certesa i anar cap a la vivència; la que no parla de política, sinó de persones, de vides. [...] Les dones que ens atrevim a estar en primera línia seguim el mateix patró imposat socialment fins ara: hem de semblar més fortes, més valentes, més treballadores, més contundents, més tot que els homes. Així se'ns exigeix. Així se'ns jutja. Així se'ns valora. Almenys fins ara.

Mireia Boya Busquet, Trencar el silenci

Quan vaig comprar el llibre de la Mireia Boya Busquet, activista política i ex-diputada de la Candidatura d'Unitat Popular – Crida Constituent (CUP-CC), hi havia cert recel que em deia que aquell podria ser un altre de tants llibres sobre política, o més aviat sobre la vida d'una política, un conjunt de pàgines que probablement no farien cap pregunta, ni molt menys cap resposta. Tot i així el vaig comprar, tot s'ha de dir, amb certa esperança de trobar un perquè a aquest silenci que ens caracteritza com a dones. I el vaig trobar.

Ser dona vol dir, d'entre moltes altres coses, estar exposada a la crítica i a la mirada amb lupa d'allò que fem, de la forma de vestir, de com ens expressem, de com som i com vivim. Un exemple clar són les dones polítiques, que en molts casos no són jutjades per què i com fan, sinó pel que representen. Les dones polítiques del Parlament – majoritàriament les d'esquerres, tot i que hi ha casos de dretes, com la Laura Borràs – estan marcades per un insult misogin i ranci pel fet de representar una nova manera de fer política i d'haver triomfat electoralment. Des d'Ada Colau fins Anna Gabriel, s'ataca una determinada imatge que no respon als paràmetres de sexualització de la societat patriarcal, que no encaixa amb les etiquetes de jove, prima i *sexy*. La cosificació política és en femení: a ells se'ls descriu per la fermesa i les paraules, a elles per una arruga nova, un embaràs o una forma de vestir determinada (Boya, 2020). No se les ataca ideològicament, perquè això seria un tracte d'igual a igual, però amb l'insult les mantenen en una esfera de submissió (De Miguel, 2015).

Per explicar el nostre silenci cal parlar també de la vergonya, perquè no és un fet aïllat que moltes dones desvaloritzem els nostres arguments i idearis davant uns homes que parlen més i més alt. Ens pensem que no estem a l'alçada, que no podem entrar en els espais tradicionalment masculins, sentint-nos ridícules i fora de lloc. Com a dones és necessari legitimar-nos

constantment, demostrar que valem, reproduint així la lògica de la meritocràcia i l'individualisme (Ballarín i Iglesias, 2017).

Esdevenir més tot que els homes no deixa de ser aquesta praxis per sobreviure que van començar a fer les nostres avantpassades, preses de la por al judici, les que es van fer fortes, es van col·locar una cuirassa i van perpetuar rols masculins molt llunyans de les nostres lògiques, però també les que van començar a fer camí. Més tot que els homes és haver de demostrar sempre més i estar exposades pel fet de ser dona, fent que les crítiques que rebem estiguin legitimades pel sistema patriarcal. Som fortes, som valentes, i som capaces, però falta que ens ho creiem i que no haguem de situar-nos en posicions de perill o en què no ens sentim a gust per estar en el punt de mira.

Mentre fem conxersem amb les cinc noies em ve aquest pensament insistent al cap que em diu que hagués estat increïble entrevistar moltes més dones activistes, polítiques o militants. Tot i així, aquest petit mos d'anàlisi també m'està fent veure una realitat que no tenim gaire present, la de les estratègies que fem servir les dones per adaptar-nos a un terreny hostil.

El feminisme fa que hi hagi sentiments individuals que passen a ser col·lectius en el moment que es verbalitzen (Federici, 2019), com és el cas de la Laura, que “sentia que havia de demostrar que soc forta, que soc valenta, per compensar que soc una noia, i de vegades feia coses que em feien por només per no dona'ls-hi la raó a qui deia que això era massa perillós. Mirava al voltant i tota la policia eren homes, els meus companys de lluita eren homes... I al final en aquell espai acabes actuant per imitació del que fan les altres persones i acabes adoptant aquests rols masculins perquè és l'única referència que tens.

Vaig deixar fluir sentiments en mi que no estic acostumada a sentir, jo gairebé mai connecto amb la ràbia, connecto amb la tristesa normalment, i durant aquells dies em retroalimentava la ràbia perquè era la que em donava força. Vulguis o no la ràbia és un sentiment masculinitzat i és un dels pocs sentiments que se'ls permet expressar als homes.

Tenia un missatge clar: soc més valenta i jo també puc amb tot”.

I a poc a poc es van creant nexes d'unió amb la resta de dones, com és el cas de la Maria, que en escoltar la Laura diu: “jo estic amb la Laura, crec que en qualsevol escena, fins i tot en el conflicte, hi ha una pressió social que t'empeny a pensar que allà has de ser per alguna cosa. Jo

era allà per les meves conviccions però crec que quan apareix la por hi ha aquesta pressió socialment masculina que s'imposa encara més. Llavors és quan ets allà perquè també has de demostrar alguna cosa. Molts nois quan veuen que estàs a la seva mateixa alçada s'incomoden i es fan petits”.

Les dones ploren, els homes les consolen. Les dones senten tristesa, els homes senten ràbia. Les dones són sentimentals, els homes, racionals. Un dels grans temes que ens travessen com a persones de gèneres diferents són, precisament, els sentiments; venim d'una jerarquia androcèntrica i patriarcal que no es tracta només de negar, reprimir o no saber sostenir determinades emocions com a homes, sinó també en negar la vivència i la necessitat d'experimentar i expressar tot un ventall d'emocions que, al capdavall, tots i totes tenim. L'estereotip construït socialment com a masculí interfereix en la vivència de les emocions dels homes, naturalitzant únicament la ràbia i l'odi, fent aleshores que els sentiments hegemònics que poden sentir les dones siguin la compassió i el dol (Linares, 2012). Però de la mateixa forma que els homes han d'exterioritzar sentiments socialment femenins, les dones hem d'aprendre a acceptar la ràbia i reivindicar-nos en ella.

4.3.1. *Les nostres eines*

Els paràmetres i les lògiques patriarcals ens exclouen, ens contaminen i ens rebutgen, fins i tot, utilitzant aquesta política rànica que fa que ens rebutgem entre nosaltres. El desafiament que tenim com a dones s'escriu en majúscules. “Això va de despatriarcalitzar-ho tot, en el fons i en la forma” (Boya, 2020: 51).

Que nosaltres haguem de demostrar més en diferents àmbits implica també que els homes vegin atacada la seva masculinitat, o, si més no, que se sentin estranys davant les nostres formes de fer, allunyades dels cànons que se'ns volen imposar. La pressió és un pes compartit, per una banda, per nosaltres mateixes, que ens l'autoimposem tant individualment com col·lectivament, com una pedra que pesa fins esclafar-nos; i per l'altra banda, és també una tasca dels nostres companys, des dels que no coneixem fins l'amic més proper, que han d'aprendre a deslliurar-se de la mirada que els travessa, una mirada que fa que tractin de protegir-nos, i també desaprendre els rols i actituds socialment masculins que ells, com a homes, se suposa que han de reproduir (Clares, 2015).

Com diu l'Andrea, una noia d'El Papiol que no té cap experiència en la militància, però que va sentir una ràbia immensa arran de la sentència i va néixer en ella la necessitat de prendre els carrers, “no és una feina únicament nostre sinó que els homes haurien d'explorar altres masculinitats que els ajudin a trencar amb el rol de l'home valent i violent per naturalesa. És un treball col·lectiu”.

O bé com pensa l'Ares, “la cosa és trencar amb aquests rols i prendre'ls per fer el que ens vingui de gust”. La convicció, com una eina poderosa que se'ns presenta per agafar-la, per reivindicar-nos en un conflicte i arreu com a dona, i però sobretot com a dones, en plural, en el comú. No es tracta tan sols que les dones ens apoderem, sinó que els homes ens deixin apoderar-nos i ens acompanyin, si volen, en el camí que emprenem juntes.

Si això va de despatriarcalitzar-ho tot, hem de començar per aplicar lògiques feministes als conflictes socials, el problema és que moltes de nosaltres no estem familiaritzades amb aquestes en un moment de tensió com van ser les protestes de la sentència. Aquesta pressió social de la qual parlaven la Maria i la Laura ens travessa com una llança roent, i a mesura que l'anem traient ens dona una sensació a cavall entre el dolor i el descans.

Sororitat, poder de dones. Això és el que necessitem, això és el que ens mereixem, això és el feminisme, i és només a través d'aquest que podrem començar a teixir xarxes i confiança per tal de situar-nos en un terreny hostil i reivindicar-nos en clau de dones (Martínez, 2019).

De la mateixa forma que el feminisme no s'entén sense la col·lectivitat, sense que t'acompanyin i facis l'acompanyament, el conflicte tampoc és una tasca individual (Valcárcel, 2001). Com diu l'Ares, la noia de ponent: “no hi ha conflicte sense col·lectivitat”; una sola persona no podria haver protagonitzat les protestes, un grup, sí. Gota a gota, en els conflictes i en el feminisme, es fa una gran onada, un tsunami.

Però, quines eines adoptem per tal de no caure en masculinitzacions? L'Ares creu que “aquestes eines existeixen i es diuen militar. Tu a nivell personal no pots créixer si no és col·lectivament, jo ho agraeixo molt perquè moltes coses que em podrien haver passat no m'han passat pel grup.”

Es tracta de buscar unes eines pròpies, i no deixa de ser una tasca complicada, perquè no sabem a través de què les trobarem, sigui en la militància o al carrer; com diu la Maria: “la majoria de dones i de persones que ens hi hem posat som gent que no coneixem què vol dir militar, i per

això penso que les eines les busquem de forma massa complexa, i jo les vaig estar trobant estant tots els dies al carrer, i també és rellevant veure com molta gent va trobar en el carrer una forma d'expressar-se, una forma de reivindicar, de ser ferm en les seves idees. I penso que això és una eina en sí, la convicció, perquè si hi vols ser hi seràs, siguis militant o no”.

És la militància l'única forma de saber com actuar durant un conflicte? Una d'entre moltes coses que m'ha servit personalment la militància és a adonar-me que si et relaciones socialment amb persones que comparteixen el teu ideari personal i polític, i a més a més l'apliquen a la seva realitat, es produeix una espiral del silenci com succeeix quan algú s'informa de mitjans de comunicació d'una sola tendència política. Et falta informació i a poc a poc deixes de veure les coses amb la perspectiva que cal. Si bé penso que hem de mirar la nostra realitat a través de les ulleres roges, liles i verdes, des dels espais de militància cal fer autocrítica i veure que no tothom pensa com nosaltres, i tampoc els ho podem exigir. Cal tenir una visió crítica amb la realitat que ens envolta – i la que no – però no podem assumir que tota la societat tindrà la mateixa visió que nosaltres. Així, com a dones hem d'identificar – o fer néixer – les eines, fent que de l'individual passi al col·lectiu i del col·lectiu a l'individual, trobar-les des de la política dels comuns (Federici, 2019).

Com és el cas de l'Ares, moltes persones que venim de la militància hem defensat en molts moments que només així construirem una societat millor, però també hem de tenir en compte que, com expressa la Laura: “tot i que com a dones estiguem molt deconstruïdes puguem fluir entre diferents rols, penso que negar aquests rols també fa que perdem capacitat d'anàlisi perquè els rols violents han estat històricament atribuïts i exercits pels homes. I potser hi ha moltes dones que no se senten a gust expressant-se així perquè no s'associen amb elles, i evidentment no hauria de ser així però no podem negar una realitat i és que és així”.

Aquest és un dels punts més complicats de la lluita, no cap on anem ni d'on venim, sinó com ho fem, a través de què. Des dels polítics més coneguts fins a la població civil, neixen discordances sobre les formes de fer, i no és una excepció d'aquest debat. Com diu la Maria: “no crec que la militància sigui l'eina per excel·lència, sinó que és una de les eines. Crec que és una equivocació bastant gran posar una eina com l'única, i penso que en aquest sentit ens equivoquem molt si ho estem fent així, perquè precisament més enriquidor és veure com noies més o menys d'esquerres, militants o no, estiguin fent una transició de dretes cap esquerres i

vinguin d'on vinguin, hi ha una cosa que les uneix a totes, i són unes idees i un trànsit cap a una ideologia concreta, una forma de fer i de viure.

La militància és una eina però el repte també rau en trobar-ne d'altres eines i enriquir-nos en aquest sentit, en la diversitat de les eines és on podrem fer-nos més fortes”.

Com la idea que tota la societat passi per una militància és utòpica, hem de trobar la forma d'aplicar aquests valors apresos a la militància en el sí de la societat. Em penso que al principi tot neix d'una qüestió de confiança, de fet, té relació amb el que abans comentàvem de la vergonya, el què diran i la crítica. Ens costa confiar les unes en les altres, però també ens costa confiar en nosaltres mateixes: aquest mantra tan arrelat del “no puc, no puc, no puc” i “no soc, no soc, no soc” és un dogma que ens ensenyen des de ben petites a través de diferents discursos o estímuls, fins que ens cala fins el més profund de nosaltres, com si fóssim una esponja que ho absorbeix tot. No puc anar. No soc suficient. No puc fer-ho. No soc vàlida. No puc més.

Mai sabrem amb exactitud quines són les nostres eines, si bé hi ha actituds socialment masculines als conflictes, hi són perquè les fan els homes o perquè van ser els primers en arribar a l'espai? No ho sabem, però probablement és la idea de la qual parteix la Maria, la clau es basa en trobar múltiples eines que ens permetin nodrir-nos i ser on volem ser.

4.3.2. *Escoltar-nos*

Necessitem temps per dir-nos i temps per escoltar-nos. Mai no ens hem acabat de dir tot, ni personalment, ni com a grup. Mentre som vius, bull igualment la vida del pensament i del sentiment i ens sentim cridats a dir, però mai trobem les paraules per treure-ho ni mai trobem el temps per aprendre a escoltar. La manca de temps, la celeritat amb la qual vivim els processos vitals i la tensió que ens suposa haver de comunicar allò que portem dins el cor arriba a col·lapsar-nos i fer-nos deixar de dir.

Concebem aquests dos verbs com pràctiques d'un a un, o d'un a molts, tot i que hem de començar a concebre'ls, també, com a pràctiques cap un mateix. Escoltar no és sentir, perquè sentir és un acte no intencional, és percebre un so, mentre que l'escolta la fem conscientment. I personalment penso que hem de començar a escoltar-nos més, primer de forma individual, i després de forma col·lectiva, perquè fins que no sapiguem com escoltar-nos no sabrem com dir-nos, com parlar-nos, com sincerar i ubicar els sentiments que estem tenint. La societat

capitalista en què vivim beu de molts valors, un dels quals és posar l'economia en el centre, lluny de la vida. Aquest és també un pensament que ens ha dut a desvincular-nos de les cures, d'aquella escolta activa cap a nosaltres mateixes, que ens ha portat a patir depressions i nivells d'apatia estesos per tota la població.

Les dones, per costum, tenim més interioritzada aquesta acció d'escolta, sobretot d'escolta activa, però la tenim interioritzada cap als demés. El fer-nos càrrec i atendre és quelcom instintiu, però també après. El que se'ns fa més difícil és escoltar-nos a nosaltres mateixes, les nostres veus, petites, que ens parlen dedins, cosa que fa que ens posem en situacions de risc o situacions que no podem assumir. Com la Laura, que confessa: “vaig posar-me en situacions que per mi eren massa, com el dia d'Urquinaona, que jo tenia moltes ganes d'anar al capdavant però va arribar un punt que vaig pensar que era massa per mi i que estava massa a prop i no em sentia segura. Em vaig desprotegir i després vaig tenir molta ressaca emocional perquè quan arribava a casa connectava amb la tristesa”.

Com la Laura, a moltes noies ens costa escoltar-nos i prendre la decisió de frenar, de dir-nos prou i començar a respirar. L'Aina, una noia jove que no té una llarga experiència en ambients de protesta, i molt menys en una com van ser les protestes post sentència, reflexiona: “personalment mai havia corregut davant un mosso, el dia de l'Aeroport va ser el primer cop. Aquell dia va ser molt intens i al següent també em vaig angoixar moltíssim i va ser com... jo no puc seguir. Em costava dir-ho, però quan no havia vist els mossos encara, només sentir la sirena, ja m'entrava l'ansietat, i no havia començat la nit.”

L'Aina és d'aquestes noies tan valentes que fins i tot es posen una cuirassa que no els permet mostrar-se als demés, que semblen distants i llunyanes, però que els pocs cops que es treuen aquesta cuirassa tan pesada pots veure aflorar els sentiments més purs. És valenta, rebel, i inconformista, però sobretot, ferma en els seus ideals, com és el cas del feminisme.

Tot i que ens costi d'admetre, en el feminisme també patim contradiccions, també ens ataquem i fem les coses malament, però em penso que la majoria de cops ho sabem admetre i tractem de fer per canviar-ho, revisant-nos i creixent. Com moltes noies, l'Aina és una entre tantes que aplica la perspectiva de gènere en tot el possible, fins i tot en les lògiques que ens fan associar que els sentiments més delicats són els de les dones i els més bruts als homes, doncs com diu: “no em sembla una mala eina apoderar-nos d'aquests sentiments associats als homes, a mi em

sembla molt vàlid que ens apoderem de la ràbia i la violència tot i que socialment siguin sentiments d'homes". Em penso que aquesta és una de les claus de tantes preguntes que ens fem: com encarem els conflictes si són espais masculins? A través dels rols i les eines que han fet servir els homes històricament? Com són les eines de les dones? Què succeeix si ens sentim còmodes en els seus rols? I els nostres, quins són? Les nostres eines no deixen de ser les nostres mirades, relacions i necessitats. Les dones ens relacionem entre nosaltres d'una forma molt diferent que els homes entre ells, ens cuidem, ens obrim i trenquem, i aprenem a reconstruir-nos. Sí, som sentimentals, i ser-ho no vol dir plorar cada dia, també és sentir ràbia, impotència i indignació, perquè per molt que ens costi, aquests sentiments són també nostres, perquè, al capdavall, tot en aquesta vida es pot reduir a sentir.

4.4. Capítol IV. *Cuidar s'escriu en femení*

I deslliurar-nos de la interiorització de les relacions i els valors capitalistes de manera que el comú no defineixi només les nostres relacions de propietat sinó també les relacions amb nosaltres i els altres. Dit d'una altra manera, els comuns no són un do sinó un producte de lluita.

Silvia Federici, Tornar a encantar el món

No soc d'aquelles persones que els agrada exterioritzar els sentiments amb la resta del món. Soc més aviat d'una fredor que congela, amb tot el tema d'explicar les gestions emocionals. En tot cas escric, ratllo papers en llibretes que pugui tornar a tancar, escrits ridículs, però que em surten de dins.

Parlar de cures avui dia està de moda, però quan penso en les cures m'és inevitable que em vingui al cap la meva mare. De la meva mare i de la relació que mantenim. Em penso que jo no m'he apropat mai gaire a la meva mare i ella tampoc ha sabut apropar-se a mi, potser per haver-me tingut amb 42 anys després d'un avortament del qual no n'ha parlat mai, potser perquè a casa no es porta això d'exterioritzar i compartir, potser perquè les dues hem viscut amb una bèstia a casa i mai hem sabut trobar les paraules per poder ficar-li un nom.

Soc la petita de tres germans, amb el gran ens portem 18 anys i amb el petit – el que ha estat sempre el petit fins que vaig arribar – ens en portem 15, se n'ha cuidat dels tres tota sola, fins i tot del que no va arribar mai a néixer. He d'admetre que he sentit molta ràbia cap a la mare, perquè des de la posició de filla sempre penses que les coses es poden fer millor: que si aprèn a gestionar els diners, que si actua com una mare, que si em sento desprotegida... Hi ha molt que li he volgut retreure, tot i que també hi ha molt que li he volgut agrair.

Va haver una època en què va arribar a la meva vida una malaltia mental que m'empenyia a menjar molt, no voler sortir de la meva habitació i passar-me el dia al llit. Tenia 14 anys, però em penso que la malaltia va viure en mi des de molt abans, i vam acabar creixent juntes. La mare no veia la malaltia perquè ella també l'havia passat, i tot i que no es notés, l'estava passant. Molts cops hi penso i mai acabo de treure alguna conclusió sòlida, que potser la mare sabia que estava malalta? Sí, n'estic segura que ho sabia, però les mares també tenen por.

Un dia vaig adonar-me que no volia – o podia, encara no acabo de trobar el verb – continuar amb la meua vida, i jo també vaig començar a tenir por. Li vaig dir a la mare i no va fer res, probablement perquè sentia que havia fallat com a mare, que tot i haver-me intentat protegir havia fracassat, perquè ara jo era un mirall d'ella. Des de petita havia passat per moltes consultes en què em feien dibuixar una casa, una família i un arbre, sempre els mateixos dibuixos, un i altre cop, per detectar encara no sé què. Em movia bé en el rol de pacient, així que vaig decidir parlar a la psicòloga de l'escola, i li vaig dir que no ho digués a la meua mare, perquè ja li havia dit jo i no havia rebut resposta.

Poc després vaig ingressar mig any en un hospital de dia, era l'estiu del 2013 i estava a punt de fer els 15 anys. Vestia de negre, sempre vestia de negre, pantalons llargs i una jaqueta, també negre, que només em treia quan em pesaven. Sempre deia que no tenia calor, però mentia perquè em feia vergonya veure'm i que em veiessin el cos.

Les mares tenen temps per cuidar de tothom menys d'elles mateixes, la meua m'acompanyava a totes les consultes mèdiques, i arran de l'ingrés em portava i em recollia cada dia de l'hospital. M'ha acompanyat sempre i ella no ha anat mai a cap hospital per mirar de tractar-se, ni per la seva malaltia, ni pel que la va causar. Amb 15 anys et costa veure aquestes coses, i més si estàs malalta.

Tinc buits mentals, com un escenari amb un gran teló que s'obre i no pots veure res més enllà, intentes copsar-ho però no aconsegueixes tocar res. Recordo la sensació constant de voler separar-me de la mare i alhora de donar-li la mà perquè no marxés; de tornar al ventre de la mare, sempre acompanyada, sense poder portar diners, amb vigilància a cada àpat, i amb la cuina, el lavabo i el calaix dels medicaments tancats amb clau. A l'inici del tractament recordo anar tot el dia drogada, recordo el topiramato i el sinogan, medicaments que em feien dormir entre àpat i àpat. Després ja m'hi vaig acabar acostumat, als medicaments, a les normes, a les companyes i a la malaltia, tot i que a aquesta última mai t'hi acabis acostumat del tot.

Recordo que a la meua mare li va costar molt de complir totes les normes, de fet més d'un cop era jo qui les minimitzava per poder saltar-me-les. Em sentia molt petita, com dins un pot tancat a pressió i amb un llot negre que em sortia de dins. Ara me n'adono de la càrrega que vaig suposar per la mare, i també per l'àvia, que malgrat no l'anomeni forma part de casa. Em penso que a ella li va costar molt assumir la meua malaltia, de fet, crec que avui dia encara no l'ha

assumida. No ho entenia, o potser ho entenia massa, no ho sé, però va ser allà quan jo mateixa no podia ser-hi.

La mare era qui em comprava els medicaments, qui em recollia, qui estava disposada a escoltar-me malgrat jo no li parlés, qui feia de pare, qui pagava un tractament molt car, qui m'estimava més que a ella mateixa. Va cuidar-me com va saber, i és egoista exigir-li més, perquè sigui com sigui, va cuidar-me. La mare, aquella que els dimecres anava de dues hores a la “teràpia de pares” – un nom curiós, perquè totes les que hi anaven eren les mares – i teixia complicitat amb la resta de dones, que també tenien les filles malaltes i tampoc sabien com encarar la situació. Desconegudes, però juntes per l'amor a les filles. Incondicionals, fortes, valentes i lluitadores: així són les mares.

Algun dia hauré de dir-li a la mare que no ha estat culpa seva, que l'estimo i li dono les gràcies per haver-me agafat de la mà en aquest camí, que estic orgullosa que sigui la meva mare i espero algun dia poder arribar a estimar tant pur com ella ens ha estimat a nosaltres. Algun dia, mama, trencaré el silenci i ens tornarem a abraçar.

4.4.1. *Feminitzar el conflicte*

Cuidar és un verb en femení. Al llarg de la història, el treball de cures ha estat fet majoritàriament per dones, les mares, les àvies, les tietes... una feina invisibilitzada, gairebé sempre informal, però absolutament imprescindible per a la societat i per al sosteniment de la vida.

Si alguna cosa m'ha ensenyat observar la meva mare és a aprendre que les mares no tenen por de res si es tracta de protegir els seus fills. Al desembre de 2001 a Argentina neix una protesta social com a resposta de la crisi produïda arran d'un cicle econòmic neoliberal engegat per un règim militar als anys 70. El terrorisme policial i de l'Estat va deixar entre 1973 i 1983 uns 30.000 ciutadans – fills d'algú – desapareguts, a més a més d'altres delictes contra la població civil. Els governs constitucionals posteriors van assegurar la impunitat de la majoria dels criminals i van intensificar les polítiques econòmiques heretades de la dictadura militar.

Un moviment de dones, totes elles mares de detinguts i detingudes desapareguts, va decidir socialitzar la seva identitat individual i el seu reclam original i entendre a totes les víctimes populars com els seus propis fills, col·lectivitzant la lluita i teixint una xarxa simbòlica

d'identitat social que es va construir a través d'anys i anys de companyerisme, resistència, memòria i lluita. Van anomenar-se *Asociación Madres de Plaza de Mayo*, convertint-se en les mares de tots els fills desapareguts d'Argentina.

Fa uns anys es va voler recuperar aquestes veus en un documental anomenat *Todos son mis hijos*, en què les mares oferien el testimoni de la seva lluita durant tots aquests anys. Com Evel de Petrini, una mare que diu “*te empieza a doler el alma, hay madres que tienen un único hijo pero hay otras que tenemos otros y teníamos que tener una fuerza para que ese otro no se caiga, y los maridos... es una cosa tan desesperante que no creo que haya otro dolor más grande*”. O com Josefina de Paludi, que “*gritaba y lloraba cuando estaba sola porque nunca quise mortificar a los dos que tenía, lo que he llorado te lo pueden decir estas paredes*”.

Les mares són iguals arreu del món, aquí a Catalunya també va haver progenitores que sortien als carrers en veure que el jovent estava sent víctima de la repressió policial. Recordo la manifestació prèvia a la batalla d'Urquinaona, que una dona portava un cartell on havia escrit: “la meva filla no és violenta, és valenta”.

No tothom és mare, però totes som filles d'algú. “Eren les dones - la meva germana, la meva mare, les meves amigues - que sempre em deien que vigilés i sempre quan tornava cap a casa me mare em deia “Maria estàs bé?, has arribat a casa?”, eren sempre les dones que tinc a la vora que es preocupaven i sentien la por. La meva mare feia el paper d'aquesta mare tan tradicional, patidora, perquè mai va ser el meu pare per dir-me “Maria com estàs? Has arribat a casa?”, sempre era la meva mare o la meva germana, i les amigues que feia unes hores que havien marxat”. El relat de la Maria és el de moltes noies que van ser a les protestes, que rebien trucades o missatges d'unes mares que els costava anar al llit sabent que les seves filles eren als carrers – amb sort – o a la comissaria. Van ser mares de tothom.

Les cures són en femení, i jo personalment mai les he sabut aplicar en aquest conflicte, i tampoc no ho han sabut fer l'Aina, la Laura, l'Andrea, la Maria i l'Ares. Com a dones se'ns educa en les cures, però no en les cures emocionals i cap a la resta de companyes, i és aquí on hi ha el secret de la nostra força: el cuidar-nos i recolzar-nos les unes en les altres. Avui que està de moda el discurs i l'eslògan polític del *cuidem-nos* proposo que ho fem, però que ho fem de veritat. Repensar els espais – i no tan sols els espais dels conflictes – passa per posar la vida al centre i reapropriar-nos d'aquesta educació tradicional que han rebut les nostres mares i àvies

per reivindicar-nos avui dia des d'una mirada política i crítica. Repensar la tradició, fer-la nostra.

Les necessitats haurien de ser al mig de tots els processos que vam viure durant el conflicte post sentència. Això implicaria treure'ns la cuirassa que ens porta a dir “no passa res, seguim endavant manifestant-nos” i deixar-nos afectar pel que està passant. Hauríem d'aprendre a fer valer l'acció política de mostrar-nos vulnerables, expressar-ho i, des d'aquí, identificar què necessitem. Aprendre a deixar la dicotomia masculina del guanyar o perdre per començar a pensar en escoltar-nos i donar-nos escalf.

Tenim una manera de mobilitzar-nos molt androcèntrica, molt focalitzada en valors com el sacrifici, el deure o l'estratègia, i un sistema molt rígid de creences sobre com hem de participar. Això es veu en tots els moviments socials, que la prioritat o la urgència desplacen la cura, i per això és una necessitat queixar-nos que en aquests espais tampoc no hi estem bé. És clau posar en comú el que sentim i crear espais per parlar del que està passant i de com ens està removent. Hem de trobar moments per compartir les emocions i fer-ho d'una manera molt curosa, perquè hi ha persones que no estan acostumades a aquests processos i cal procurar que tothom se senti segur.

Les dones podem mostrar-nos com som, i això no ens farà més sentimentals, més ximples o menys segures, ens farà més properes i més humanes. Ens farà empoderar-nos i entendre que si un dia no ens impliquem, no deixa d'importar-nos el conflicte, sinó que necessitem treure'ns la càrrega de la responsabilitat. Si aprenem a actuar col·lectivament, des del feminisme, la sororitat i les aliances, aprendrem també a pertorbar les dinàmiques patriarcals (Herrera i Pertuz, 2015). Feminitzar el conflicte, portar-lo al nostre terreny a través dels valors femenins que també haurien d'aplicar els nostres companys. La cura, l'empatia, l'escolta, l'ajuda, la cooperació i el mirar pel benestar de tothom, superant la nostra necessitat de masculinitzar-nos en arribar a espais també masculinitzats, per tal de no recaure en les velles formes de fer, tot sovint marcades per formes patriarcals que nosaltres mateixes critiquem.

No es tracta de perpetuar un rol, sinó de fer-ne un de nou a partir de la tradició. Malgrat tot, em penso que aquest discurs entra en contradicció amb moltes de les lògiques feministes. Com diu la Laura “quin rol podem adoptar que sigui femení, les cures? Doncs em sembla una *merda*, no vull que la meva participació a una manifestació sigui ser a fora amb aigua per quan els homes

tenen gas lacrimogen als ulls. És com que no acabo de trobar el meu lloc tenint en compte que no hauria de ser imitant els homes ni tampoc reproduint el que se'ns imposa a les dones”.

Són les cures l'única eina que podem exercir les dones al conflicte? No, les cures són una entre tantes opcions, i alhora un privilegi que sabem aplicar a la nostra realitat més propera. Tot i així, poder aplicar-les de forma transversal no implica que només creiem en un conflicte a través de les cures. Tot i que siguin actituds i sentiments socialment masculinitzats, les dones també sentim ràbia i també volem atacar, però ho fem de forma diferent. Com deia l'escriptora i activista Audre Lorde, “les eines de l'amo no destruiran la casa de l'amo”, perquè si sempre han volgut que les dones ens mantinguem fora dels espais de conflicte, als marges, on ningú ens veu, perquè ara nosaltres hem de perpetuar aquest rol? La qüestió es troba en que a través d'aquest rol ens transformem, obrim la porta que ha estat tants anys tancada i el tornem a construir-lo havent-ho destruït anteriorment.. Podem destruir la casa de l'amo si trobem la forma de fer-ho, prenent les eines que se'ns han volgut imposar i dotant-les de nous sentits i significats.

Així, rebutgem el rol tradicional de les cures per aplicar el que de debò signifiquen, ocupant espais que no ens pertanyien alhora que ens cuidem col·lectivament. Aquesta és la nostra major eina, la construcció de noves formes de fer, nous horitzons i aprenentatges. Fer servir les cures passa per començar a anomenar la por, reconèixer-la i posar-li paraules. Les cures s'apliquen individualment i col·lectivament, des del parar i dir *no puc més, marxo a casa*, fins el *soc al teu costat*.

Els conflictes s'han guiat més per l'efectivitat que per l'afectivitat, i creure en l'afectivitat suposa crear uns lligams entre les persones, no per pertànyer a un mateix moviment, sinó per les cures que s'apliquen entre les persones que en formen part. La negació de la por i la desvalorització dels sentiments que suposadament ens fan ser més dèbils fa que no es parli, que quedi invisibilitzat, perpetuant alguns patrons de conducta heteropatriarcal que dificulten la possibilitat de compartir sentiments, vivències i sensacions col·lectives.

Si bé les cures són una tasca complicada, tot pot acabar englobant-se en la lluita feminista com una de les eines fonamentals de les quals fem ús en els conflictes; com diu l'Ares, “dins la lluita general hi ha lluites concretes, i una d'aquestes és la lluita feminista. Que no tinguéssim por que ens titllessin de *feminazis*, allò de: “millor no els hi dic perquè sinó...”; que superem la

vergonya. La violència la sustenta el patriarcat, i hem de tractar el com vivim les dones la violència patriarcal a través de l'anàlisi i l'autodefensa”.

Cadascú tria el rol en què millor se senti, però tots i cadascun dels rols són necessaris per deixar enrere aquell *pit i collons* amb el qual estem acostumades a conïure en els espais de conflicte. Entendre l'eslògan del *cuidem-nos* com una filosofia de vida i una declaració d'intencions, fer del *com estàs?* i el *soc aquí si et cal* una opció política per despatriarcalitzar-ho tot. Aprendre de les mares, que per elles sabem que moltes revolucions comencen després de la paraula.

Com diu la Mireia Boya Busquet, “reivindicar i visibilitzar les dones com a estratègia política per canviar-ho tot i posar la vida al centre. Cuidar-nos entre nosaltres. Així de senzill, així de complicat”.

4.5. Capítol V. Trencar el relat

Quan s'aprèn a mirar aquest món a través d'uns ulls feministes, una aprèn a preguntar-se si res del que passa com inevitable, inherent, "tradicional" o biològic ha estat en realitat fet. Una es comença a preguntar com han estat fetes totes les coses.[...] Preguntar com s'ha fet alguna cosa implica que aquesta cosa ha estat feta per algú. De sobte hi ha pistes a seguir; també hi ha culpa, crèdit i responsabilitat per repartir, no només al principi sinó en cadascuna de les etapes del camí.

Cynthia Enloe, Making Feminist Sense of International Politics

“Kundera deia que l’oblit és una forma de mort que sempre està present en la vida, i més encara quan parlem de repressió sobre les dones. [...] Parlo de l’oblit perquè voldria deixar de parlar-ne. Parlo de l’oblit per parlar de memòria i feminisme. I és que hem oblidat moltes dones que han lluitat abans que nosaltres, no tan sols les preses i les exiliades del procés. Els fils roig i lila, amb presó, exili, tortura i repressió, són ben llargs i arriben fins avui. I és que l’oblit és patriarcal. I la nostra invisibilització com a dones també ho és. Ells volen que oblidem les dones que han transgredit l’ordre, els privilegis, el seu poder.

Fent memòria de les dones represaliades des del 1974, en tenim més d’un centenar. L’antifranquisme, la lluita per l’alliberament nacional i social, la defensa de la llengua, l’antimilitarisme, l’anarquisme, el moviment llibertari o l’antiglobalització han tingut encausades, detingudes i torturades per l’Estat.” (Boya, 2020: 72 i 73).

L’oblit és l’acció d’oblidar, una pèrdua temporal o permanent de la capacitat de recordar, de reconèixer o d’actuar en relació amb el que ha estat après. L’oblit és un dels grans temes de les dones, o més aviat de les històries sobre dones. Aquest oblit ens parla de la falta de representació de les dones arreu, ja sigui com a professionals, com a manifestants o, simplement, com a dones. Falta de representació, i falta de mostra de la representació.

No hi ha altra forma que parlar d’això que a través de les veus de les pròpies dones, de les dones que participen i de les que narren. És per això que en aquest relat he volgut incloure la veu de tres expertes en trencar relats: la de l’Estefania Bedmar, periodista i fotògrafa, actualment editora gràfica i co-coordinadora de comunicació de la revista *Deriva*, la de l’Elisenda Pons, fotògrafa i llicenciada en Belles Arts, actualment treballant com a fotoperiodista a *El Periódico de Catalunya*, i la de la Mireia Sallarès, artista multidisciplinària que treballa com a realitzadora

independent de documentals, d'entre els quals destaca *Las muertas chiquitas*, en què analitza l'orgasme femení.

Hem quedat a les 16:00h a través de Jitsi Meet, una d'aquestes plataformes de videotrucades online que s'han posat de moda arran del confinament del planeta. Arribo a l'oficina de la meva mare a les 15:45, fer-ho a casa em sembla tenir massa estímuls. Necessito un lloc neutral. Busco les claus i pujo la persiana, s'encalla, com sempre. Creia que ja havia trobat el secret, però m'hi tiro dos minuts per arribar a pujar-la definitivament. Perfecte, vinga, connecta l'ordinador. Amb la tonteria de la persiana ja estic suant, vaig a buscar una mica d'aigua.

Són menys deu, l'ordinador ja està encès i he entrat a la videotrucada. Agafo la meva llibreta i el bolígraf de la sort i repasso els temes a debatre, n'afegeixo alguna pregunta més i les dic en veu alta, tot repassant si m'acaben de quadrar. Me n'adono que estic parlant sola en una videotrucada i m'agafa la vergonya, “a veure si encara haurà entrat algú i t'haurà sentit”, penso. Un minut més tard entra l'Elisenda i comencem a tenir una conversa d'aquestes d'ascensor, “què tal?”, “quina merda això del confinament” i “és un pèl estressant tot plegat”, són algunes de les frases comodí que pots utilitzar perquè no sembli tot tan incòmode, o qui sap, potser fan més incòmode el primer contacte, si s'escau.

Passen uns segons llargs, d'aquells que et dona la sensació que s'ha aturat el rellotge, i em pregunta de què conec la Catalina Gayà Morlà, la tutora d'aquest treball i la persona que ens va posar en contacte a ambdues. Sembla que això salvarà la conversa, penso. Al darrere té una gran prestatgeria de llibres i més llibres atapeïts els uns contra els altres, com si fos el metro de Barcelona en hora punta.

Quan sembla que la conversa tornarà a decaure, entra la Mireia i li diu a l'Elisenda: “ui, tu i jo ens coneixem, no?”. L'Elisenda afirma i comencen a fer suposicions d'en quin moment s'han creuat, “potser al Photographic Social Vision? Sí! Ens hem vist al Photographic!”. Després entra l'Estefania, que amb certa timidesa diu un “Hola” discret per no interrompre la conversa.

Quan acaben de parlar els hi explico que la Paula, una periodista a *El Suplement* i al diari *Crític*, ha tingut un imprevist a la feina i no ha pogut connectar-se. També els recordo la temàtica del debat i perquè el faig, i per acabar els demano que es presentin, a la seva manera, perquè sempre m'ha semblat estrany que una persona que no et coneix t'hagi d'introduir a la resta.

És en aquest moment quan la Mireia diu: “jo sóc la Mireia i...”, i em comença a néixer una vergonya per dins que no m’hi cap a dins, des que s’han connectat he pensat que la Mireia és l’Estefania, i al revés. “No s’assemblen a les fotografies que he vist d’elles”, penso. Sort – o desgràcia, segons com es miri – que això em passa a l’inici del debat i que no he ficat la pota canviant-los-hi el nom, i sort també que aquest lapsus només el conec jo. Seguim.

Poc després de començar a discutir entorn la presència de les dones i la importància dels relats, comencen a trobar-se en acords clars, un dels quals és l’infrarepresentació de les dones com a manifestants i també de les dones narradores. Què succeeix quan no hi som les dones? Segons l’Estefania, quan no hi som “hi ha una sèrie de temes que es queden invisibilitzats, temes que tenen una vinculació directa amb el món que representa la dona. Si en un conflicte les dones no parlen, tampoc no es parlarà de temes com les cures, maternitats, infància... una sèrie de coses que tenen a veure amb la vida i que s’han d’explicar en els conflictes.”

Les qüestions relacionades amb les violències sempre han estat centrals pel feminisme, des de les teories marxista i socialista fins la teoria del feminisme radical, totes han tractat d’explicar com la nostra comprensió del món no és objectiva sense tenir en compte l’impacte que la violència ha tingut sobre les dones al llarg de la història (Bodelón, 1998). El fet que aquestes teories hagin reflexionat des d’una vessant acadèmica porta al plantejament de si les dones hi són o no als conflictes. Les dones sí que hi som: baixetes, grasses, racialitzades, cegues, amb diversitat funcional... diverses. Hi som totes. Tot i així, cal remarcar la presència de la dona tenint en compte l’impacte que el conflicte produeix en ella, cosa que només pot ser explicada des d’una perspectiva de gènere que contempli l’altre meitat del món, la de les dones (Cockburn, 2007). Com diu l’Estefania, no tenir en compte aquesta meitat implica deixar dins la fosca la vida i tot allò que la sustenta. “Si elimines el 50% des de dins o des de fora, des de qui mira què passa o qui fa que estigui passant, elimines el 50% de la informació”, reforça l’Elisenda.

I què succeeix quan no hi són les dones narradores? Si els mitjans de comunicació ja es caracteritzen per haver de fer un *framing* de la realitat, mostrar-nos una part, si traiem les dones narradores traiem també el discurs de tota la resta de dones, o més ben dit, el discurs de la realitat i els temes que ens travessen. Es produeix una doble configuració esbiaixada d’allò real, una doble discriminació, com a professionals i com a dones.

Ens han deixat fora, a nivell presencial i a nivell narratiu. Probablement perquè tenen por que els traiem el poder que el patriarcat – aquella ideologia i forma de fer tan infiltrada – els ha donat i perpetuat durant tants segles, i per la manca de voluntat per desfer-se del seu poder. “Li feia vergonya el fet que s’havia donat tant a la lluita que no s’estava fent el llit, i que marxava cada dia de casa seva, on hi vivia la seva àvia, i ella deia “ostres, estic marxant de casa sense fer el llit i sé que me’l farà ella. Què estic fent reclamant aquests carrers que són nostres quan a casa meva hi ha algú que patirà aquesta lluita cap enfora”. El subjecte femení té aquesta cosa de l’enfora i l’endins, que sempre es manté en tensió pel pes de la història i per com han anat les evolucions de drets, espais i paraules”, diu la Mireia parlant d’una lectura que havia fet de les declaracions d’una noia jove a les protestes de la post-sentència.

La lluita de l’enfora i l’endins és quelcom molt particular de les dones, de preocupar-se pel que hi ha a casa (sigui com sigui aquesta casa) i també per la lluita del carrer. No parlar d’això es deu a una manca de voluntat per representar-nos i cedir-nos la veu, i també de la falta de reconeixement de les dones en espais que actualment es troben masculinitzats. No és quelcom exclusiu del conflicte, és una realitat extrapolable en qualsevol espai. “La representació que tenim les dones en la premsa i la fotografia són *tios*. Jo quan vaig a fer fotografia de concerts – que és el que faig aquest any – tot són *tios* d’una certa edat, de 40 – 50 anys, que no dic que siguin grans, però ens portem com 10 anys mínim, i ja et miren com... ai, com la nena, o com “ja està la noia fotògrafa”, i tinc 30 anys, no soc una nena. Tu estàs a un món on hi ha 10 companys i no hi ha cap companya, i és una cosa que em flipa, és una cosa sistèmica que passa a tot arreu”, diu l’Estefania.

L’oblit ens interpel·la, i en el procés independentista no ha marcat tan sols la presència de les preses i exiliades als mitjans de comunicació sinó també de les que es trobaven a peu de carrer, com diu l’Estefania, el relat que se n’ha fet de les protestes post-sentència ha estat d’estigmatitzar el jovent, però entenent aquest jovent exclusivament com a masculí: “igual sortia alguna noia en alguna crònica o algun reportatge, però jo tot el que veia eren tant en contingut com en imatge, *tios*. Nois joves, però *tios*.” Si només es mostra els homes, pensarem que el conflicte el fan i el desfan els homes. Més enllà de Gerda Taro, Joana Biarnés, Martha Gellhorn o Virginia Cowles, són molt poques les fotoperiodistes conegudes per anar a cobrir espais de conflicte. Si no afegim les dones a les cobertures de les notícies, les cobertures no seran completes. Cada cop són més les periodistes i narradores que s’aproximen a la realitat

canviant la mirada, amb la voluntat d'explicar allò que ens interpel·la com a dones. Majo Siscar, una periodista valenciana que explica a una entrevista a *El Temps* que “la informació internacional sobre els països del sud normalment es centra a parlar dels conflictes. I en aquests conflictes els homes són els qui estan al capdavant, els qui actuen de portaves, els que fan coses. A quin paper queden reduïdes les dones? Al paper de víctimes, en molts casos, de dones sense veu, i, per tant, també sense història pròpia”. “Les dones són agents actius del canvi, però habitualment aquest paper és ignorat”, afegeix.

És precisament per aquest motiu que cal un relat en discòrdia, un relat que retorni a les dones la seva història, el dret de tenir i poder explicar la seva història, no la dels homes, una història pròpia. Dones anònimes, lluitadores, que des de la seva experiència posen a sobre de la taula problemàtiques col·lectives. Perquè sí, tot i que només afectin a les dones, les problemàtiques són de tothom.

És per això, també, que calen dones que expliquin la història de les dones, com feien Gerda Taro i Virginia Cowles, com fan avui dia la Majo Siscar, l'Estefania i l'Elisenda. Per narrar la història de les dones.

Tornant a la conversa, l'Elisenda parla d'un cop que, junt amb més companyes, va fer una xerrada sobre fotoperiodistes i van proposar un joc als assistents que es basava en que cadascú digués un nom d'un fotoperiodista. “De dones no en va sortir quasi res, un 5%. Tot referents homes, per què? Perquè els que escriuen la història són homes, i és una pena, però és així. Elles hi son, però des dels mateixos diaris ja tens filtres que no et deixen accedir a la informació, i és molt trist”.

Falten referents femenins, a la comunicació i en tots els àmbits. Referents d'aquells que quan preguntin una professió, puguem dir tantes dones com homes ens venen al cap. Referents que hagin contradit els sistema, i que probablement per això no recordem. Com Olympe de Gouges, que després de participar a la Revolució Francesa va reclamar els drets de la dona i la ciutadana veient que s'havia fet la *Declaració dels drets de l'home i el ciutadà*. En aquest moment l'Olympe de Gouges ha estat recordada per la Mireia, però de les quatre, és l'única que la coneix. A això ens referim quan parlem de la necessitat de referents. “Com has dit que es diu? Que ho vull buscar”, diu l'Estefania. “Olympe de Gouges, és espectacular. La van guillotinar eh, per

això” amb un to irònic que fa que totes riguem i posa de relleu les crítiques i condemnes que han patit les dones històricament en voler fer trontollar els poders patriarcals.

Un *toc-toc* a la porta de l’oficina em fa perdre la rialla. Hauria d’haver abaixat la persiana, però amb tant puja baixa i quedar-se parada no hi he pensat més. Què faig? Estan fent reflexions interessantíssimes, potser els tallo el rotllo si els faig esperar un parell de minuts... tot just ara que l’Estefania parla de les dobles discriminacions... s’ha de tenir mala sort. Ho deixo estar, la meva mare m’havia dit que no havia quedat amb cap client avui a la tarda, si és important, que truqui.

Tornem al debat. Escoltant-les me n’adono que per ser conscients de la guerra femenina hem d’emmirallar-la en la complexitat del col·lectiu, des de les que es troben a primera línia fins les que fan la fotografia del Mosso. Com relata l’Elisenda, totes elles viuen la discriminació del patriarcat, la repressió. Perquè no tan sols hi ha una doble discriminació com a dones i com a professionals, sinó que també trobem discriminacions múltiples pel fet de ser-hi: no ens hi deixen ser, hem de ser-hi amb les seves condicions, i hem d’explicar-ho amb la seva veu, com diu l’Elisenda. Per una part em sap greu haver hagut de fer aquest debat telemàticament, però per l’altra me n’alegro, perquè crec que m’ha donat la possibilitat de contactar amb professionals que sense confinament tenen un ritme de vida frenètic, tot i que amb el confinament també pot passar, clar. Com algunes de les periodistes amb qui he contactat, la Clàudia Rius, la cap de redacció de Núvol que tenia els matins i les tardes plenes durant dues setmanes senceres, o la Natza Farré, que també tenia un volum de feina incommensurable.

Tot i els avenços socials, encara queden molts sostres per trencar. Una de les discriminacions més comuns que pateixen les periodistes de carrer és el fet de no ser enviades a accions violentes. L’Elisenda, per exemple, explica que durant les protestes van enviar-la a l’Aeroport (el primer dia de protestes) però després d’aquell dia no van donar-li l’opció de seguir al carrer. “A mi a Urquinaona no em van enviar, a l’Aeroport sí, però quan van veure que es *liava* més la cosa, “a fer edició”, i era com... perdona? Som una minoria i és una feina molt masculinitzada, cosa que fa perdre’s una visió que és molt important. Hi falten coses. Si jo no puc anar a la Plaça Urquinaona perquè no m’envien, no puc explicar el que no veig, i això em toca a mi com a persona i com a dona”.

On no creiem que hi ha: hi ha. El que creiem que ja no existeix: existeix. Tenim origen i present, i moltes de les discriminacions passades, per molt que ens facin pensar que han quedat segles enrere, segueixen vigents, però soterrades. Preguntem-lo a les mares, a les àvies, a les amigues. De dones n'hi ha tantes com d'homes, i totes elles tenen una història. Sense dones no hi ha relat, i sense narradores, tampoc.

Una veu pròpia

Les dones, inevitablement, escriuen sobre elles i sobre la seva realitat, no poden evitar denunciar-la (Beauvoir, 1949). L'any 1929 Virginia Woolf parlava en el seu famós assaig *Una cambra pròpia* de com les dones són éssers que han de maldar per fer-se valdre en un món masculí, de la universalitat androcèntrica i la impossibilitat de les dones d'accedir a un món acadèmic per poder expressar-se literàriament de la mateixa forma que els homes. Parlava de què han dit els homes sobre les dones, del perquè se'ns ha donat un paper utòpic i irreal, i del cànon literari del qual disposaríem si, per exemple, en comptes de William Shakespeare hagués estat la seva germana qui hagués tingut l'oportunitat d'escriure.

“La indiferència del món, que tan difícil de suportar trobaren Keats, Flaubert i altres genis, en el cas de les dones no fou indiferència, sinó hostilitat. [...] A elles, el món els deia amb una riallada: Escriure? ¿Què escriuràs, tu, desgraciada?” (Woolf, 1929: 69)

De la mateixa forma que el segle passat Woolf parlava d'una cambra pròpia, avui podem parlar d'una *veu pròpia*, una veu que ens permeti identificar-nos, saber-nos i expressar-nos de la forma que a nosaltres ens sembli, però, com a mínim, que puguem fer-ho. Tenir una veu pròpia implica, no tan sols poder reclamar la nostra presència al conflicte, sinó poder emparaular-la.

Recordar per poder narrar, tot construint el discurs del *jo* dins el *nosaltres*, en què allò subjectiu transita cap a nous paràmetres que defugen de la lògica bipolar de la narrativa masculina, d'aquell guanyar o perdre que no ens caracteritza, passant a mirar pel fer-se i refer-se dins i fora del conflicte. “Tot això m'està fent recordar una cosa que va passar l'estiu passat, que uns companys de *Deriva* i jo vam fer un curs que feia l'Ajuntament sobre com solucionar conflictes que tenen a veure amb el gènere. En principi intentaven donar una mena de eines per veure com fer real la representació de les dones, i hi havia un aspecte del curs que em produïa com una mica de contradicció, que venia una mica a explicar des d'una vessant molt clàssica que el conflicte masculí té unes característiques i el femení unes altres, que tenen a veure amb

l'empatia, les cures... i al final vam arribar a la conclusió que el que nosaltres volem és subvertir els rols de representació masculins i femenins. El que volem és tenir veu, la nostra pròpia, que ningú parli per nosaltres, i que no se suposi que per parlar nosaltres mirarem més l'empatia i les cures", expressa l'Estefania quan parlem de les veus femenines.

Tot discurs d'una dona manifestant estarà interpel·lat per les cures? No. De dones (com d'homes) hi ha de tot tipus, "precisament a mi una de les coses que més m'agrada de ser dona i de ser feminista és la diversitat, amb identitats plurals i litigis interns que ho enriqueixen, ho fan més interessant i més viu", com diu la Mireia.

Pel fet de ser dones parlarem millor de les cures, la xarxa i la sororitat, però saber parlar no implica haver-ho de fer (Villellas i Redondo, 2008). Tenir la suposició que únicament aportarem això al conflicte no deixa de ser una visió reduccionista i poc complexa, doncs el discurs va molt més enllà d'aquest petit fragment. Entendre això implica entendre que tot conflicte ha d'estar travessat per la perspectiva de gènere, i que la inclusió de les dones en el discurs narratiu implica aquesta forma diferent de mirar. De vegades les demandes socials avancen més que la pràctica, hi ha moltes autores que tenen clar que, en el cas dels conflictes i les informacions, no pot separar-se el gènere de l'anàlisi. Entre elles s'hi troba l'Estefania, que és de l'opinió que "quan posem les dones, posem també la perspectiva de gènere, que és el que s'ha d'incorporar. De la mateixa forma que analitzem el conflicte des de la perspectiva de classe i la perspectiva de raça, també hem d'incorporar la perspectiva de gènere en qualsevol conflicte i qualsevol tema". Una lectura feminista, des de la perspectiva de gènere, per reclamar la veu pròpia i fer una lectura crítica que ajudi donar llum a tot allò que ha restat invisible (i invisibilitzat), a la fosca.

El tema de la perspectiva de gènere, cada cop més en alça, tracta precisament del fet d'aproximar-se a qualsevol realitat social a partir del gènere com una construcció social i de les relacions de poder derivades d'aquesta construcció, tot avaluant les implicacions que té per a les dones, homes i identitats dissidents (Veur, 2011). Parlar de perspectiva de gènere en el cas del conflicte català, és parlar de com ens hem sentit les dones en relació als nostres cossos, en relació al grup més proper i en relació a l'entorn. Qui s'ha parat a parlar de la inseguretats davant els cossos policials i com ens travessa de forma diferent sent homes o dones? I dels empresonaments? I de com ens afecta l'urbanisme en els aldarulls? Parlar del conflicte és parlar

de les dones, de les dones des del rol que elles decideixin prendre lliurement, no del rol que s'ha assumit social i tradicionalment com a femení. Utilitzar la mirada com una eina analítica, des de la perspectiva de gènere, implica trencar amb els rols hegemònics de feminitats i masculinitats. “No naixem homes o dones. Citant a Beauvoir, una no neix dona, arriba a ser-ho. Igual els homes, no neixen així, sinó que hi ha tot un sistema arrelat d'història que va calant amb la tradició i l'educació, i sortir-te d'aquest camí no és tan fàcil, ja ho experimentem les dones”, afirma la Mireia.

Desaprendre les tradicions és sempre complicat, pel fet de deixar anar, per una banda, tot allò que tenim tan arrelat, i, per l'altra, de desprendre'ns de certs privilegis que probablement no assumim com a tal. “Es tracta de trencar aquests esquemes tan establerts, que repetim i repetim en tot, per poder explicar les coses des d'una altra perspectiva i des d'una altra forma de mirar que trenca els estereotips que porten tants segles arrelats”, diu l'Elisenda.

Trencar el rols i donar-nos el permís, com a dones i com a homes, d'ocupar actituds i pràctiques que socialment no ens corresponen. Com el relat de la Mireia, que fent la seva obra *Las muertas chiquitas* entre els anys 2006 i 2015, va mostrar el relat de milers de dones, que, formant un coneixement social compartit entorn els orgasmes, van donar-se l'oportunitat d'emparaular una veu i un tema propis. Fer la guerra teva, perquè, com diu la Mireia, “de lluita armada, la dona en sap molt. Una de les dones que vaig entrevistar a *Las muertas chiquitas*, que era guerrillera, explicava que havia format part d'un grup que es deien *Los lacandones*, i que estava obsessionada en que no atacaria per atacar, sinó que ella es defensaria. La seva forma de cuidar-se d'això i que la violència no fos gratuïta, sinó més aviat defensiva, era una estratègia de pensar i organitzar la revolta. En una ocasió ella no veia clar l'atac que anaven a fer, i en el seu grup eren tot d'homes, i un li va dir: *¿qué pasa, que tienes miedo?*, i ella va respondre: *no, yo estoy aquí luchando armada y en favor de la vida. Yo no estoy aquí para morirme y que cuelguen mi foto como una heroína, yo estoy aquí para luchar por la vida, para no tener que ser violenta nunca más; ni yo, ni nadie*”.

Si bé els rols són qüestions que podem transgredir, el nostre relat seguirà sent sempre diferent mentre hi hagi discriminació. Transgredir el rol és una decisió pròpia, que et discriminin, no. És per això que les dones emparulem la lluita d'una forma diferent, des de la Xènia, l'Andrea i la Paula a Wad-Ras, passant per les *Madres de la Plaza de Mayo*, fins arribar a la dona de *Los*

lacandonas: a totes ens travessa la discriminació patriarcal, que, en major o menor mesura, ens vol dins la fosca.

El poder

Trencar

1. v. tr. [LC] *Fer trossos o fragments (alguna cosa dura) colpint-la, prement-la.*

El poder i la masculinitat són dos conceptes que des dels inicis de la història s'han trobat lligats. Ja a l'antiga Roma la figura del *pater familias* era un rol atorgat a través de la llei, que justificava les accions i legitimava el poder del pare de família pel fet, simplement, de ser un home. L'home estava – i està – en possessió de la veritat i l'autoritat. Amb el monopoli de la paraula per bandera tota violència està legitimada, pel fet, altre cop, de ser un home. Tot per i per als homes.

El poder és masculí, i els homes han basat aquest poder en l'exclusió de la resta d'identitats. Cal tenir clar que qui té el poder mai no el voldrà deixar, possiblement perquè molts homes senten qüestionada la seva masculinitat quan se'ls contradueix.

En els últims anys la lluita feminista ha reflexionat entorn aquest concepte del poder i ha posat de moda la paraula *apoderar* o *empoderar*, de l'anglès *to empower*. Per les Nacions Unides el terme empoderament és “un procés multidimensional de caràcter social en on el lideratge, la comunicació, i els grups autodirigits, reemplacen l'estructura piramidal mecanicista per una estructura més horitzontal on la participació de tots i cadascun dels individus dins d'un sistema, formen part activa del control del mateix per tal de fomentar la riquesa i el potencial del capital humà, tot el que posteriorment es veurà reflectit no només en l'individu sinó també en la mateixa organització”. Però per les dones i el moviment feminista l'empoderament va més enllà, com un procés que fa que les dones i d'altres grups marginats incrementin les seves possibilitats, que accedeixin a l'ús i control dels recursos materials i simbòlics i participin del canvi social; és a dir, que les dones es consciencien dels seus drets, capacitats i interessos, i com aquests s'interrelacionen amb els interessos de la resta de dones. Va molt més enllà, com una filosofia de vida.

Tot i així, hi ha dones que xoquen amb el concepte, perquè no els interessa gens el poder. Com la Mireia, que té “relacions contradictòries: a mi la paraula empoderament no m'agrada gens. A mi m'ho diuen moltíssim, i m'he de sentir afalagada i així ho rebo, però enceto un diàleg per

parlar-ho perquè a mi la única cosa que m'interessa del poder no és tenir-ho sinó robar-ho i repartir-lo. [...] Perquè jo soc de l'opinió que el poder corromp”.

La Mireia sembla una persona molt expressiva (tot l'expressiva que pot semblar una persona a través d'una videotrucada, clar). Riu, s'enfada i mou les mans mentre parla, tot alhora. Té un ritme frenètic. L'Elisenda la mira una mica estranyada en dir això de l'empoderament i els seus significats, bàsicament perquè ella interpreta l'empoderament com una forma més individual, de reforçar la pròpia autoestima: “jo crec que empoderar és donar-te autopoder, posar-te al nivell, no treure-li a l'home. Tot i que penso que sí que és el que hauríem de fer, perquè així seria tot més en xarxa i horitzontal, que és la manera en què habitualment les dones treballem, no tant en vertical i de les estructures de poder piramidals”.

Realment l'Elisenda i la Mireia parlen del mateix: de treure el poder a qui el té per poder construir-ne un de nou, un horitzontal i just, un per tothom. És per això que cal trencar el poder i precisament una forma de trencar-lo és capgirant qui explica què i perquè ho explica. Com diu la Mireia, “jo crec que amb la narració passa una cosa similar, que una narració del subjecte femení és una narració que automàticament és més complexa, més plural i més horitzontal”, és a dir, allunyada del poder, per tractar de buscar formes d'actuació comunals, en grups petits i amb llaços més íntims, de confiança i suport mutu.

Trencar el poder és també trencar el relat. Al capdavall, tots els éssers humans som éssers caducs, de forma que el que queda de generació en generació acaba essent, únicament, la memòria. La memòria, i entenent per la memòria, els relats, és allò que ens pot ajudar a crear nous mons i alhora a deixar d'explicar la història des de la perspectiva de qui guanya. La perspectiva de l'home, de l'home blanc, ric, cisgènere i heterosexual. Dels vencedors.

És per això que requerim d'una narrativa feminista, una narrativa que entengui el relat com un poliedre multidireccional de veus i testimonis més enllà de l'home, que tingui en compte les dones i la resta d'identitats dissidents. Per construir un relat en discordança, un relat que situa les dones al centre de la història. Un relat per poder parlar de les dones, sobre les dones i per a les dones.

Una narrativa per reconstruir la memòria, però una narrativa que ha de ser portada a la pràctica, que no es quedi en la superfície, com diu la Mireia: “a mi m'interessa molt la narració i hi tinc una relació contradictòria ara mateix. Per una banda, per mi la narració és supervivència i

resistència, sobretot de tots aquells subjectes subalterns, tots aquells cossos que estan marginats, racialitzats, empobrits, malalts... [...] A *Las muertas chiquitas* les dones són propietàries del seu discurs. Narrar perquè no et narri un altre, amb les seves paraules i sotmesa al seu discurs. A mi el que m'agrada més és que es reconeixen com a víctimes i en aquest reconeixement, explicant-ho com els hi dona la gana, s'apropien del seu relat, i la meua forma d'entendre el seu relat era també explicant el meu, jo soc una de les dones que parla allà i també té problemes amb els orgasmes. Entenc la narració com a resistència i supervivència per defugir dels discursos hegemònics, però alhora estic fins els ovaris de tants narradors. Mai abans el feminisme havia tingut tanta teoria complexa de repensar, i que això és una cosa que celebro i a la vegada em fa por perquè ens allunya de la praxis. Totes ho hem experimentat que és molt complicat mantenir una coherència entre què fas i què escrius, perquè no és gens fàcil, i és per això que tinc aquesta sensació contradictòria de la narració: narrar en capacitat de resistir i alhora amb el perill de quedar-nos en el discurs.”

Trencar el relat és, com diu la Mireia, “narrar perquè no et narri un altre”. Suposa prendre la narrativa que ha estat construïda a través d'un poder hegemònic i repartir-la (la narrativa) i repartir-lo (el poder), però no és una tasca exclusivament de les dones, com a homes també han d'admetre els seus privilegis i treballar per desfer-se'n.

Trencar-lo en tots els nivells, de la teoria a la *praxis*, per fer-lo més just, i fer-ho amb força per construir-ne un de nou. Més plural, més divers, més real, on hi capiguem totes. Un relat fet dels petits trossos que hem volgut tornar a crear. Esmicolant-lo, colpint-lo, prement-lo; perquè com deia Audre Lorde, “les eines de l'amo mai no desmuntaran la casa de l'amo”.

S'acaba el debat, i la Mireia, l'Estefania i l'Elisenda pengen la trucada amb un somriure per sota del nas, em penso que ha estat bé, com una mena de cafè novell amb dones que no es coneixen, però que se senten properes pel que comparteixen. Elles ja han trencat el relat que les interpel·la. Ara toca trencar-lo entre totes. Ara toca construir de nou el relat.

5. PER CONCLOURE

Històricament el retrat de la dona manifestant ha estat interpretat com un fenomen exclusiu d'un moment concret, reduint-la a l'excepció. Hi ha molts relats de la història, relats suposadament objectius però amb una forta manca de la presència i la veu de col·lectius discriminats i reduïts a una segona, i fins i tot tercera, posició. És per això que calen relats que s'aproximin a una realitat més justa i conscient de les demandes socials. En un moment de reclams socials d'igualtat com és el moment actual, s'ha de prendre consciència que el relat, en tant que eina transformadora, marca la visió i el pensament de la societat, pel que és més necessari que mai repensar, no només la forma que tenim de mirar el món, sinó també els mecanismes a través dels quals el mirem.

Trencar el relat partia d'una metodologia que plantejava tres objectius, un de general i dos d'específics que cal recordar:

- Generar una reflexió en discòrdia amb el discurs hegemònic i donar visibilitat a la veu femenina en la narrativa de conflictes socials (concretament a les protestes de la post-sentència a Barcelona).
- Aplicar la perspectiva de gènere en la construcció del relat de les protestes post-sentència.
- Generar noves narratives pensades des d'una mirada de gènere.

Tenint en compte el punt de partida, que es basava en el fet que els conflictes són un camp eminentment masculí amb una *doxa* i uns codis propis, s'ha volgut reivindicar i donar visibilitat a la figura de la dona com agent actiu del conflicte, complint així el primer objectiu, de crear a partir de les veus corals de les entrevistades una reflexió en discòrdia amb el discurs hegemònic i donar visibilitat als temes de dones i sobre les dones. Aquest objectiu condueix als dos següents, ja que no s'entén la creació del relat sense que el travessi la perspectiva de gènere, cosa que ens duu a la creació de noves narratives feministes.

Un cop es van establir els objectius, calia fer una pregunta inicial entorn la qual es construís el relat: Quina és la presència de les dones al conflicte de la post-sentència? Entenent aquesta pregunta com una porta d'apertura cap a molts altres temes que parlen de la seva forma de mirar, les seves experiències i les seves sensacions durant les protestes de l'octubre de 2019. Aquesta pregunta inicial ha estat resposta a través d'un grup de discussió inicial conformat per

cinc noies participants del conflicte i un altre grup de discussió amb professionals de la comunicació i el camp humanístic, a més a més d'entrevistes a dues de les noies manifestants i a una experta en gènere. La resposta a la pregunta no deixa de ser quelcom complicat, les dones hi són i hi són a la seva manera, amb estratègies i valors propis, tot i que no implica que sempre totes utilitzin les mateixes estratègies. A partir de la posada en comú de les experiències, els grups de discussió han permès passar del relat individual del *jo* al relat col·lectiu del *nosaltres*, entenent que sense un no hi ha l'altre, com tampoc pot desvincular-se de l'entorn i el context, com un tot que fluctua en diverses direccions d'encontres.

El camp en què s'ha desenvolupat el conflicte post-sentència era eminentment masculí, no per la falta de presència de les dones, que hi eren, sinó per la legitimitat atorgada socialment a l'home en aquest camp. Parlar i configurar un relat entorn el conflicte social és parlar de referents masculins, d'accions masculines i de presències masculines, quedant-se fora d'aquest relat tota personalitat dissident. Els obstacles que vivim com a dones mentre participem en el conflicte ens parlen de discriminacions patriarcal que es donen en el conflicte i també en la resta de camps socials, discriminacions que es troben legitimades per la ideologia patriarcal i que toquen des de la *doxa*, fins el camp tot allò que succeeix dins el camp.

Malgrat la presència de les dones no sigui minoritària, les referències i representacions d'aquesta presència sí que ho són. El relat requereix un canvi que, malgrat encara necessita grans avenços, ha començat a formar-se en els conflictes socials, com a mínim per part de les dones. Com hem vist a través de les veus de les dones manifestants, la dona ha estat present de forma activa en el conflicte nascut posteriorment a la sentència dels líders polítics i socials del procés independentista català, i no tan sols ha estat present sinó que reclama que aquesta presència i la veu respecte la pròpia vivència, perquè elles també hi són i també lluiten.

Les discriminacions neixen de la societat patriarcal i es veuen reflectides a nivell personal (en elles, per posar-se barreres i obstacles interns), a nivell familiar (per tractar de protegir-les del mal) i a nivell social (en base a les actituds paternalistes del grup més proper). Discriminacions que parlen de la força, encara avui dia, de les masculinitats i feminitats hegemòniques, d'uns rols molt arrelats en el subconscient de la població que marquen les nostres accions i la nostra forma de veure (i mirar) el conflicte.

Una de les discriminacions fonamentals de les dones manifestants i també de les dones professionals amb qui s'ha discutit de la temàtica és el fet de patir una doble discriminació: pel fet de ser dona i pel fet de ser dona manifestant, cosa que ens fa veure que la dona, en qualitat de manifestant, política, treballadora o d'altres, es trobarà sempre travessada per la qüestió de gènere, mentre que l'home no, o, si més no, la seva masculinitat es trobarà sempre legitimada pels valors ideològics del patriarcat.

Tenint en compte els eixos temàtics dels quals s'ha reflexionat en aquest assaig – el camp, la mirada i la creació de nous relats – és essencial reflexionar sobre la importància de tots tres, com una perspectiva de present i de futur. Pel que fa als camps tradicionalment masculins, és important donar rellevància a la configuració i a la formació del camp, un camp actualment basat en fonaments masculins que legitimen els rols de l'home, però també entenent aquest espai com un ens canviant i en constant transformació.

Això ens porta a afirmar que el camp dels conflictes socials segueix invisibilitzant la figura de la dona manifestant, i si hi dona representació, és a través de la lògica patriarcal, des del discurs de la vídua, víctima, observadora i companya del manifestant (home). És en aquest punt on pren relleu la mirada, entenent-la com una opció política que enquadra, té en compte la història com un poliedre i té la capacitat de posar de relleu temàtiques que romanen a la fosca. Tot i així, la mirada també ha suposat un repte en aquest assaig pel fet que saber mirar vol dir també aprendre a mirar d'una altra manera a la coneguda, per poder narrar així d'una altra manera.

I de la mirada, el relat, que posa de relleu la responsabilitat periodística per generar una nova agenda de temes i discussions que transformin la mirada. És important fer palesa en que, tant en la configuració del camp, com en la mirada, i, sobretot, en la construcció de nous relats, cal aplicar la perspectiva de gènere. De la mateixa forma que en un conflicte té importància l'ètnia i la classe, el gènere condiona les regles i les accions dels i les participants, així com les de les institucions. Una perspectiva de gènere aplicada al relat que escolti les dones, que les afirmi com a dones i alhora com a manifestants, que relacioni el context i les discriminacions amb el seu relat, sense victimitzar-les, dotant-les d'una consciència de subjecte polític, en definitiva, una perspectiva de gènere que faci entendre que la dona és un subjecte que existeix i canvia el camp.

En base als grups de discussió en els quals es va discutir sobre aquestes temàtiques, poden trobar-se certes característiques concretes que parlen dels canvis que es produeixen en el conflicte que ens pertoca, que ens parlen de les estratègies de les dones per formar part del camp i què succeeix quan hi són. Del diàleg compartit amb aquestes dones se n'extreu la qüestió de les masculinitzacions, en el sentit de com, quan les dones entrem en un camp masculí, ens adaptem a les regles d'aquest a través de les estratègies que considerem masculines perquè no existeixen referents que coneguem en els quals puguem emmirallar-nos, és a dir, ens masculinitzem. Així, les noies i les professionals entrevistades han coincidit en el fet que, per una banda, calen referents per a les dones i, per l'altra, que hem de reafirmar-nos en la nostra forma de lluita (des de la cura) i alhora poder renunciar a aquesta cura, fluctuant a cavall dels rols entesos socialment com a masculins i femenins, per tal de trencar-los.

La cura és precisament un altre dels canvis fonamentals que aportem les dones al conflicte. I les cures ens parlen de la jerarquia clàssica del conflicte, que les dones trenquen per tal de fer un treball més en xarxa, més just i equitatiu. El treball de les dones és un treball basat en la comunicació, la confiança i la cura, un concepte reprès i revisat per la teoria feminista que defuig de les cures a les quals les dones han estat assignades tradicionalment per poder aplicar-ho d'una forma sana a la seva realitat més propera, i, en el cas que ens pertoca, als conflictes socials.

Per últim, cal destacar la consciència col·lectiva i de grup de les dones manifestants. Com s'ha vist al grup de discussió, totes eren conscients que no haguessin pogut fer front a les protestes sense un grup al seu costat que les recolzés. I no tan sols la consciència del grup més proper sinó també la consciència de les dones com a col·lectiu independent, pel fet de compartir discriminacions i tenir-ho més difícil que els homes per entrar en aquests espais, i entenent que tot canvi que aconseguixin ajudarà a la resta de dones, que pateixen igual que elles.

El silenci narratiu que s'ha exercit contra les dones històricament no només comporta que aquesta no pugui tenir una veu pròpia, és a dir, que no tingui un relat del qual se n'apropiï, sinó que perpetua els rols caducs de la dona passiva i observadora, quelcom que, en el cas dels conflictes socials, té molta importància pel fet que si s'assumeix que la dona no participa del conflicte, tampoc no pateix les violències que aquest exerceix sobre ella. Les violències *in situ*

i les violències posteriors, com poden ser les negociacions, els processos de reintegració i els processos de pau.

Així, els relats són una font de coneixement que aporten reflexió i canvi, però són també una arma amb la qual pot crear-se una iconografia equivocada de molts col·lectius. Cal posar de relleu la importància de la paraula en tant que eina conformadora de l'individu i del coneixement social compartit, com a eina de transformació social que ens ubica i ens fa comprendre el món, construir-lo i fer-lo com nosaltres volem. A través del relat es configura la nostra visió del món, i d'aquesta visió neix l'acció posterior, pel que és rellevant construir noves històries travessades per les teories que fan el món més just, equitatiu i real. *Trencar el relat* és deconstruir els relats hegemònics que ens han arribat fins avui dia, qüestionar-los, posar-los en dubte i revisar-los per tal de construir-los de nou. Explicar la història de l'Aina, la Laura, l'Ares, la Maria i l'Andrea, cinc noies que van seguir les seves conviccions i van sortir a protestar, i també de l'Estefania, la Mireia i l'Elisenda, que per molt avançada que estigui la consciència social, segueixen patint discriminacions professionals pel fet de ser dones, però que ahora marquen un referent a seguir en el camp de la construcció de relats. Parla de les dones, de les que són dones i manifestants ahora, entenent la confluència d'aquests dos conceptes com quelcom que només farà que sumar al conflicte. Parla de totes aquelles que per una raó o altre han decidit ser-hi.

6. BIBLIOGRAFIA

- Aleksiéovich, Svetlana. (2015). *La guerra no té cara de dona*. Barcelona: Editorial Raig verd. pp. 22
- Allen, Paula Gunn. (1988). *Who is your mother? Red Roots of White Feminism*. Dins *Multicultural Literacy: Opening the American Mind*. Saint Paul: Graywolf Press.
- Amorós, Celia. (1990). *El feminismo: senda no transitada en la Ilustración*. Madrid: Isegoría, Universidad Complutense.
- Amunátegui, Carlos Felipe. (2007). *El origen de los poderes del "paterfamilias, II: el "paterfamilias" y la "manus"*. Pontificia Universidad Católica de Chile, Revista de Estudios Históricos-Jurídicos. Valparaíso, Chile. pp. 51-163.
- Ballarín, Pilar; Iglesias, Ana. (2017). *Feminismo y educación. Recorrido de un camino común*. Salamanca: Edicions Universidad de Salamanca. núm. 37. pp. 37-67
- Beauvoir, Simone. (2017). *El segon sexe. Feminismes*. Madrid: Ediciones Cátedra.
- Bourdieu Pierre; Wacquant, Loic. (1992). *An invitation to reflexive sociology*. The University of Chicago Press. Chicago.
- Bourdieu, Pierre. (1972). *Esquisse d'une theorie de la pratique*. Editorial Droz. Paris.
- Bourdieu, Pierre. (1986). *Habitus, code et codification*. *Actes de Recherche en Sciences Sociales*, núm. 64.
- Boya, Mireia. (2020). *Trencar el silenci*. Barcelona: Ara Llibres.
- Butler, Judith. (2010). *Marcos de guerra. Las vidas lloradas*. Barcelona: Paidós.
- Cabruja, Teresa; Íñiguez, Lupicino; Vásquez, Félix. (2000). *Cómo construimos el mundo: relativismo, espacios de relación y narratividad*. Anàlisi: Quaderns de comunicació i cultura. núm. 25. pp. 61-94
- Castillo, Andy Eric. (2019). *¿Sin mujeres no hay revolución? La influencia de la acción colectiva femenina de la Semana Trágica en la Huelga General Revolucionaria de 1917*. A Revista de Historiografía. Universidad Complutense de Madrid. núm. 31.
- Ceballos, Matías (Productor); Soto, Ricardo (Director). (2016). *Todos son mis hijos*. [Documental]. Argentina: Asociación Madres de Plaza de Mayo. [Consultat el 12/05/2020]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=1QUmcswORJc&t=611s>
- Chacón, Dulce. (2002). *La voz domida*. Punto de Lectura: Madrid.
- Cockburn, Cynthia. (2007). *From where we stand: war, women's activism and feminist analysis*. Londres: Zed Books.

- Coderch, Lúa. (2012). *La memòria, sota sospita*. Edicions Alexandra Laudo.
- Cohn, Carol; Enloe, Cynthia. (2003). *A conversation with Cynthia Enloe: Feminists looks at masculinity and the men who wage war*. Revista Women in Culture and Society. núm. 28.
- Connell, Raewyn. (2003). *La organización social de la masculinidad. ¿Todos los hombres son iguales?: identidades masculinas y cambios sociales*. pp. 31-54.
- Dahrendorf, Ralf (1996). *Elementos para una teoría del conflicto social*. Madrid: Tecnos.
- De Miguel, Ana. (2015). *Neoliberalismo sexual. El mito de la libre elección*. Madrid: Cátedra, Colecció Feminismes.
- Duby, George. (2018). *Historia de las mujeres: el siglo XX*. Madrid: Editorial Taurus.
- Federici, Silvia. (2019). *Tornar a encantar el món. El feminisme i la política dels comuns*. Barcelona: Tigre de paper.
- Gayà, Catalina; Seró, Laia. (2019). *Dona'm la Mar. Una altra manera de mirar. La incorporació de la perspectiva de gènere al relat del Museu Marítim de Barcelona*. Mnemòsine: revista catalana de la museologia. núm. 9.
- Grau, Elena. (2000). *Sentada en mi lado del abismo. Sobre Tres Guineas de Virginia Wolf*. Revista En pie de paz. núm. 52.
- Herrera Gómez, Manuel. (2017). *La relación social como categoría de las ciencias sociales*. Universitat de Granada. Granada: Editorial Reis.
- Kallus, Rachel; Churchman, Arza. (2013). *Women's Struggle for Urban Safety. the Canadian Experience and Its Applicability to the Israeli Context*. Planning Theory & Practice. pp. 197–215. [En línia]. Recuperat de: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14649350410001691754>
- Perkins, Charlotte. (2017) *El món de l'home o la nostra cultura androcèntrica*. Traducció de Maite Coll Mariné. Maçanet de la Selva: Editorial Gregal.
- Koskela, Hille. (2010). *Fear and Its Others. The Sage Handbook of Social Geographies*. Washington DC: Sage. pp. 389-390.
- León, Stella. (2010). *François Poulain de la Barre: Feminismo y Modernidad*. Astrolabio. Revista internacional de filosofía. núm. 11.
- Lerner, Gerda. (2017). *La creació del patriarcat*. Barcelona: Editorial Katakarak.
- Lledó Cunill, Eulàlia. (2005). *De llengua, diferència i context*. Barcelona: Institut Català de les Dones.

- Magallón, Carmen. (2009) *Mujeres en pie de paz. Pensamiento y prácticas*. Madrid: Revista Paz y Conflictos. núm. 2.
- Martínez, Silvia. (2019). *Feminisme i sororitat en la comunicació digital*. COMeIN, Revista dels Estudis de Ciències de la Comunicació i la Informació. núm. 92. [En línia]. Recuperat de: <https://doi.org/10.7238/c.n92.1967>
- McCombs, Maxwell; Shaw, Donald. (1972). *The agenda setting function of mass media*. A Public Opinion Quarterly, p36.
- Ortiz, Sara. (2018). *La seguretat urbana des de l'urbanisme feminista*. Revista Barcelona Societat. núm. 22.
- Pain, Rachel. (2001). *Gender, Race, Age and Fear in the City*. Urban Studies. pp. 899–913.
- Puleo, Alicia. (1995). *Igualdad y androcentrismo*. Departament de Filosofia de la Universitat de Valladolid.
- Ripio, Vanessa. (2015). *Habitus Outsider. Investigaciones feministas*. Universidad Complutense de Madrid. Vol 6.
- Rovira, Guiomar. (2018). *El devenir feminista de la acción colectiva: las redes digitales y la política de prefiguración de las multitudes conectadas*. Teknokultura, Revista de Cultura Digital i Moviments Socials. Edicions Complutense. [En línia]. Recuperat de: <https://revistas.ucm.es/index.php/TEKN/article/view/59367> pp. 223-240.
- Solnit, Rebecca. (2016). *Els homes m'expliquen coses*. Barcelona: Angle Editorial.
- Sorlí, Marta; Epalza, Iria. (2018). *Feminisme en les perifèries d'Europa: una aproximació inclusiva i interseccional des de la joventut*. València: Universitat de València.
- Valcárcel, Amelia. (2001). *La memoria colectiva y los retos del feminismo*. Unidad de Mujer y Desarrollo de las Naciones Unidas - CEPAL. núm. 31.
- Valdes, Teresa; José Olavarría. (1997). *Masculinidad/es: poder y crisis*. Ediciones de las Mujeres. núm. 24.
- Villellas, Ana; Gema, Redondo. (2008). *An approach to the kosovo post-war rehabilitation process from a gender perspective*. Barcelona: Escola de Cultura de Pau. núm. 2.
- Wood, Julia. (1994). *Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture*. California: Wadsworth Publishing.

7. ANNEXOS

7.1. Grup de discussió de dones manifestants

Creieu que les dones adoptem actituds socialment masculines per formar part del conflicte?

Laura: En el meu cas sí, una mica. Hi havia situacions en què em posava més en risc o anava més enllà del que a mi m'agradaria per demostrar que jo també era allà i callar a aquelles persones que em deien que no hi anés.

Maria: Jo estic amb la Laura, crec que en qualsevol escena, fins i tot en el conflicte, hi ha una pressió social que t'empeny a pensar que allà has de ser per alguna cosa. Jo era allà per les meves conviccions però crec que quan apareix la por hi ha aquesta pressió socialment masculina que s'imposa encara més. Llavors és quan ets allà perquè també has de demostrar alguna cosa.

És perquè voleu demostrar més que un home o perquè no tenim estratègies nosaltres com a dones en la violència?

Andrea: Jo penso que com que eren tot nois em trobava que era de les poques dones i havia d'actuar al son d'on era i amb qui era.

Laura: A mi també em passava quelcom semblant, com que em sentia fora de lloc, mirava al voltant i tota la policia eren homes, els meus companys de lluita eren homes... i al final en aquell espai acabes actuant per imitació del que fan les altres persones i acabes adoptant aquests rols perquè és l'única referència que tens.

Maria: Jo penso igual, a banda que és això, jo també em trobava que durant una jornada del conflicte estaves durant el dia amb amics i amigues i a mesura que arribava el vespre les meves amigues anaven desapareixent i em quedava amb dos amics, sempre amb els nois. Jo el que em passava era que volia anar davant de tot per veure que era allà i era valenta, i quan ho feia em trobava els nois, i em penso que els nois no em volien allà. Recordo en una barricada que vaig acostar-m'hi per fer una fotografia i dos nois em van preguntar perquè feia la foto, que no podia, mentre que les noies que tenien al costat no em van dir res. No sé si pot extrapolar-se a una qüestió de gènere però el que sí que és cert és que molts nois quan veuen que estàs a la seva mateixa alçada s'incomoden i es fan petits.

Ares: La meva experiència és bastant diferent a les vostres perquè com milito a una organització ja tinc experiència en formacions per pensar en qui fa què i fins on podem arribar. Funcionem per parelles que estan en un mateix nivell, de forma que saps quin és el teu límit i el de la parella, si estàs còmode avances i sinó retrocedeixes. Això sí, en el meu cas de militància sempre han estat els homes qui s'han arriscat més.

Dieu que els nois eren qui s'arriscaven més, creieu que hi havia rols diferents entre homes i dones?

Laura: A mi m'agradaria afegir una cosa en relació al que diu la Maria, perquè ella diu que els nois se sentien incòmodes quan les noies envaïem els seus espais, i en el meu cas és diferent perquè personalment volia anar sempre on eren els nois, i se sentien molt incòmodes quan els hi deia que avancéssim més, i era quan tenien actituds més paternalistes. I en relació al que deies tu Anna, jo vaig observar en el meu grup d'amics i amigues que en el cas dels nois entraven i les noies es quedaven fora esperant a que tornessin i estiguessin bé.

Maria: Jo molts dies vaig anar amb la meva parella, i amb ell tot i ser un home és una de les persones amb qui em vaig sentir més còmode, i així ha de ser, per alguna cosa és la meva parella. Però a diferència dels meus amics no em sentia gens incòmode, de fet penso que ell va veure la meva valentia i va voler acompanyar-me, no protegir-me, i això té també a veure amb una deconstrucció dels rols tradicionalment masculins. Amb els amics em trobava que hi havia més situacions de protecció que no pas d'acompanyament.

En quines situacions notàveu aquesta protecció?

Aina: En el meu cas la majoria érem noies, sí que hi havia un noi i una noia que eren parella i ell tenia rols més paternalistes amb ella, però el fet que fóssim tot noies la majoria noies i que hi hagués un o dos nois com a molt, es marcava molt més. No vaig veure cap rol molt marcat, també és que jo marxava abans. Anna jo vaig compartir-ho amb tu i et quedaves fins tard, hi havia diferents rols entre les noies.

Andrea: Coincideixo amb el que ha dit la Maria, jo vaig anar amb la meva parella i no vaig notar protecció a nivell paternalista.

Quins moments destaqueu de les protestes?

Andrea: Jo el primer dijous no tenia massa esperances perquè era el dia de jugar amb les pilotes a Passeig de Gràcia i també hi havia una manifestació d'ultres nazis a la Plaça Artós, i vam anar amb un grup fins a Artós. Vaig acabar plorant perquè els mossos ens van tancar a l'alçada de Plaça Catalunya i va ser molt angoixant.

Aina: Jo dimarts, el dia de les espelmes a la subdelegació del Govern espanyol, estàvem tots aixecats i hi havia una barricada més endavant, jo no la veia i de cop i volta es va crear una estampida perquè van començar a aparèixer mossos de tots llocs, la gent corrent, el meu grup es va separar i jo sentia que queia tota l'estona i que em trepitjarien. No veia ningú i el moment de l'estampida de caure i sentir-me aplastada... el pitjor.

Maria: El dia del Camp Nou recordo passar-ho malament perquè a nivell col·lectiu em penso que vam anar a buscar coses que abans no havíem anat a buscar, sent col·lectivament conscients que les coses no s'havien fet bé, i vam anar a buscar el conflicte explícit. Un altre dia també recordo córrer per l'Eixample, no em sabia cap carrer i me'ls vaig aprendre en una setmana. I vaig passar por, vaig passar por per aquest córrer i no saber on anar, separar-te de la resta i estar sola un moment en què hi havia tanta gent que era impossible sentir-se sola, i jo m'hi vaig sentir.

Laura: Jo destacaria dos moments, un és dimarts, que estava corrent per Passeig de Gràcia i no sabia què fer, ens portaven cap a Gràcia i tenia molta por i també vaig deixar fluir la ràbia. El dia més *heavy* és el de la batalla d'Urquinaona, vaig passar molta por, com si féssim un pols amb la policia. Quan van començar a fer el carrousel i a acorrallar-nos sí que em trobava molt indefensa i amb molta, moltíssima por.

En algun moment del conflicte vau necessitar parar i marxar?

Ares: Jo sí, tenint en compte que no sóc de Barcelona i en qualsevol moment em podia perdre i em pillarien... hi havia moments que no sabia on era i moments en què pensava que no podia seguir perquè em donaria un atac d'ansietat i m'explotaria el cor. Marxar a casa no ho vaig fer però sí que marxava fora un moment a respirar. Jo crec que és important tenir al costat algú de confiança per dir: mira això m'està superant i necessito marxar. És molt important tenir gent a la vora de confiança perquè això condiciona.

Aina: jo personalment mai havia corregut davant un mosso, el dia de l'Aeroport va ser el primer cop. Aquell dia va ser molt intens i al següent també em vaig angoixar moltíssim i va ser com... jo no puc seguir. Em costava dir-ho però no havia vist els mossos encara, només sentia la sirena i ja m'entrava l'ansietat, i no havia començat la nit.

Laura: jo sí que vaig sentir por, potser no tant durant la jornada perquè vivia molt el moment amb molta ràbia, però sí que vaig sentir-la, sobretot a Urquinaona, que va ser el primer dia que vaig poder anar fins on jo volia perquè no tenia gent que em retingués, i és com comentava abans quan em vaig extralimitar.

Andrea: jo sentia por en molts moments però tampoc volia marxar, ho passava malament però em feia ràbia anar a casa.

Maria: en relació a la por, en el meu cas, no sé si vosaltres ho compartireu. Eren les dones - la meva germana, la meva mare, les meves amigues - que sempre em deien que vigilés i sempre quan tornava cap a casa me mare em deia "Maria estàs bé?, has arribat a casa?", eren sempre les dones que tinc a la vora que es preocupaven i sentien la por. La meva mare feia el paper d'aquesta mare tan tradicional, patidora, perquè mai va ser el meu pare per dir-me "Maria com estàs? Has arribat a casa?", sempre era la meva mare o la meva germana, i les amigues que feia unes hores que havien marxat. No les jutjo però crec que aquest rol també l'hauríem de deconstruir per creure que podem ser al davant i no tenir por.

Laura: Jo amb aquest tema de les cures, el que em passava era que els meus amics ho feien més des de la protecció i el paternalisme i les meves amigues noies ho feien des de l'emoció, des de la preocupació i la cura. Sí que vaig veure molta diferència entre el punt de vista dels nois de retrets i les noies de cuidado.

Ares: Jo personalment no visc amb els meus pares a Barcelona i no sabien res, però sí que els dos es preocupaven bastant i el meu cercle més proper també es preocupava. Sí que els meus pares van exercir aquests rols de "ai cuidado la nena, ai cuidado" però són els meus pares, que hi farem.

Maria: Jo en aquest sentit també m'identifico molt amb l'Ares perquè jo a Barcelona visc amb una amiga que en aquell moment era d'erasmus i recordo sempre tornar a casa amb una barreja

d'ansietat i excitació, com un *popurrí* d'emocions agredolces i en certa manera m'anava molt bé la trucada de la meva mare per buidar totes aquestes sensacions.

Com creieu que us cuidàveu amb la resta a les protestes? Hi havia algun tret diferencial de cura entre dones?

Aina: En el meu cas al ser sempre les mateixes era molt més fàcil parlar de com estavem, però són unes cures que a la meua vida també les tinc. Segurament ens preguntàvem molt més com estàvem però ja m'esperava aquesta reacció per part seva, perquè era un cercle proper.

Com era el moment d'arribar a casa?

Andrea: de bajón total, mental i físic. Quan més passaven els dies jo estava més cansada, més frustrada, amb molta impotència... no volia anar, no per no estar convençuda sinó perquè no podia.

Laura: Jo aquests moments més de bajón els tenia a l'arribar a casa, quan estava molt cansada, i a sobre encenia la tele per sentir què es deia i em feia molta ràbia el discurs que s'estava tenint. Vivíem entre la tristesa, el cansament i la ràbia. No sé si a algú més li passava.

Andrea: Sí.

Maria: Sí, jo també estava cansada mentalment, i no t'ajudava gens l'extrainformació, perquè com a joves també tenim una història diferent a explicar, i en aquest sentit no crec que sigui la història dels valents ni els atrevits, sinó la dels joves actuals de Catalunya, de joves que surten al carrer amb unes conviccions fortes, i realment crec que aquest discurs no s'ha extrapolat als mitjans.

No he vist cap mitjà de comunicació que posi les joves al centre, i sí que hi havia més persones al centre però els joves hem estat contínuament, i no hem vist aquest relat als mitjans, al twitter o als debats amb la meua família. Penso que hem estat molt més a l'alçada del que ens han volgut vendre.

Ares: No sé si us va passar però jo tenia una ansietat i por constants, cada cop que veia una llum blava era horrorós. O sigui vas a dormir i t'aixeques pensant "merda, em pillen, em detenen, m'identifiquen, en bucle" i això va surar a la sentència i post-sentència, i forma part de la repressió policial de persecució constant, perquè és esgotador mentalment.

Seguint el que deia la Maria, estic d'acord, els joves som la punta de la llança de les revolucions, i som les estudiants i les joves les que vam ser allà.

Laura: Estic molt d'acord en què no ens posen gens en el centre però que quan ho fan és des de la criminalització del que estem fent, penso que cap mitjà va asseure's a parlar amb cap jove per dir "què us passa, per què esteu fent això i quin és el vostre objectiu?". Ho feien des de la visió de mireu, són uns terroristes que l'estan liant, i a més a més si ja ens posem a buscar quin paper hem tingut les dones joves en els mitjans, pots estar buscant 5 anys que no trobaràs res. Sempre son "los jóvenes radicales", des de la criminalització i des de l'home.

Andrea: Jo em ficava negre quan llegia missatges de polítics o representants que deien que prou de cremar containers, que havíem de seure i rebre els cops perquè l'exterior veiés el que ens estaven fent. No penso deixar que em peguin, em sap greu però no. De fet, em vaig encarar amb uns tius el divendres perquè estàvem col·locant containers i ens deien que què fèiem i quina imatge estàvem donant.

Laura: Total. Jo també sentia com que els polítics ens havien venut, era com que sempre ens havien demanat que ens reivindicéssim i ara que ho fèiem a la nostra manera s'avergonyien de nosaltres, doncs mira, *esto es lo que hay*.

Em feia gràcia el Rufián que volia fer un cordó entre la policia i els manifestants, i era com: *qué me estás contando tii?* (S'escolten riures de la resta). Estem rebent nosaltres les *òsties* i a sobre ens direu com hem de conduir la nostra lluita, era com que els "nostres" ens criticaven i això va fer que ens sentíssim molt sols en aquest aspecte.

Creieu que en haver estat socialitzades com a dones sentim que hem d'estar demostrant constantment?

Andrea: Has de demostrar dos cops que ets allà, com a manifestant i com a dona.

Maria: Penso el mateix, el que passa és que, fent un balanç el que sí que crec és que el tema de demostrar va ser en el seu moment (de la lluita de la dona) una gran fita, perquè elles hi eren i sempre hi han volgut estar, però va ser en el moment que alguna dona va voler demostrar que va ensorrar-se el món.

Per nosaltres poder hi ha una altra fita, que no és demostrar sinó voler-nos imposar, i no davant els homes sinó davant el món, perquè ara que tenim les eines i sabem com utilitzar-les per

passar a l'acció, i no hem de demostrar res sinó ser qui som i ser-hi com ho volem ser. Per tant, penso que el nivell de demostrar ja l'hem passat i ara som a un altre nivell.

Quines eines tenim per no haver d'adoptar actituds masculines?

Ares: A veure jo penso que jo ja tinc aquestes eines, formacions i formes d'actuar que existeixen, aquestes eines existeixen i es diuen militar. Crec que tu a nivell personal no pots créixer si no és col·lectivament, jo ho agraeixo molt perquè moltes coses que em podrien haver passat no m'han passat pel grup. Jo em penso que hem de demostrar com a persones, no com a dones o com a homes.

Laura: En relació al que deia l'Ares i el que preguntaves tu, penso que les dones no hem de demostrar res perquè som vàlides tal i com som, però alhora jo aquest sentiment sí que l'he tingut molts cops, i especialment a la lluita, perquè he vist que estic en un espai masculí i que perquè se'm tingui en compte i se m'admeti, he d'adoptar rols i conductes amb les que jo no estic acostumada. És el que et vaig dir a l'entrevista, jo mai connecto amb la ràbia i mai, i en canvi va ser l'estratègia que vaig trobar per intentar sentir-me còmode.

I en relació a això que has dit de quin rol hauríem d'adoptar les dones, penso que al final acabem adoptant rols masculins, però quin rol podem adoptar que sigui femení, les cures? Doncs em sembla una merda, no vull que la meva participació a una manifestació sigui ser fora d'aquesta amb aigua per quan els homes tenen gas lacrimogen als ulls ajudar-los. És com que no acabo de trobar el meu lloc tenint en compte que no hauria de ser imitant els homes ni tampoc reproduint el que se'ns imposa a les dones de que hem de ser *cuidadores*, per això penso que jo no m'acabava de trobar en el conflicte, per això passava de rols masculinitzats a cuidar.

Maria: Jo tornant al que has comentat tu Ares, discrepo bastant perquè no crec que la militància sigui l'eina per excel·lència, sinó que és una de les eines. Crec que és una equivocació bastant gran posar una eina com l'única, i penso que en aquest sentit ens equivoquem molt si ho estem fent així, perquè precisament penso que el més enriquidor és veure com noies més o menys d'esquerres, militants o no, estiguin fent una transició de dretes cap esquerres i vinguin d'on vinguin, hi ha una cosa que les uneix a totes, i són unes idees i un trànsit cap a una ideologia concreta, una forma de fer i de viure.

La militància és una eina però el repte també rau en trobar-ne d'altres eines i enriquir-nos en aquest sentit, en la diversitat de les eines és on podrem fer-nos més fortes.

Ares: Sí, sí, totalment, aquesta és la meua eina personal i és la que he utilitzat durant molts anys. Sinó no sé quin altre espai tens per formar-te.

Laura: Però jo també crec que quan et formes com a militant et formes com una persona d'esquerres però no com una dona d'esquerres, i és el que comentava l'Anna, quines estratègies tenim concretament? Aleshores és com que no es té tant en compte la qüestió de gènere sinó la de classe, i el punt de vista de participació com a dones al conflicte no es té tant en compte.

Ens hauríem d'apropriar d'aquests valors que comenteu socialment masculins i reivindicar-nos com a dones en aquests o buscar noves estratègies? O potser aquesta reivindicació és en sí una estratègia?

Ares: arriba un punt que penso, què és la masculinitat i què és la feminitat? Si som persones feministes deconstruïdes arriba un punt que per tu no existeix aquesta separació, que realment és utòpic però bé, no sé. Jo no tinc la visió que per ser una dona hagi de ser menys violenta, però parlo per mi.

Aina: A mi no em sembla una mala eina apoderar-nos d'aquests sentiments associats als homes, a mi em sembla molt vàlid que ens apoderem de la ràbia i la violència tot i que socialment siguin sentiments d'homes.

Laura: Entenc el que dieu i ho comparteixo perquè ens plantejem massa si és masculí o femení, però tot i que com a dones estiguem molt deconstruïdes puguem fluir entre diferents rols, penso que negar aquests rols també fa que perdem capacitat d'anàlisi perquè els rols violents han estat històricament atribuïts i exercits pels homes. I potser hi ha moltes dones que no se senten a gust expressant-se així perquè no s'associen amb elles, i evidentment no hauria de ser així però no podem negar una realitat i és que és així.

Andrea: També crec que no és una feina únicament nostren sinó que els homes haurien d'explorar altres masculinitats que els ajudin a trencar amb el rol de l'home valent i violent per naturalesa. És un treball col·lectiu.

Ares: La cosa és trencar amb aquests rols i prendre'ls per fer el que ens vingui de gust. En el meu cas he fet formacions per poder trencar amb aquests rols, jo si no fos per la militància mai hagués fet les coses que he fet.

Maria: Jo crec que en general hi ha un punt d'egoisme en els nostres relats també, perquè hi ha el punt de vista en els nostres relats de noies que ja ens hem acostumat a sortir al carrer a protestar, però abans que tot això esclatés jo em considerava una simple manifestant. Per això crec que moltes vegades la majoria de dones i de persones que ens hi hem posat som gent que no coneixem què vol dir militar, i per això penso que les eines les busquem de forma massa complexa, i jo les vaig estar trobant estant tots els dies al carrer, i també és rellevant veure com molta gent va trobar en el carrer una forma d'expressar-se, una forma de reivindicar, de ser ferm en les seves idees. I penso que això és una eina en sí, la convicció, perquè si hi vols ser hi seràs, siguis militant o no.

En el conflicte català ens hem trobat un munt de gent que no havíem sortit mai a protestar més que a l'11S i quan hem vist que no servia de res hem sortit d'una altra forma. Com a dones penso que és molt interessant com col·lectivament entrem a l'acció havent estat o no militants.

Laura: Deixant de pensar individualment i pensant una mica més en el col·lectiu, l'objectiu no seria que tothom milités, a mi en relació amb les dones m'agradaria que poguéssim sentir un espai com a nostre sense ser necessari haver fet formacions, tenir una parella amb qui et sentis a gust o el que sigui, sinó perquè vols ser allà per tu mateixa, que decideixis lliurement si vols anar o no però perquè tu vols, no per sentir que no tens un espai.

7.2. Entrevistes

7.2.3. Entrevista a Laura Ruiz Sarrión

Què entens per conflicte social?

Entenc que és un conflicte d'interessos entre les elits i el poble, quan el poble reacciona negativament cap a una mala gestió un esdeveniment o sistema amb el qual no està d'acord.

Quin és el relat oficial dels conflictes socials?

Crec que el relat hegemònic sempre s'explica sempre des del discurs de les elits, mai beneficia el poble.

Milites en alguna organització?

No.

Per què no?

La veritat és que és una cosa que tinc pendent però mai he acabat de trobar el moment, fins fa poc no coneixia persones que estiguessin militant... potser per falta de temps, de por, de vergonya... És una cosa que sé que hauria de fer però no l'he acabat fent mai.

Por a què?

Por a no ser acollida, a com em sentiria... sé que té molts beneficis, de fet arran de la sentència em vaig plantejar la militància perquè havia sentit moltes carències en els moments de protesta que crec que militant s'haurien suplert, però mai he arribat a donar el pas.

Carències en quin sentit?

Jo vaig anar amb un grup d'amics a la setmana de la sentència amb qui compartim ideologia però diguéssim que la meva és una mica més radical, aleshores el nivell d'implicació no era el mateix i en molts moments em vaig sentir molt sola.

O sigui els meus amics són d'esquerres, són independentistes, però jo soc la cupaire i la feminista radical. Jo em porto més amb les noies del grup, que són més porugues i més cuidadores, ho mirem tot amb calma i perspectiva, participant però sense fer-ho activament.

La cosa és que jo en aquell moment tenia molta ràbia i certa excitació, d'estar a primera fila i d'anar a tot i no marxar a casa. Pensava hem de ser aquí i hem de defensar el poble, i de vegades em sentia sola perquè veia que les meves companyes no compartien el meu sentiment i la meua manera de veure-ho, i també sentia que d'alguna manera desaprovaven com jo ho estava vivint.

Per què?

Perquè feien bromes, per exemple quan s'encenia una barricada deien: “Bueno Laura ja està aquí el que a tu t'agrada”. Saben que per mi les manifestacions del 11-S s'han convertit en una festa i diuen “Bueno Laura és que si no hi ha foc no tens diversió, només vols brega”. És una cosa que després vaig comentar amb ells que no m'havia agradat però alhora sentia que hi havia una vivència que era la seva, que era la correcta, una vivència d'estar enfadats amb certa distància, i que la forma en què jo ho estava vivint no era idònia i no m'estaven entenent, com si jo només volgués anar allà per tirar pedres a la policia i l'únic que m'interessés fos liar-la, i no crec que sigui així.

Després parlava amb una amiga meua que està a Arran i em deia que se sentia molt a gust amb la seva assemblea, que s'havia sentit molt acompanyada i s'havien fet molt de costat i se sentia segura... i jo això no ho tenia tant. Finalment ho vaig mig aconseguir juntant-me amb un altre grup i concretament amb un noi amb qui érem el “duo a primera línia”, però no ho vaig aconseguir amb el meu grup principal.

Per què creus que rebies aquestes crítiques?

Jo penso que no m'acabaven d'entendre i únicament veien la superficialitat i no l'emoció que hi havia al darrere, no entenien que les meves accions venien de la ràbia, que estava molt enfadada, molt trista també, però fonamentalment molt connectada amb la ràbia, i ells no ho entenien i només es quedaven amb “a la Laura li agrada liar-la”, perquè ells no tenien aquesta necessitat.

Aquestes crítiques venien també dels nois del grup?

Sí, també pels nois, en un principi només eren les noies però després els nois també. Bastant “Laura tira enrere”, “Laura vine cap aquí”, “On està la Laura? *Joder* es que la Laura sempre es perd!”. Com molt paternalistes, fent-ho més cap a mi que cap els nois – que això em va fer molta ràbia – però després un dels amics d'aquest grup tenia un altre grup en que sí que

compartien més el que jo pensava, aleshores vaig acabar anant amb ells i si que em sentia més còmode perquè compartien la meva perspectiva però també era com “Laura tira una mica enrere” (*fa un gest d’estirar cap a ella*), “Laura vine cap aquí”.

Amb els dos grups?

Sí, i el tema de tirar-me més enrere m’ho feien els nois. Les noies des d’una part més cuidadora i els nois des de la bronca (*fa entre cometes*), des del paternalisme jo crec.

Quines eren aquestes situacions paternalistes?

El primer dia, que vam anar a l’Aeroport, jo vaig anar a treballar però vaig marxar perquè tenia una ràbia que no me l’aguantava, i sincerament no em creia tot el que estava passant, havia estat a manifestacions on havien carregat però mai d’aquesta manera. Quan vam arribar a l’Aeroport vam anar a una porta i estàvem bastant enrere, i jo vaig veure que les primeres files s’estaven quedant buides. I jo pensava que no tenia sentit que haguéssim arribat fins allà per quedar-nos al darrere, no podia ser que la fila del davant estigués buida, quina imatge li estàvem donant a la policia?

Jo em volia apropar i no volien, i estava tota l’estona dient que anéssim i ells “no, no i no” i aleshores jo deia: “vaig jo, a mi m’és igual”. Aleshores anava jo i el Martí, un amic meu, venia però amb una actitud de anem a cuidar de la nena, i es posava al meu costat com a vigilar-me.

Després quan van carregar jo estava molt més endavant que ells, em vaig girar i vaig veure les meves amigues corrent i vaig començar a córrer, ens vam quedar escampats i jo sempre volia tornar, una mica masoquista.

Quan ens vam trobar el que vaig sentir era “Laura on estaves, què estaves fent?!” (*amb to enfadat*) i tornaven a carregar i ens tornàvem a separar, i no paraven de dir-me “Joder Laura es que no deixes d’anar cap allà”, com si fos la seva funció cuidar-me. Era com, tio, jo soc una noia de 21 anys, em sé cuidar sola, conec els riscos que hi ha, deixeu-me tranquil·la que si vull estar a primera línia és la meva decisió.

Pel que fa als altres dies, passava quelcom semblant, si hi havia una barricada ells es quedaven al carrer paral·lel, o veient-ho des de lluny, i jo volia anar i altre cop “Que no Laura, vine cap aquí” i m’agafaven. Per exemple, la meva parella també per Whats App (perquè no va poder anar que tenia la cama trencada en aquell moment) em deia menys mal que no soc allà perquè

no podria suportar veure com et poses en risc, perquè patiria molt per tu. Sempre des de la cura però recordant-me que tingués cura i no em posés a primera fila, i jo li agraeixo que es preocupés per mi i tot això però també era com deixa'm en pau, ja sé fer les coses sola, saps?

Si el Martí hagués estat el que es volia posar a primera línia, haguessin tingut la mateixa actitud amb ell?

No, sí que ens haguéssim preocupat per part de les noies, però per part dels nois no, no crec que haguessin actuat així. Potser sí que ho desaprovarien o no ho compartirien però no tindrien aquesta ràbia que tenien amb mi.

Per exemple, amb el noi aquest que anàvem els dos junts a primera línia no es donaven aquestes actituds.

T'has sentit atesa en el conflicte?

Diguéssim que en el que és el conflicte en sí, no tant, perquè ningú compartia la meva vivència, però en el tema cures de parlar de què ha passat sí. Les meves amigues i jo som bastant de cuidar-nos, de fer teràpia cada setmana i preguntar-nos com estem, si hem arribat bé a casa...

I tu mateixa vas saber cuidar-te aquells dies?

(Riu). Sí però perquè vaig saber trobar espais per parlar de com estava, però també eren uns dies de molt daltabaix i d'arribar a casa a les 12 de la nit i anaves a dormir, cada dia igual. Sobretot em vaig cuidar parlant amb la gent.

Arran d'aquest conflicte, quina importància tenen les cures per tu?

Moltíssima, jo ho pensava i amb les meves amigues sempre ho diem que tenim molta sort de tenir el grup que tenim però m'he adonat que si no tingués algú a qui explicar-li com em sento, no tindria força. Deixant de banda el paternalisme, saber que hi ha algú que està preocupat per com ho estàs vivint i com t'estàs sentint, amb mi em va donar molta força.

Sempre ho comentàvem, quina sort tenim de tenir un grup que es cuida, que sempre és una sort però quan passen aquestes coses te n'adones més.

Quina importància té per tu la col·lectivitat en el conflicte?

Molta, penso que és essencial. Valorant què he tingut i què no, cal donar importància a la part emocional i també a tenir persones al voltant que comparteixin la forma de veure i viure les coses.

Per exemple jo el tercer dia, que va haver una càrrega a Tetuan, vaig caure a terra i va començar a passar la gent pel davant meu i un noi em va aixecar i em va dir “corre, corre, corre”. Aquest noi segurament no es recordarà però jo vaig pensar: podia haver passar corrent i no haver-me recollit, i ho ha fet.

Aquell dia jo estava amb la meua amiga que milita i uns companys més i aquell dia si que ens vam cuidar moltíssim, ens preguntàvem com estàvem mentre corríem, quan jo vaig caure em van tirar aigua a la ferida, i podrien no haver-ho fet.

Si hagués estat sola no hagués anat ni a la meitat i no hagués aguantat el que vaig aguantar.

L'últim dia, el de la batalla d'Urquinaona, jo anava amb les meves amigues i sabia que aquell dia es muntaria una grossa i que havia d'anar amb un grup que em sentís més segura, així que vaig anar amb el meu cosí que és militant del Partit Comunista i està molt format en tot el tema de defensa personal i anava molt ben equipat.

Va ser increïble perquè per primer cop vaig fer el que jo volia, estava a la posició que jo volia sense sentir que ningú m'estava jutjant i el meu cosí em recolzava molt, entràvem quan jo volia i sortíem quan jo volia. Vaig passar moltíssima por, però va ser el primer dia que vaig poder dir: he trobat el meu espai.

Com t'obres pas en un espai masculí?

Per una banda se'm feia molt estrany, sobretot a Urquinaona, jo mirava al meu voltant i tot eren homes, miraves la primera fila i tot eren homes. Com hi havia gas lacrimogen tothom sortia a que li tiressin aigua a la cara, i en un moment vaig mirar al voltant i vaig pensar que estava sola, que era l'única noia.

Per altra banda si que hi havia molts moments que sentia que havia de demostrar que soc forta, que soc valenta, per compensar que soc una noia, i de vegades feia coses que em feien por només per no dona'ls-hi la raó a qui deia que això era massa perillós. Però a més a més vaig assumir el rol de cuidadora, per exemple aquell mateix dia portàvem una ampolla d'aigua i jo

em vaig posar a mullar la cara a qui venia, sí que combinava amb anar al davant, però sí que em posicionava en el fet que eren cures i allò era el que em tocava.

És com que anava jugant amb aquests dos rols: un de valenta, de lluitadora que ha de demostrar, i l'altre de cuidadora (perquè em sortia).

Creus que vas haver de masculinitzar-te per formar part?

Sí, completament. Vaig deixar fluir sentiments en mi que no estic acostumada a sentir, jo gairebé mai connecto amb la ràbia, connecto amb la tristesa normalment, i durant aquells dies em retroalimentava la ràbia perquè era la que em donava força. Vulguis o no la ràbia és un sentiment masculinitzat i és un dels pocs sentiments que se'ls permet expressar als homes.

Tot això es traslladava en actituds o en accions que tenien un missatge clar: soc més valenta i jo també puc amb tot.

Quines conseqüències va tenir per tu connectar amb la ràbia i no amb la tristesa?

Segurament posar-me en situacions que per mi eren massa, com el dia d'Urquinaona, que jo tenia moltes ganes d'anar però va arribar un punt que vaig pensar que era massa per mi i que estava massa a prop i no em sentia segura.

Em vaig desprotegir i després vaig tenir molta ressaca emocional perquè quan arribava a casa connectava amb la tristesa. Quan estàs allà només connectes amb aquell moment i és tot tan intens que no penses en res més, però després arribes a casa, et refredes, i te n'adones que has viscut episodis de violència molt forts i ho has d'assimilar, perquè si ets allà i comences a assimilar, ja t'han donat un cop de porra.

A quines dificultats creus que t'has enfrontat per situar-te al conflicte?

Col·locar-me en una posició de no líder i no protagonista, no em sentia amb un paper de decidir si anàvem a tirar una pedra o qualsevol altre cosa. Al final com que no sents que és el teu espai, et reprimeixes. No ho sé, no acabar de ser lliure del tot.

En algun moment vas sentir aquets espai com a teu?

No però perquè no era espai de ningú, per mi era un espai de la policia, jo no sentia que tenia el control però tampoc sentia que el tinguessin els nois del meu voltant, al final era un pols

policia-manifestants. També és una cosa que no passa cada dia, així que és molt difícil sentir un espai com teu quan és totalment extraordinari. Això sí, en quant a organització i lluita em vaig sentir molt fora de lloc en moltes situacions.

Creus que són espais segurs?

En quant a violència masclista, potser que ha passat però jo no la vaig experimentar. Recordo un dia tornant a casa que vaig arribar al portal i vaig pensar: és el primer dia en molts anys que he tornat a casa sense tenir por a que em violessin perquè només podia pensar en que no vingués la policia.

Com descriuries els teus sentiments durant el conflicte?

Depèn, el dia de l'Aeroport va ser molta ràbia i molt desconcert, no sabia què estava passant i no estava preparada per la situació en què m'havia trobat. Sobretot molt fora de lloc i molta por. Els següents dies era ràbia, por, tristesa de veure el que estava passant, i finalment a l'acampada estava menys connectada amb l'emoció perquè estava allà però no acabava de veure el sentit al que estàvem fent.

I no hi havia tant de risc, no?

Clar, no hi havia tant de risc i estava tot molt organitzat, ho veia des de l'admiració però també més desconnectada de l'emoció i desanimada de que el moviment estigués morint després d'haver estat al peu del canó.

Parles molt de la por durant el conflicte, por a què?

Jo vaig passar molta por, jo tenia molta por, per mi i per les meves companyes, em sentia molt desprotegida. Estàvem davant de monstres que anaven carregadíssims i no tenien cap pensament racional. Jo a l'Aeroport vaig sentir que els policies eren com bombes, que anaves a tirar una pedra i ja estaven amb la porra davant teu, i tu vas amb un xandall i un *buff*.

Molta, molta por, un sentiment de vulnerabilitat gegant, sentia que no li importàvem a ningú, que estàvem allà rebent cops de porra per després escoltar un conseller rebutjant-nos. Patia molt per la gent, per tothom, perquè estàvem molt exposats.

7.2.2. Entrevista a Ares Sanuy Latorre

Què entens per conflicte social?

Conflicte social per mi és (*es pren uns minuts perquè no sap com descriure-ho*) una problemàtica que afecta a la població i que apel·la a la població directament i per mi va més enllà del que vindrien a ser les lleis, el govern i l'Estat. Afecta directament a la població i és la població que per si sola s'organitza i tracta de donar solucions a aquestes problemàtiques des del moviment popular. És el moviment popular qui ha de donar solució a aquests conflictes socials.

Quin creus que és el relat oficial dels conflictes socials?

Com qualsevol informació, pels que tenen els mitjans de comunicació i de producció. Els relats normalment estan canviats i has de saber les fonts que mires. Sobretot ho explica el bàndol vencedor.

I si no n'hi ha, de bàndol vencedor?

El relat sempre acaba estant explicat per qui té el poder dels mitjans de comunicació, que són les grans empreses i l'Estat. Telecinco, La Vanguardia... els que sempre estan mirant des del seu punt de vista. L'objectivitat és nul·la en aquest sentit, per posar un exemple, els CDRs són terroristes, el moviment independentista són uns golpistes... els relats se'ls fan seus i mai vindran a qui està més a baix a preguntar-nos l'opinió, sinó que ho preguntaran a la guàrdia urbana o a la policia.

Les dones participem de la construcció del relat?

Ara actualment em penso que sí, a nivell que es veuen dones periodistes a la premsa, però si ens fixem en la història o en la guerra civil per exemple, només hi ha els homes. Per exemple el tema de les cures: quan els homes van anar a la guerra qui es va quedar a les fàbriques i a la producció? Vull dir això no surt, mai s'ha donat que les dones puguin dir res a nivell històric, hi ha estat però no se les ha tingut en compte.

Tot i així crec que ara se'ns considera més a la història i els nostres logros, tot i que no sempre és així. Per exemple en política hi ha molt poques dones.

Quina experiència tens a la militància?

Porto militant a Arran des dels 16 anys, a l'assemblea de la meva facultat, al sindicat del meu institut i d'altres coses. Des de que tinc una mica de consciència sé que hi ha coses que no m'agraden, però també sé que hi ha més gent que se sent com jo i que aquestes preocupacions se solucionen militant en una organització.

Ha de sortir de tu i jo no comprenc una vida sense la militància, hem de ser conscients de la realitat que ens envolta i no ser passius i qüestionar-nos tot constantment.

Has viscut actituds paternalistes dins la militància?

Pel que fa a la meva assemblea de Les Corts no em va passar però sí que en entrar hi havia un cert paternalisme per part de dones, no sé si se li diu paternalisme o poder adult, en el sentit que eren dones més grans que jo que ja portaven molts anys a l'assemblea. Quan estava a Lleida aquests rols sí que eren d'homes però no eren rols d'home sinó de gent gran, que això passa molt durant el dia a dia, per exemple amb els nostres pares, i també passa molt a la militància.

Tot i així sí que he viscut situacions masculistes en àmbits assemblearis o en àmbits de festes suposadament progres, però el més important de que succeeixi en aquests espais és que existeixen uns protocols que al nostre dia a dia no tenim.

I a casa has patit actituds paternalistes?

Sí, quan vaig començar a militar amb 16 anys Arran no era tan conegut, sinó que arran de la sentència s'ha conegut més i la gent gran ha començat a saber què és. El meu pare durant la sentència cada dia em deia si estava bé, i els meus pares saben que algun dia pot haver una trucada de telèfon o una multa, no em donaran el suport obert però sí que em recolzen.

Perquè jo ara no visc amb els meus pares, però segurament si visqués amb ells els meus rols durant les setmanes de la sentència haguessin estat molt diferents, perquè no dormia a casa dia sí i dia també, estava dies sense el mòbil... el fet de viure sola ha fet que pugui fer el que vulgui.

Durant la sentència o en algunes manes m'han arribat a passar coses greus i no els hi he arribat a explicar mai, perquè sé que es preocuparien. Que el dia que em detinguin clar que els hi diré, però normalment no els hi dic. A la sentència sí perquè va sortir a les notícies, però en d'altres conflictes no perquè hauria de tenir una discussió ideològica amb els meus pares.

Com vas viure l'anada a l'Aeroport?

Jo era a la universitat i aquell dia hi havia tall per anar a plaça Catalunya per la crida de Tsunami Democràtic, però clar, estava amb l'assemblea de la universitat i no amb Arran, que és l'assemblea que té el meu número de telèfon i el dels meus pares per si em detenen.

Vaig anar en metro fins a Mercat Nou, ens van dividir i uns van agafar un taxi i el meu grup el metro, i jo em vaig quedar amb dos nois de l'assemblea que feia una setmana que havien entrat. Si hagués estat amb gent d'Arran sí que m'hi hagués implicat més però amb aquesta gent no perquè no m'hi sentia còmode, ja que no hi havia uns protocols clars que s'han de seguir, de forma que vaig estar bastant passiva. Va ser quan vaig trobar els meus companys d'Arran que ja em vaig apropar més als cordons policials.

Perquè no et vas implicar amb una assemblea i amb l'altra sí?

Perquè són gent amb qui estic molts dies de la meva vida, que estic amb ells cada diumenge fent assemblees i formacions. Tot i que per molta gent vingués de nou aquesta situació de violència policial, no és el primer cop per nosaltres que ens identifiquen, que ens pega un mosso, que ens estan a punt de detenir, és quelcom que a nivell pràctic ja ens ha passat i a nivell formatiu sabem com actuar. Estar amb aquesta gent que sap què fer et dona molta seguretat.

Com creus que seria l'Ares en aquestes protestes si no fos militant?

No ho sé, si et dic la veritat no he anat mai a cap manifestació sense una assemblea, seria una persona inexperta i no estaria directament implicada, perquè ja soc cagada de per sí, imagina't anant sola.

No estaria o estaria allà mirant, no tindria rols dins la concentració. Si ara mateix a Barcelona hi hagués una manifestació i no tingués un cercle amb qui anar, no aniria.

Tens una visió col·lectiva del conflicte, doncs?

Sense col·lectivitat no entenc el conflicte.

Creus que has de demostrar més sent noia que un noi?

Personalment no m'he sentit mai així, però sent una dona sento que tinc menys força i per exemple, jo que soc més baixeta no veig res i estic més insegura. Però si que notes que ets més dèbil i et poden fer més mal.

Això sí, al davant de tot hi ha sempre més homes que dones.

Per què creus que passa això?

Com a qualsevol espai, és un espai que socialment és d'homes, que t'estàs pegant, és un conflicte violent i psicològicament a les dones no se'ns inculca de petites aquesta masculinitat, aquesta força que surt de dins teu i l'autodefensa.

Hem de tenir en compte les masculinitats dels homes, qui es pega de festa? Els homes, perquè la seva masculinitat tòxica és molt gran, i aquesta és la masculinitat del "jo puc, jo puc, jo puc" que tenen interna i fa que siguin ells qui estiguin al capdavant tirant pedres i liant-la.

Com a les dones sempre se'ns ha ensenyat a ser més submises doncs no hi som allà, tot i que hi ha excepcions de dones que són molt valentes i si que hi són, però per exemple en el meu cas doncs no soc així de valenta.

Per què creus que tu no tens aquesta valentia?

Personalment, com no soc de Barcelona, si m'allunyo del barri on visc que és Les Corts, no m'ubico. Per altra banda tinc molta claustrofòbia i soc una mica cagada, tinc companyes de militància que sí que ho són. Si bé és cert que hi ha un component individual, no s'ha de separar la distinció entre homes i dones, que els homes sempre seran més matxos i tenen aquests rols que nosaltres no tenim.

Creus que les noies es masculinitzen en entrar a espais masculins?

Crec que quan estàs en un espai molt masculinitzat tendeixes a tenir també masculinitats tòxiques. Sí, perquè has d'estar constantment demostrant què ets, i per demostrar què ets has d'estar pel damunt d'un home que fa tal cosa. No ho hauríem de fer així però... el que hauríem de fer és dir que és una actitud de merda i frenar-ho, però hi ha cops que vols sentir-te part del grup.

Com fem d'aquest espai quelcom nostre?

Crec que és molt complex, però es pot fer a través de la lluita feminista. La superació d'enderrocar aquests espais passa pel feminisme. Dins la lluita general hi ha lluites concretes, i una d'aquestes és la lluita feminista en el conflicte.

El que m'agradaria de les dones és que no tinguéssim por que ens titllessin de *feminazis*, allò de: “millor no els hi dic perquè sinó”, que s'acabi, superem la vergonya. La violència la sustenta el patriarcat, i hem de tractar com vivim les dones la violència patriarcal a través de l'anàlisi i l'autodefensa.

Què aporta el feminisme al conflicte?

Penso que a tot se li ha de donar sempre una perspectiva feminista, en qualsevol conflicte hi ha oprimits, però també hi ha oprimits dels oprimits, i això ho legitima el patriarcat i ens afecta fonamentalment a les dones. Jo no entenc cap lluita sense el feminisme.

Has vist o patit alguna agressió durant el conflicte?

De companys no, però sí que parlem amb les noies de l'assemblea que el fet que un policia, normalment homes, t'estigui agafant, pegant, arrastrant i faci amb tu el que li doni la gana, et fa preguntar-te què passaria si no només et deté sinó que també et viola, com passa amb les companyes de Xile o amb d'altres companyes detingudes d'aquí.

Com descriuries la por?

És una por natural que té tothom, però alhora tens l'afegit que un home et pot detenir i fer el que vulgui amb tu, com quan vas sola pel carrer i hi ha un home a prop, que potser no et farà res, però la por la tens a dins. Tens una por de merda que et fa agafar les claus i només pots pensar en la por. Per què? Perquè t'han passat coses, a amigues teves els ha passat coses i veus a les notícies dia a dia que maten les dones.

I aquesta por que tens una nit al carrer la tens també a una manifestació perquè a sobre aquell home està legitimat a pegar-te, i et poden fer molt mal, a mi m'han pegat i fa mal.

Quins rols has trencat amb els anys?

Penso que he trencat la por i estigmes socials. La paraula és formació, teòrica o pràctica però a través de la formació es trenquen els rols, tens la mirada oberta i creixes com a persona.

Com et vas sentir durant les protestes?

Vaig passar una setmana de molta por, d'ansietat i sense trobar a persones amb qui estava, cap persona està suficient formada com per suportar això, no entenc com les companyes de Xile ho aguanten. La por constant de “em pillen, m'identifiquen, em detenen”.

Quin paper tenen les cures en aquest conflicte?

Personalment, a la meua assemblea ens preguntàvem cada dia què havíem viscut, com estàvem, parlàvem del que fèiem bé i el que no... les cures han de formar també part de la lluita perquè som persones i tenim por, i hem d'entendre-les a nivell col·lectiu, cuidant-nos les unes a les altres, agafant la famosa frase de “a mí no me cuida la policia, me cuidan mis amigas”. És necessari i ha d'existir.

Quin paper té la col·lectivitat en el conflicte?

Penso que ens hem de desfer de l'individualisme i no pensar en la mandra que ens fa anar al conflicte, per passar a pensar col·lectivament i ser una peça més de l'engranatge, sense deixar de tenir en compte les cures.

7.2.3. Entrevista a Juana Gallego

Juana Gallego és professora titular de la Facultat de Ciències de la Comunicació a la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment és Directora de l'Observatori per a la Igualtat i co-directora del Màster en Gènere i Comunicació de la mateixa universitat.

¿Crees que conflicto social y patriarcado son conceptos interrelacionados?

A ver, no sabría decirte, el patriarcado es un sistema de organización que conlleva evidentemente conflictos, por supuesto que está relacionado. Y muchos de los conflictos evidentemente son por esta determinada forma de organización social a la que llamamos patriarcado, por tanto, sí, está relacionado.

No hay conflictos – de momento – que no sean en un sistema social patriarcal, porque es en el que vivimos. Ahora bien, no todos los conflictos que existen en el patriarcado tienen a ver con las mujeres, sino que puede haber conflictos de los obreros en una empresa, por ejemplo.

El patriarcado es una forma de organización social, y dentro de esta organización social hay algunos conflictos que afectan más en cuestiones de género o sexo que otros, pero en general creo que sí que hay relación.

¿Cuáles son los parámetros por los que se rige la narración des de una visión patriarcal?

Pues por ejemplo podría darse en el hecho de que los protagonistas centrales de los conflictos sean los hombres, quedando las mujeres en la periferia, dado que la mayor parte de los conflictos han tenido que ver con la esfera pública, puesto que las mujeres han estado más en la esfera privada – en esta división entre lo público y lo privado – las mujeres estaban más en la casa, en lo doméstico... mucho más que en la esfera pública, de alguna forma, en los conflictos estaban mucho más implicados los hombres; en los conflictos obreros, de reivindicaciones, de mejoras... mayoritariamente eran hombres los que estaban porque eran los que actuaban en la esfera pública.

Las mujeres siempre eran secundarias o colaboraban, pero nunca como elementos centrales. Posteriormente, cuando empiezan a haber conflictos exclusivamente relativos a las mujeres, como por ejemplo la lucha por el aborto, las mujeres pasan a ser las protagonistas, lógicamente. Pero si hablamos de conflictos en general, no en específico de mujeres, ha habido una visión según los parámetros del papel masculino.

Entonces, es en los conflictos que atañen exclusivamente a la mujer en los que esta toma protagonismo, pero lo que es global y no exclusivo, ¿es lo masculino?

En los conflictos globales, que no tienen que ver con las mujeres de forma exclusiva, no han estado en el centro del conflicto o al menos no se han visto tanto como los hombres. La imagen que hemos tenido generalmente del conflicto se basa en hombres que actúan en ese conflicto. ¿Qué hacen las mujeres en un conflicto? Igual les llevan comida, se interesan o se encargan del avituallamiento... pero cuando se trata del protagonismo, lo han tenido los hombres, precisamente por el tema de la separación de lo privado y lo público.

Los hombres han sido la representación del ser humano, por lo que el conflicto se ha centrado mucho en esa esfera pública. Igual el conflicto estaba sostenido por mujeres, pero quien se veía y actuaba eran los hombres, visto desde una perspectiva histórica.

¿Qué roles de género crees que se pueden ver en un conflicto?

Yo creo que los hombres han sido los protagonistas de los conflictos de ámbito global y las mujeres son las que han ayudado, por ejemplo, las mujeres han ayudado a llevar comida, cuidando... la mujer siempre ha actuado desde ese papel de cuidadora.

Por ejemplo, en la dictadura las mujeres se ocupaban en los conflictos de hacer las fotocopias, organizar... los roles han estado muy diferenciados, las mujeres en la organización y los hombres los que hablan, dan la cara, están en lo público... Digamos que los hombres han estado los portavoces y las mujeres quienes han estado en la retaguardia.

Eso pasa en las guerras también, cuando las mujeres tienen un papel de cuidadoras, de mantenedoras, sin tener un papel de lucha concreta.

¿Cómo crees que cambiaría la narración del conflicto si fueran las mujeres quienes estuvieran en primera línea?

Sería muy importante que el protagonismo y la visión del conflicto fuera el de las mujeres porque darían una vuelta a los conflictos liderados por los hombres, a aspectos que los hombres no miran, como por ejemplo el impacto que tiene en la vida personal, el impacto en los hijos, la familia, la emotividad... digamos que ha habido una separación muy tajante entre la visión femenina y la masculina y poner en primer término la primera daría un elemento de reflexión diferente.

Por ejemplo, en una guerra, que sería el ejemplo de conflicto máximo, las mujeres podrían dar una visión mucho mas amplia de cómo afecta un conflicto, ya que son violadas, matan a sus hijos, a sus maridos... por lo que podría ser más enriquecedor. Una guerra explicada por los hombres no es lo mismo que una guerra explicada por las mujeres.

Desde el punto de vista femenino el conflicto adquiriría unos elementos humanos mucho más allá de los elementos básicos de todo conflicto: quién gana, quién pierde, estrategias, victorias...

Entonces la narración desde un discurso femenino pasa por el hecho exclusivo de ser mujer, en cambio el hombre no narra en condición de hombre, sino que narra en condición de persona que está en el conflicto, ¿no?

No, narra en condición de hombre, lo que pasa es que la condición de hombre se ha considerado la condición universal, pero no es verdad. La globalidad del mundo está formada por mujeres y por hombres, y la visión masculina ha sido representada como LA VISIÓN, como una visión neutra, pero esta visión que consideramos erróneamente neutra es una visión fundamentalmente masculina del conflicto. La otra parte ha quedado oscurecida, no ha estado en el conflicto, por tanto, no es una global del conflicto sino una visión parcial, porque le falta una visión.

En un conflicto no están solo las personas que luchan, sino que hay muchas otras personas alrededor de ese conflicto que también son importantes y que aportaran otra visión del conflicto. No hay una visión única y masculina del conflicto, sino que la parte masculina también es parcial, y este es un punto que no mucha gente compartiría.

La historia parece que tiene una sola visión, la visión que nos han contado, se presupone que es la de todo el género humano, pero es la de los hombres, y por tanto si la combináramos con otra visión, adquiriríamos la global.

Si lo aplicamos, por ejemplo, al conflicto de Barcelona en estos últimos tiempos, te podrán dar información de quiénes han sido los actores fundamentales del conflicto, ¿han sido hombres o han sido mujeres? ¿Y qué papel han jugado unos y otros? Por ejemplo, si tienes acceso a personas que han participado estaría muy bien. Si conoces a gente que haya participado en la acampada de Plaza Universidad sería interesante ver quién ha llevado la voz cantante. Habrá que ver, ahora que no hay una separación tan tajante entre aquello público y aquello privado, si hombres y mujeres están en una misma dinámica en un mismo conflicto.

A mi me interesaría saber más, si en las asambleas, si en la preparación cotidiana de la acampada se repartían los roles o no.

¿Cómo puedes mostrar la voz de las mujeres en un conflicto sin caer en el paternalismo?

Sin caer en el paternalismo o sin caer en el victimismo, quizás. Claro, sin caer en el pobrecitas las mujeres.

Claro, por ejemplo, Aleksíevich en su libro habla de mujeres rusas que en la Segunda Guerra Mundial también ejercían violencias, no sólo hacían las curas.

Claro, las mujeres también pueden matar y ser crueles, lo que pasa es que: ¿tenemos referentes de mujeres que hayan sido muy crueles en guerras? En la guerra de Irak o Iran, no recuerdo, hubo maltratos a presos y entre los maltratadores había mujeres. Pero claro, si yo pienso en las guerras en sí, en la Segunda Guerra mundial, en la guerra de Vietnam, en la del Congo... veo a hombres matando a hombres, no veo a mujeres.

No veo mujeres ejerciendo la violencia, y no se trata de que las mujeres sean buenas y los hombres sean malos, sino que se trata de que hemos sido educados con unos determinados presupuestos y unos determinados roles; entonces a las mujeres no se nos ha educado para la violencia, para ejercer la violencia, nos han educado para defendernos de la violencia o bien para evitarla.

Por ejemplo, en el caso de la violencia contra las mujeres, a ti no te han educado para que vayas por la calle gritando: “tío bueno!”, verdad que no? En cambio, a la inversa sí, porque se les ha educado en la legitimación de la violencia, que pueden no ejercer, pero también pueden ejercerla.

Las mujeres no tenemos ejemplos en los que una mujer haya cortado la cabeza a un prisionero, por tanto, no sé de qué manera se puede ver el papel de violencia en los conflictos, no por naturaleza sino por educación, ya que no hemos sido adiestradas en el ejercicio de la violencia.

No podemos olvidar el proceso de socialización, porque esto no cambia de un día para otro, tú creces como niña y desde que naces te encaminan hacia un sitio diferente al que encaminan a un chico de tu edad.

7.3. Grup de discussió amb professionals

Elisenda Pons: llicenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona i fotògrafa per l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya. Tota una vida amb la càmera penjant del coll, avui dia treballa com a fotoperiodista a *El Periódico* de Catalunya. Ha realitzat nombroses exposicions individuals i col·lectives al festival Visa pour l'Image i al CCCB. Un dels seus projectes més destacats és *For Sale*, un llibre fotogràfic que proposa una reflexió entorn la crisi econòmica que va assolir primer els EEUU i després va arribar a Irlanda, Portugal, Grècia i Espanya.

Estefanía Bedmar: periodista i fotògrafa, actualment vinculada a la docència i trobades sobre dones i fotografia, i editora gràfica i co-coordinadora de comunicació de la revista *Deriva* (anteriorment *Som Atents*).

Mireia Sallarès: artista multidisciplinar. Llicenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona, amb estudis de cinema a la New School University i a la Film & Video Arts de Nova York. Actualment treballa com a realitzadora independent de documentals i viu en trànsit entre Barcelona, Mèxic i d'altres ciutats, on duu a terme els seus projectes artístics. Sallarès utilitza el vídeo com una via d'investigació antropològica, però també com un instrument narratiu, capaç de produir relats a partir de la complexitat de la realitat. Un dels seus treballs més destacats és *Las muertas chiquitas*, en què analitza l'orgasme femení.

Què aportem les dones al conflicte social?

Elisenda: Jo crec que si s'elimina la dona, des de qualsevol aspecte de la nostra societat, elimines un 50% de la visió, i la nostra forma de veure i viure el conflicte és diferent en quant que tenim uns altres valors, una altra sensibilitat... si elimines el 50% des de dins o des de fora, des de qui mira què passa o qui fa que estigui passant, elimines el 50% de la informació.

Estefania: I també que si elimines les dones hi ha una sèrie de temes que es queden invisibilitzats, temes que tenen una vinculació directa amb el món que representa la dona. Si en un conflicte les dones no parlen, tampoc no es parlarà de temes com les cures, maternitats, infància... una sèrie de coses que tenen a veure amb la vida i que s'han d'explicar en els conflictes. Temes que quan els parlen les dones es posen més de relleu.

Mireia: A mi m'agrada fer les coses quant més complexes millor, perquè la complexitat vol dir vida, i jo no puc evitar posar un problema a la paraula dona depenent de com encarnis el ser dona. Precisament a mi una de les coses que més m'agrada de ser dona i de ser feminista és la diversitat, amb litigis interns que ho enriqueixen, ho fan més interessant i més viu. Si elimines aquesta part elimines uns aspectes invisibilitzats, dels que ningú parla.

Jo abans estava prenent notes i recordava una de les coses que havia llegit durant les protestes post-sentència, que era una noia que li feia vergonya el fet que s'havia donat tan a la lluita que no s'estava fent el llit, i que marxava cada dia de casa seva, on hi vivia la seva àvia, i ella deia "ostres, estic marxant de casa sense fer el llit i sé que me'l farà ella. Què estic fent reclamant aquests carrers que són nostres quan a casa meva hi ha algú que patirà aquesta lluita cap enfora".

Llavors jo trobo que el subjecte femení té aquesta cosa de l'enfora i l'endins, que sempre es manté en tensió pel pes de la història i de com han anat les evolucions de drets, espais i paraules. I en aquest sentit, la Mari Luz Esteban, una antropòloga basca que ha publicat un llibre que es diu *El feminisme i les transformacions en la política*, en què parla de la presència política del feminisme, es pregunta quin és el subjecte que ocupa avui la dona del segle XXI. Possiblement al segle XX va ser la "no mare", que no estava obligada pel fet de ser dona a tenir fills, igual en el temps de les sufragistes era la "dona treballadora", i ella deia que avui dia és la "no cuidadora", la que no pel fet de ser dona cuidarà millor i farà tot un treball de cures sense reconeixement.

Per tant, jo estic d'acord amb el que dieu però sempre i quan ho mireu des de la complexitat, sent una ideologia que es viu amb litigis i identitats plurals i col·lectius que barregen moltes coses.

Estefania: De fet estava pensant, quan posem les dones, posem també la perspectiva de gènere, que és el que s'ha d'incorporar. De la mateixa forma que analitzem el conflicte des de la perspectiva de classe i la perspectiva de raça, també hem d'incorporar la perspectiva de gènere en qualsevol conflicte i qualsevol tema.

Elisenda: Des del moment en que no hi ha dones periodistes ja estàs minvant aquest relat, ja no hi ha aquesta visió, perquè és mínima. Les fotoperiodistes als diaris ja som poques, però a més a més els temes importants es passen als homes, perquè clar, ets una dona, ets de segona. Vull dir, tot i que hi hagi molta pluralitat, ells t'acaben veient com una dona, perquè el patriarcat

es troba tan infiltrat, tan a dins de tothom, que de seguida ser dona és ser de segona, i això encara hi és i és molt palpable a la societat.

Com s'aplica la perspectiva de gènere al relat?

Elisenda: Potser precisament per això dels valors, perquè entendràs possiblement més a una altra dona. No només faràs un retrat d'un home sinó que buscaràs un altre tipus de sensibilitat, de visió... t'hi sentiràs més a prop segurament.

I com canvia el relat si aportem aquesta visió?

Elisenda: Que obres perspectives més enllà dels valors patriarcals de tota la vida, perquè expliques moltes més coses.

Mireia: Jo respecte a aquesta narració del subjecte femení, a mi m'interessa molt la narració i hi tinc una relació contradictòria ara mateix. Per una banda, per mi la narració és supervivència i resistència, sobretot de tots aquells subjectes subalterns, tots aquells cossos que estan marginats, racialitzats, empobrits, malalts... De *Las muertas chiquitas*, se n'ha fet una lectura – que jo celebro – que és la de no victimitzar les dones de les quals parlo, no interpretar-ho com si jo fos una autora eurocèntrica que detecta la violència en una mil·lèsima de segon, que com que tinc tota la meua vida solucionada tracto de donar-li veu als pobres marginats, perquè no és així. Jo tenia problemes amb els meus orgasmes i vaig necessitar parlar-ne, parlar-ne amb algú, i la forma de fer-ho va ser a través de l'escolta i la narrativa.

El relat que elles en fan és el de no quedar-se victimitzades, primer de tot perquè tenen discurs, malgrat que hagin patit coses bestials, són propietàries del seu discurs. Narrar perquè no et narri un altre, amb les seves paraules i sotmesa al seu discurs. A mi el que m'agrada més és que es reconeixen com a víctimes i en aquest reconeixement, explicant-ho com els hi dona la gana, s'aproprien del seu relat. La meua forma d'entendre el seu relat era també explicant el meu, jo soc una de les dones que parla allà i també té problemes amb els orgasmes.

Així que entenc la narració com a resistència i supervivència per defugir dels discursos hegemònics, però alhora estic fins els ovaris de tants narradors. Ara hi ha la figura de qui narra, qui teoritza... i torno a citar la Mari Luz per dir que ella en el llibre reflexiona sobre que mai abans el feminisme havia tingut tanta teoria complexa de repensar, i que això és una cosa que celebra i a la vegada li fa por perquè ens allunya de la praxis.

Totes ho hem experimentat que és molt complicat mantenir una coherència entre què fas i què escrius, perquè no és gens fàcil, i és per això que tinc aquesta sensació contradictòria de la narració: narrar en capacitat de resistir i alhora amb el perill de quedar-nos en el discurs.

Elisenda: Jo crec també que hem de pensar que les dones ens hi hem vist en aquest paper, llavors el que hem de fer és empoderar-nos. Jo tinc companyes que encara s'infravaloren a nivell laboral per exemple, i penso que precisament una de les coses en que hem avançat és en reconèixer-nos les coses i deixar enrere tots aquests discursos que ens discriminen. I de fet hi ha molta teoria perquè em penso que precisament les dones necessitem adonar-nos-en, perquè està tan infiltrat aquest esquema patriarcal, tan dins les estructures i l'inconscient col·lectiu, que si les pròpies dones no el veiem...

Tenint en compte això que deia la Mireia de fer fluctuar allò individual a allò col·lectiu i que els dos se'n nodreixin, com en aquell lema “de lo personal es político”, quina importància doneu a la col·lectivitat en el relat?

Mireia: Clar, el feminisme en aquest moment és una identitat plural i col·lectiva, i arrossega una història en què hi ha hagut confrontacions, com les dones negres que els diuen a les blanques “el meu problema no és l'home, el meu problema ets tu”.

En aquest sentit, a mi em passa que tinc relacions contradictòries: a mi la paraula empoderament no m'agrada gens. A mi m'ho diuen moltíssim, i m'he de sentir afalagada i així ho rebo, i enceto un diàleg per parlar-ho perquè a mi la única cosa que m'interessa del poder no és tenir-ho sinó robar-ho i repartir-lo. L'única vegada que algú ha fet servir la paraula empoderament i jo he dit “òstia, t'accepto això”, és un cop que un metge africà que havia creat una clínica especialitzada per operar, cuidar i acompanyar dones que havien estat violades d'una manera horrible, va dir “és una manera d'empoderar aquestes dones” i jo vaig pensar “merda, ja ha dit la *palabreja*”, perquè jo soc de l'opinió que el poder corromp.

A les festes llibertàries de Gràcia vaig veure que la comissió de festes va fer un got on posava “apoderem-nos!”, i clar, en català l'*empower* és apoderar, així que ja té el prefix que nega, pel que és una forma de negar el poder; però no, em vaig muntar jo la pel·lícula perquè les noies em van comentar que no era així, tot i que jo pensava que en català tenia l'autocrítica dins la crítica.

Tornant a lo del metge, ell ens va explicar que volia empoderar aquestes dones perquè precisament les havien violat davant de tot el poble i són nodes de connexió entre moltes altres dones, les mares de molts. Llavors, si tu fas mal a una dona així, que fa tanta xarxa, també fas mal a molta més gent, no només aquell cos. Per tant, si empoderava aquelles dones el poder que rebessin el repartirien. I vaig pensar, per fi sento una reflexió una mica més complex entorn el concepte d'empoderar.

Elisenda: clar, jo crec que empoderar és donar-te autopoder, posar-te al nivell, no treure-li a l'home. Tot i que penso que sí que és el que hauríem de fer, perquè així seria tot més en xarxa i horitzontal, que és la manera en què habitualment les dones treballem, no tant en vertical i de les estructures de poder piramidals.

Mireia: tornant a la narració jo crec que passa una cosa similar, que una narració del subjecte femení és una narració que automàticament és més complexa, més plural i més horitzontal.

Elisenda: aquesta és una de les estructures en què les dones ens movem millor, en el fet de teixir xarxes.

En relació a això, en el grup de discussió que vaig fer amb les noies que van participar de les protestes va sorgir el tema de la masculinització de les dones en entrar en espais masculins, i m'agradaria preguntar-vos a què respon que no ens vulguin a les dones als espais de conflicte i com ens reapropriem d'aquest.

Elisenda: jo crec que fent-lo teu, no? Amb les teves maneres, encara que siguin diferents. Moltes dones quan som en espais masculins ens masculinitzem perquè som una absoluta minoria per adaptar-nos a l'entorn i per supervivència, bàsicament.

Estefania: sí, per donar la veu. Tot això m'està fent recordar una cosa que va passar l'estiu passat, que uns companys de *Deriva* i jo vam anar a fer un curs que feia l'Ajuntament sobre com solucionar conflictes que tenen a veure més amb el gènere. En principi intentaven donar una mena de eines per veure com fer real la representació de les dones, i hi ha una cosa que has dit tu Anna que m'ha fet recordar un aspecte del curs que em produïa com una mica de contradicció, que venia una mica com a explicar des d'una vessant molt clàssica que el conflicte masculí té unes característiques i el femení amb unes altres, que tenen a veure amb l'empatia, les cures... i al final vam arribar a la conclusió que el que nosaltres volem és subvertir els rols

de representació masculins i femenins. El tema de què és femení o masculí em sonen a no avançar. Al final vam establir una sèrie de conclusions que es basaven en que el que volem és tenir veu, la nostra pròpia, que ningú parli per nosaltres i que no se suposi que per parlar nosaltres mirarem més l'empatia i les cures.

Mireia: jo em sumo al que s'està dient, és a dir, hi ha homes que són molt poc valents i que fan molta més feina a la rereguarda i a la inversa. Hi ha una imatge molt famosa que jo vaig veure durant la post-sentència que era la d'una noia que la llançaven a terra i s'aixecava i anava directa cap al policia, que es va fer viral, i això ja estava trencant estereotips.

Una de les manifestacions que jo vaig flipar més va ser una de les manifestacions de després de La Manada, en que vaig veure xavales cridant “*¡sola, borracha, quiero llegar a casa!*”. Jo tinc 47 anys, la meua generació, per molt feministes que fóssim, no cridàvem això, perquè volíem arribar a casa però ben acompanyades, no soles i borratxes. I tot i que ho poguéssim pensar, no ho anunciàvem, perquè això és un anunci bastant fort, molt potent.

Estefania: estava pensant una cosa, Anna, tu que ho estàs investigant, has trobat en això del procés que hi hagués representació de les veus de les dones? Perquè jo buscant sí que he vist l'estigmatització dels joves que prenen el carrer, però joves i igual sortia alguna noia en alguna crònica o algun reportatge, però jo tot el que veia eren tant en contingut com en imatge *tius*, nois joves, però *tius*. Per curiositat t'ho pregunto.

Jo he fet recerca ara que han passat sis mesos i en aquell moment també tractava d'informar-me bastant, i certament només he trobat la representació de noies quan han estat víctimes d'empresonaments o bé que se les jutgés com a dones manifestants, com si el manifestant fos un qualificatiu, mentre que els homes eren primer manifestants i després ja homes. Nosaltres som dones manifestants, i hi ha una part positiva en això perquè t'hi reivindiques, però no se'ns observa així, sinó com quelcom que no va lligat, i en canvi els homes mai tindran aquest judici pel fet de ser homes. A nivell de fotografia i alhora de continguts: sempre eren els encaputxats i els violents. De fet crec que era l'Elisenda que ho deia, que si només homes periodistes són qui cobreixen els fets, també hi ha un biaix de gènere que se'ns escapa, no creieu? A vosaltres, com a narradores, com us interpel·la aquest discurs?

Elisenda: bé, jo crec que és una visió esbiaixada, és el que dèiem, hi falten coses. Si jo no puc anar a la Plaça Urquinaona perquè no m'envien, jo no puc explicar el que noestic veient, i això em toca a mi com a persona i com a dona. Però a mi ja no m'envien, pel que no puc explicar.

Mireia: a mi una cosa que potser té relació amb el que dius, és que molta gent que ha vist la pel·lícula de *Las muertas chiquitas*, hi havia molts homes que em demanaven perquè no feia el mateix amb els orgasmes dels homes, que hi ha també molts prejudicis i malentesos; i jo els hi deia “faci-ho vostè, també li hauré de fer a vostè aquesta feina?”. Perquè he fet jo això? Perquè necessitava fer-ho, perquè em vaig trobar una sèrie de dones que també creien que s'havia de fer. Atén tu les teves necessitats, si creus que sobre les masculinitats també hi ha moltíssimes violències, fes per canviar-ho.

Per molt que el patriarcat hagi trepitjat les dones, als homes també se'ls ha trepitjat l'essència, ja que el patriarcat també ha fet molt de mal als homes. I bàsicament el feminisme no ha lluitat només per les dones, sinó també per un interès comú i col·lectiu.

I també em passa que quan es critica molt una dona per ser una *zorra* i *filla de puta*, penso que la igualtat també passa pel fet de que aquesta dona pugui ser una *zorra* i una *filla de puta*. Que les dones puguin equivocar-se tant i tant com els *tius*. A mi el discurs hegemònic m'interpel·la en el sentit de que ens encasella en identitats tancades que no poden moure's d'un lloc a l'altre, i és allà on m'agrada treballar. Per exemple quan diuen que faig un projecte de l'amor perquè soc una tia, doncs vinga, “*vamos a tocar el temita*”, anem a fer la pregunta de la Mari Luz Esteban: “*¿se puede reivindicar a la mujer sin reivindicar el amor?*”. M'encanten els prejudicis, el problema dels prejudicis no és tenir-los sinó mantenir-los.

Una de les coses que em crida l'atenció de les coses que dius és el fet que el patriarcat també afecta molt els homes, en el sentit que no són ells qui ens volen fora sinó la mateixa societat i el patriarcat al qual al·ludeix l'Elisenda que tenim tan infiltrat dins tots els espais.

Mireia: clar, no naixem homes o dones, citant a Beauvoir, una no neix dona, arriba a ser-ho. Doncs igual els homes, no neixen així, sinó que hi ha tot un sistema arrelat d'història que va calant amb la tradició i l'educació, i sortir-te d'aquest camí no és tan fàcil, ja ho experimentem les dones. De vegades tu mateixa ets el teu enemic, ja ho deia l'Elisenda abans, que té amigues molt ben formades i dubten d'elles mateixes a un nivell que un home de forma tan fàcil no ho faria.

És desmuntar tot un *tinglado* i alhora desmuntar la imatge que tenim d'ells. A mi m'encantaria veure *Las muertas chiquitas* sent un home, m'encantaria fer una lectura sent home, però m'agradaria més que l'anàlisi el fes qui tingués el problema, des de dins.

Elisenda: jo crec que també es tracta de trencar aquests esquemes tan establerts, que repetim i repetim en tot, per poder explicar les coses des d'una altra perspectiva i des d'una altra forma de mirar que trenquin els estereotips que porten tants segles arrelats.

En el meu cas per exemple faig fotografies que han de passar un filtre després, passen per mirades que tenen molt més pes que la meva, gent més gran, amb altres...

Mireia: o sigui, a tu et passa que dius "aquest és el *fotoón* que he fet" i te n'editen un altre.

Elisenda: sí (riu).

Estefania: i també el que passa, bé, l'Elisenda ho sabrà molt més, és que la representació que tenim les dones en la premsa i la fotografia tot són *tius*. Jo quan vaig a fer fotografia de concerts – que és el que faig aquest any – tot són *tius* d'una certa edat, de 40 – 50 anys, que no dic que siguin grans, però ens portem com 10 anys mínim, i ja et miren com... ai, com la nena, o com "ja està la noia fotògrafa"; i tinc 30 anys, no soc una nena. Tu estàs a un món on hi ha 10 companys i no hi ha cap companya, i és una cosa que em flipa, és una cosa sistèmica que passa a tot arreu.

És un problema de representació, perquè si que les hi ha, de fotoperiodistes, però per exemple en un cicle que volíem preparar de dones fotoperiodistes, a mi em va costar pensar en dones fotoperiodistes més enllà de les 4 conegudes i amigues properes, i això té a veure amb què construïm i com ho construïm, i en base a això es construeix la representació bàsicament masculina dels continguts, que és quelcom que s'ha de revertir. I la infrarepresentació a mi és una cosa que m'emprenya, perquè si que n'hi ha de dones, i on les tenen, sota les taules de les redaccions? Al final vas a un lloc i són tot *tius* i era un pal, dius ostres quina mandra que tot son *tius* tota l'estona.

Elisenda: som unes quantes de fotoperiodistes, representem només un 8% i ens coneixem entre totes, quedem per sopar i xerrar de tot això, perquè això ens passa.

Estefania: per això deia que tu ho sabràs millor perquè ho has viscut molt més exponencialment que jo.

Elisenda: sí, ha estat dur i segueix sent-ho, encara s'han de trencar molts sostres, perquè tot i que ho intentem, és això, a mi a Urquinaona no em van enviar, a l'Aeroport sí, però quan van veure que es *liava* més la cosa, “a fer edició”, i era com... perdona? Passen aquestes coses, som una minoria i és una feina molt masculinitzada, cosa que fa perdre's una visió que és molt important.

Nosaltres amb la Clàudia Fortino vam fer un cop una xerrada sobre fotoperiodistes i vam fer un joc, que era que cadascú dels assistents digués un fotoperiodista. De dones no en va sortir casi res, un 5%. Tot referents homes, perquè? Perquè els que escriuen la història són homes, i és una pena però és així. Elles hi son, però des dels mateixos diaris ja tens filtres que no et deixen accedir a la informació, i és molt trist.

Mireia: jo una altra cosa que crec que passa, que ja no és que em faci ràbia sinó que és “en serio?”, és el fet que si tu ets dona i treballes en un àmbit exclusivament de i amb dones, només els interessarà a les dones. M'he passat tota la meva vida llegint llibres i sèries en què els protagonistes eren *tius* i m'interessaven al marge del que tinguessin entre les cames.

I en relació a una cosa que deies tu Anna, jo crec que hi ha un denominador comú que es basa en la gran ignorància de la història del feminisme. Nosaltres mateixes com a feministes anem descobrint sempre més i més coses sobre el feminisme. De fet, grans icones del feminisme primer hi havien anat en contra, i em va agradar molt el fet que arribessin a través de la vida, no de la teoria. *És la vida la que me ha vuelto feminista.*

Aquí vam tenir la primera ministra feminista, la Federica Montseny, que va ser Ministra de Sanitat i va fer una llei de l'avortament, i va escriure un llibre que es deia *Feminismo jamás, humanismo siempre*, o com la Simone de Beauvoir, que primer es proclamava socialista i no feminista.

Un personatge fascinant com l'Olympe de Gouges, que va participar de la Revolució Francesa i es va fer la *Declaració dels drets de l'home i el ciutadà*, i ella uns anys després diu: “un moment, i els drets de les dones i la ciutadana?”. Això és la praxis, la praxis que em torna feminista. Per això dic que a mi el feminisme no m'interessa tant com a ideologia, sinó com a praxis, i a partir de la praxis fer la teoria.

Estefania: com has dit que es diu? Que ho vull buscar.

Mireia: Olymp de Gouges, és espectacular. La van guillotinar eh, per això. (Riuen).

Estefania: sí, ja ho veig aquí (riu), al 1793.

Sembla que descobrim la sopa d'all, de vegades, però hi ha milers de referents que no ens arriben i ja han fet moltes passes endavant.

Estefania: jo no la coneixia.

Mireia: clar, és que parlant de lluita, o de lluita armada, la dona en sap molt. Jo em recordo una de les dones que vaig entrevistar a *Las muertas chiquitas*, que moltes dones que vaig entrevistar eren guerrilleres, i aquesta explicava que havia format part d'un grup que es deien *Los lacandonas*, i que ella estava obsessionada en que no atacaria per atacar, sinó que ella es defensaria. I per tant la seva forma de cuidar això i que no fos gratuïta la violència, sinó més aviat defensiva, era des d'una estratègia de pensar i organitzar la revolta. I en una ocasió ella no veia clar l'atac que anaven a fer, i estava en un grup amb tot d'homes, i un li va dir: “¿qué pasa, que tienes miedo?”, i ella li va dir: “no, yo estoy aquí luchando armada, y en favor de la vida. Yo no estoy aquí para morirme y que cuelguen mi foto como una heroína, yo estoy aquí para luchar por la vida, para no tener que ser violenta nunca más, ni yo ni nadie”. És a dir, de com acceptar la violència és autoviolentar-te. Em fascinava com ella dialogava amb la seva decisió de participar de la lluita armada.

Us anava a preguntar alguna cosa més però em penso que ja ho heu respost tot, no sé si voleu afegir alguna cosa més.

Estefania: jo he après molt.

Elisenda: jo també, precisament el que és *xulo* de les dones és que la lluita sigui a tot arreu, a fora i als passadissos de casa.

Mireia: jo tampoc no vull afegir res, és maco com s'interrelaciona tot plegat. Moltes gràcies Anna, a mi em va donar molt bon rotllo quan ens vas escriure, envia'ns-ho quan acabis tot això del treball.